

številka 3 |

marec 1981 | letnik 28

rodna grupa slovenija

ČZP KMEČKI GLAS VAM PRIROROČA KNJIŽNE IZDAJE

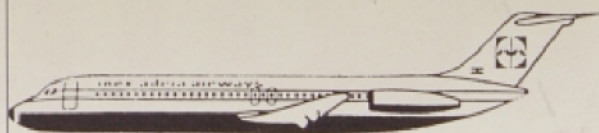
Kmečka knjižna zbirka . . . . .

Ivan Sivec: Setev pomladnega vetra	260 din
Ladislav Črnologar: Na gredi	280 din
Joži Munič-Petrič: Za kos kruha	280 din
Katica Hrvat: Zatrto hrepenenje	180 din
Anica Zidar: Pomladne vode	180 din
Janez Zupan: Ljubezen po kranjsko	170 din
Minka Krejan: Begunci	170 din
Karol Leskovec: Hudourniki	120 din
Joži Munič-Petrič: Bremena in radosti časov	140 din
Ivan Sivec: Sonce vzhaja počasi	140 din
Janez Zupan: Sence preteklosti	70 din
Erna Starovasnik: Zibka pa teče	72 din
Minka Krвина: Rodila sem jih	69 din
Anica Gartner: Obnova	70 din
France Slokan: Tako je to	70 din
Anica Zidar: Strasti v grapi	75 din
Joži Munič-Petrič: Večni krog	70 din
Miha Remic: Smrt v Kurentiji	55 din
Magda Stražišar: Dvoživke	70 din

Knjižnica Moj mali svet . . . . .

Sodobno kletarjenje	360 din
O psih	480 din
Pridelovanje zdravih rastlin	340 din
Moj vrt je moje veselje	240 din
Vinogradništvo	290 din
Vrtno zelenjadarstvo	270 din
V sadnem vrtu	300 din
Razmnožujemo okrasne rastline	220 din
Vsakdanje in praznične jedi	240 din
Svet akvaristike	80 din
Sami naredimo akvarij	50 din
Naše mačke	170 din
Male živali v našem domu	45 din
Ananasovke	120 din
Zdravniški nasveti (za ženske)	50 din

Naročila pošljite na naslov:
ČZP KMEČKI GLAS
 Miklošičeva 4, 61000 Ljubljana
 Žiro račun: 50101-603-46470

ZAČASNO ZAPOSLENI V NEMČIJI IN SORODNIKI DOMA

Poslužite se rednih tedenskih letov, ki so namenjeni samo vam in vašim sorodnikom doma. Leti so do 50% cenejši od rednih linij. Letimo na progah:

Düsseldorf		Düsseldorf
Frankfurt	Zagreb	Frankfurt
Hamburg	Split	Hamburg
Hannover	Beograd	Hannover
Stuttgart	Skopje	Stuttgart
München	Priština	München

Prodaja kart in informacije: **ZR Nemčija, GRIMEX**

6 Frankfurt/Main 1 ● Postfach 16120
 Wilhelm-Leuschner-Strasse 25
 Telefon (061) 25731

s filialami:

AIR-BUS REISEN

600 FRANKFURT/Main 1
 – Münchener Str. 42 – Tel. (061) 2573201

4000 DÜSSELDORF 1 – Steinstrasse 20
 Tel. (0211) 329878 + 326309

2000 HAMBURG 1 – Glockengiesserwall 19
 Tel. (040) 331610 + 331619

3000 HANNOVER – Andreaestrasse 7
 Tel. (051) 327314 + 387315

8000 MÜNCHEN – Augustenstrasse 10
 Tel. (089) 55-5700

Ljubljana: Inex adria aviopromet, Titova 48, Tel. 313-366 s predstavništvi v Beogradu, Sarajevu, Skopju, Titogradu in vse turistične poslovalnice v Jugoslaviji.

rodna gruda slovenija

*Revija za Slovence po svetu
Magazine for Slovenes abroad
Revista para los Eslovenos
por el mundo*

Vaša pisma	2
Dogodki	4
Jugoslavija in svet: Dobri odnosi s sosedi	6
Svetovni pokal brez predaha	8
Mednarodna razstava otroških ekslibrisov	11
Ženska – direktorica priznane tovarne	16
200 let slovenske opere	17
Če daješ, tudi dobiš, vedo v Zakojci	18
Slovenija v mojem objektivu – foto: Danilo Škofič	22
Zakladi slovenskih muzejev: Umetnost daljnih dežel	24
Korenine: Slovensko ljudsko izročilo	26
Naši po svetu	28
Vaše zgodbe: Trije bratje, vneti za delavsko kulturo	32
Umetniška beseda – Rose Mary Prosen: Tudi jaz sem nova	34
Za mlade po srcu	36
Skozi ameriško džunglo	38
Mislimo na glas – Slovenski lonec	42

Izdaja

Slovenska izseljenska matica
Ljubljana, telefon 061/20-657

Naslov

61000 Ljubljana Cankarjeva 1/II, p.p. 169
Slovenija, Jugoslavija
Telefon uredništva 061/23-102
Telefon uprave 061/21-234

Glavni in odgovorni urednik

Jože Prešeren

Urednica

Jagoda Vigele

Uredniški odbor

Janez Kajzer, Marko Kern, Jože Prešeren,
Silvestra Rogelj, Ina Slokan, Mila Šenk,
Jagoda Vigele

Izdajateljski svet

Mitja Vošnjak (predsednik), Mirko Čepič, dr.
Vladimir Klemenčič, Anna Krasna, Mira
Mihelič, Ernest Petrin, Drago Seliger, Lenart
Šetinc, Ciril Šter, Ciril Zlobec

Prevajalci

Alberto Gregorič (španščina),
Milena Milojevič-Sheppard (angleščina)
Revija izhaja vsak mesec,
8. in 9. številka izideta skupno.

Letna naročnina

Jugoslavija 150 din, Avstralija 7 aus. \$,
Avstrija 120 Asch, Anglija 4,50 Lstg., Belgija
260 Bfr, Danska 45 Dkr, Finska 35 FM,
Francija 33 FF, Holandija 18 Hfl, Italija
7.000 Lit, Kanada 10 can \$, ZR Nemčija 16
DM, Norveška 45 Nkr, Švedska 40 Skr, Švica
15 Sfr, ZDA – U. S. A. 8 US \$,
Južnoameriške države 8 US \$.

Plačilo naročnine

Dinarski tekoči račun: 50100-678-45356
Devizni račun: 50100-620-010-32002-2818/5
pri Ljubljanski banki – Plačilo je možno
tudi po mednarodni poštni nakaznici ali
s čekom, naslovljenim na »Slovenska
izseljenska matica« v priporočenem pismu.
Poština plačana pri pošti 61102 Ljubljana

Tisk

ČGP Delo, Ljubljana
Oproščeno prometnega davka po
pristojnem sklepu št. 421-1/173
z dne 24. VII. 1973

Slika na naslovni strani:

Kranjska gora, kjer bo v tem mesecu finale
smučarskega tekmovanja za svetovni pokal

Foto: Joco Žnidaršič

To številko naše revije smo dali v tiskarno tik po novoletnih praznikih, ki smo jih tudi v Jugoslaviji preživeli veselo kot po navadi in morda tudi z obljubami, kaj vse bomo storili v letošnjem letu, prav gotovo pa z velikimi načrti. Vsaj teh nikoli ne zmanjka. Tudi mi smo vas že pred nekaj meseci seznanili na kratko z našimi načrti, za katere pa ne vemo, če se nam jih bo vse posrečilo uresničiti. Ob tem mislim zlasti na našo angleško izdajo – na slovensko revijo v angleškem jeziku, ki jo najbolj potrebujeta druga in tretja generacija našega rodu v prekmorskih deželah. Njihovo zanimanje za domovino prednikov je še vedno izredno veliko, žal pa slovenščine po večini ne znajo več toliko, da bi lahko brali naše časopise. Kako bo s to našo izdajo, danes še ne vemo, vsekakor pa upamo, da nam bo ob koncu leta uspelo izdati vsaj eno poskusno izdajo.

Jugoslovanski gospodarski tokovi postajajo vse bolj umirjeni. Naša plačilna bilanca s tujino še vedno ni takšna, kot bi si želeli, vsekakor pa zaradi odločnih ukrepov politike stabilizacije, gospodarske ustalitve, že kaže drugačno, bolj optimistično podobo kot pred nekaj leti. Predsedstvo SFR Jugoslavije je v svoji novoletni poslanici Jugoslovanom med drugim zapisalo o letu 1981:

»Pred nami sta še bolj odločna in organizirana aktivnost pri odpravljanju temeljnih vzrokov ekonomske nestabilnosti in boj za upočasnitev rasti cen in zmanjšanje primankljaja v plačilni bilanci. S tem bodo ustvarjene možnosti za postopno izboljšanje življenjske ravni, ki mora temeljiti na večji produktivnosti dela in učinkovitejšem gospodarjenju nasploh. Upoštevati moramo eno: imeli bomo toliko in živeli bomo tako, kakor in kolikor bomo delali, proizvedli in razvijali samoupravne družbenoekonomske odnose.«

Jože Prešeren

Slovenski koncert v Carnegie Hall

Že nekaj tednov pred napovedanim gostovanjem sem kupila vstopnice za koncert Slovenske filharmonije v slo-viti newyorški dvorani Carnegie Hall. Močno pa mi je bilo žal, ko je bil prvi koncert zaradi neke nezgode z avtobu-som odpovedan. Zbralo se nas je veli-ko ljudi, tudi veliko slovenskih roja-kov iz vsega New Yorka.

V tednih pred Novim letom je bilo tudi tod precej veselih srečanj. Ker Slovencev ni toliko, se radi pridružimo prireditvam drugih narodov, da nam hitreje mineva čas.

Srečno in zdravo novo leto želim vsem mojim dragim sorodnikom v do-movini in seveda tudi vsem mojim šte-vilnim znancem in prijateljem po vsej Ameriki. Še poseben pozdrav vsem Ižancem, ki se z nekaterimi izmed njih redno dopisujem. Hranim tudi vsa bo-žična in novoletna voščila, obešene jih imam kakor zaveso. Večkrat, tudi pozneje med letom, jih pregledujem in se spominjam vsakogar posebej.

Mary Tursich, New York City, N. Y., ZDA

Hrepenenje

Še vedno nam je živo pred očmi in v spominu lanski obisk Jugoslavija med katerim smo obiskali tudi Beograd in grob pokojnega maršala Tita. Izredno lepo je tam. Iz Beograda smo prinesli tudi njegovo sliko, ki jo vsi občudu-jejo.

Naše hčerke vse hrepenijo po vrni-tvi v Jugoslavijo, saj pravijo, da si vsak ptiček želi tja, kjer se je izvalil. Ven-dar pa to ni lahko, tu so družine, vnu-ki. Ko bom šla v pokoj, za katerega imam že vse pogoje, se bom lahko bolj posvetila delu z vnuki in jih bom učila tudi slovenskega jezika. Lepo vas poz-dravljam in se vam še enkrat zahvalju-jem za prijazen pogovor med obiskom Slovenske izseljske matice.

Dragica Schmied, Bad Wilsnack, DDR

Mary Tursich pred zbranimi voščilnicami v svojem stanovanju

Prihod v Novi svet

Rad bi vam na kratko opisal moje življenje, posebno težka leta 1955 do 1958, ko smo prišli v Kanado. Dela nismo imeli, govoriti nismo znali. Kakor izgubljeni smo hodili naokoli in po naključju smo našli nekega Slovenca, za katerega nam je nekdo rekel, da je že mnogim pomagal. Ta Slovenec, pisal se je Habjan, nam je res pomagal, da smo našli zaposlitev. Poznal je številne ljudi in v tovarni so ga tudi spoštovali in upoštevali. Spoštovali smo ga kot očeta. Pozneje smo se pogosto zbirali pri njem, peli in plesali. Tam je bilo vedno dovolj mladih slovenskih fantov in deklet.

To vam pišem zato, da bi se ne pozabilo na tega rojaka, ki ima velike zasluge za številne izmed nas, ki smo pred dobrimi dvajsetimi leti prihajali v Kanado. Rad bi, da bi tudi drugi, ki so poznali Habjanovega očeta, kaj napisali o teh prvih težkih letih po prihodu v Kanado. Prosim vse, ki bodo brali to moje pismo, naj se tudi sami oglasijo s svojimi spomini!

Frank Hribar, Welland, Ont., Kanada

Ne bomo se odtujili

Prilagam ček za poravnavo naročni-ne za Rodno grudo in Slovenski kole-

uradno stališče do nas pripadnikov narodne manjšine, ki smo bili po vojni odslovljeni kot nezaželeni. Ali imamo še kaj domovinskih pravic? V tem času sem bil trikrat v Jugoslaviji in moram reči, da sem bil pri vseh znancih in prijateljih lepo sprejet. Seveda smo se pogovarjali samo po slovensko. Ob zadnjem obisku sva bila z ženo deležna še posebnega turističnega užitka. Jatovo letalo se je prek noči ustavilo na letališču Brnik, nas potnike pa so z avtobusom odpeljali v hotel Bor, kjer smo dobili večerjo in prenočišče. Mida z ženo sva spala v odlično oprem-

Bilo je izredno zanimivo, posebno še, kadar smo izkopal iz zemlje krompir kake posebne oblike.

Leto maršala Tita

Ko razmišljamo o pravkar minulemu letu, ugotavljamo, da smo doživeli marsikaj. Iz vrstic, ki jih pišejo rojaki, vidim, da nas je vse državljane doma ali na tujem prizadela bolezen in potem smrt maršala Tita. Že v času njegove bolezni nas je vse skrbelo, vendar pa smo upali v njegovo ozdravitev. Toda to so bile le sanje, smrt ne prizanesa nikomur.

Na dan njegovega pogreba smo gledali vso slovesnost v neposrednem prenosu prek televizije. Pri srcu sem občutila veliko izgubo, kakor tudi tisoči drugih ljudi, ki so ga spoštovali. Bil je vzgled vsemu svetu.

Že pred nekaj leti sem skušala napisati pesem v njegovo čast, danes pa vam prilagam pesem v njegov spomin. V spominski knjigi hranim tudi vse izrezke iz francoskih časopisov, kar je bilo napisanega o njem v tem času.

Druga žalostna novica, ki me je prizadela, pa je bila, ko sem izvedela za smrt Jennie Troha-Trohice, kot ste jo imenovali v uredništvu. Jaz sem njena sorodnica. Zelo smo jo imeli radi. Spoznala sem jo, ko je še hodila kot turist v Slovenijo. Leta 1956 sem tudi jaz zapustila dom in odšla v Francijo, in sicer k njenemu bratu Janezu Koncu, ki je živel blizu Pariza. Še danes živim v tej okolici, le da sem danes poročena – z možem, ki je doma iz okolice Negove v Slovenskih goricah. Imava dva sina, ki sta oba že kar fanta.

Moram še omeniti, da vsako leto obiščem domače kraje. Jaz sem doma iz Babnega polja na Notranjskem. Tam sva si z možem kupila domek in ga bova obnovila. Najina želja je, da se vrneva nazaj v to vas pod Snežnikom.

Kot mlad človek sem si tudi jaz želela malo v svet, da bi videla in izkusila življenje v tujini. Marsikaj sem si pridobila v praksi življenja. Z možem sva že nekaj let zaposlena v Societé d'Encouragement mesta Chantilly, to je severno od Pariza. Mesto je znano kot izletniško središče Parižanov, najbolj pa je znano po vzreji konj.

Iskreno se zahvaljujem za ves trud v uredništvu Rodne grude, ki nam pripravljajo in izbira tako lepe članke in fotografije slovenskih krajev. Vsem urednikom kakor tudi Slovencem doma in po svetu želim uspešno novo leto 1981!

Maria Slekovec, Avilly St Leonard, Francija

Louis Phne iz Maple Hgts, Ohio, pomaga Mariji Novak iz Škofje Loke pri spravilu sena

Maria Slekovec, fotografirana med obiskom v rodnem Babnem polju

dar. Ne bi hotela biti brez teh dveh koristnih publikacij, dokler še lahko berem. Leta se nabirajo, mi pa pešamo. To pa še ni rečeno, da se odtujujemo rojstni domovini. Ravno nasprotno. V tukajšnjih časopisih redno zasledujemo vse, karkoli je napisano o Jugoslaviji. Tokrat vam prilagam izrezek iz enega od tukajšnjih časopisov, ki je pisal o slavni Lipici.

Jennie Opalk, Fort Lauderdale, Fla., ZDA

Razmah slovenske dejavnosti

Prilagam denar za poravnavo naročnine Rodne grude in Slovenskega koledarja. Letos bom dokončal ravno 15 letnikov revije in koledarja. V njih sem našel odgovore na številna vprašanja. Zadnji letniki so okrašeni s prelepimi barvnimi podobami, kar mi je zelo všeč kot rojaku s slovensko izobrazbo. Revijo sem pokazal tudi nekaterim Slovencem s priporočilom, da se naroče nanjo. Vesel sem tudi, ko vidim, kolikšen je razmah slovenske dejavnosti po vsem svetu in predvsem tudi na nemškem življenjskem prostoru – kulturno-društveni dejavnosti sledi tudi vse močnejši gospodarski na-predek.

Na žalost ne vem, kakšno je zdaj

ljene sobi v prenovljenem gradu poleg hotela. Na žalost smo bili tam le prek noči, da se nismo mogli dovolj naužiti lepote tega kraja. Še vedeli nismo, kje točno smo, če ne bi izvedeli od skupine veselih gorenskih fantov. Bili smo v Preddvoru pri Kranju.

Zdaj sem se že precej postaral. S pokojnino se nisem najbolje odrezal, ker nisem mogel delati do 65. leta, ker je tovarna naš obrat prej ukinila. Zato sem si moral najti »honorarno« delo. To je delo, ki sem se ga privadil že v mladosti – košnja trave. Tako kosim okoli grobov po tukajšnjem luteranskem pokopališču. Delo je prijetno, poleg tega pa sem dovolj na zraku.

Albert Krauland, Ridgewood, N. Y., ZDA

Lepi spomini

Oba z ženo še vedno obujava lepe spomine na najino lansko dvomesečno bivanje v Škofji Loki pri sorodnici Mariji Novak. Skupno sva bila doslej že petkrat v Škofji Loki in vsakokrat nama je bilo izredno všeč. Kadar sva tam, veliko potujeva naokoli, če le moreva, pa tudi pomagava pri delu na polju in travniku. Naša sestrična Marija Novak ima precej zemlje, dve kravi, dva prašiča in seveda precej kur. Lani sva ji pomagala tudi pobirati krompir.

Fitzroy Maclean o Titu

V Zagrebu so v začetku januarja predstavili knjigo Fitzroya Macleana »Josip Broz Tito«. Predsednik jugoslovanske akademije znanosti in umetnosti dr. Jakov Sirotković je ob tej priložnosti poudaril, da ta knjiga ni izjemna in nevsakdanja samo zato, ker prikazuje tako neponovljivo zgodovinsko osebnost, kot je bil Tito, temveč tudi zaradi tega, ker je njen avtor lahko zapisal tako neponovljivo pričevanje. Titov življenjepis je namreč postavljen v zelo širok zgodovinski okvir, zato prikazuje tudi narodnoosvobodilni boj jugoslovanskih narodov, nastajanje Jugoslavije, odnose partizanov z zavezniki in boj za mednarodno priznanje nove Jugoslavije.

Fitzroy Maclean je državljani Velike Britanije, med narodnoosvobodilno vojno pa je bil vodja britanske vojaške misije pri vrhovnem štabu narodnoosvobodilne vojske in partizanskih odredov Jugoslavije.

Nov jugoslovanski konzul v New Yorku

Pred odhodom na novo delovno dolžnost je obiskal Slovenijo novoimenovani jugoslovanski generalni konzul v New Yorku Duško Bogdanovič. Obiskal je komite za mednarodno sodelovanje, komite za informiranje in druge pomembne republiške inštitucije, pogovarjal pa se je tudi s predsednikom Slovenske izseljenske matice Stanetom Kolmanom.

Urejeni odnosi z verskimi skupnostmi

Tudi v letošnjem januarju je komisija SR Slovenije za odnose z verskimi skupnostmi priredila novoletni sprejem za duhovnike verskih skupnosti, ki delujejo na območju Slovenije. Sprejema so se udeležili vsi slovenski škofje rimskokatoliške cerkve, številni drugi duhovniki in predstavniki ostalih verskih skupnosti.

Predsednik komisije SR Slovenije za odnose z verskimi skupnostmi Dušan Šinigoj je v svojem pozdravu med drugim izrazil željo, da bi se v odnosih z verskimi skupnostmi v Sloveniji nadaljevala skupna pozitivna naravnost in odgovornost za razvoj ter uveljavljanje dobrih, strpnih in konstruktivnih medsebojnih odnosov. Čestital je tudi novemu ljubljanskemu nadškofu dr. Šuštarju in novemu mariborskemu škofu dr. Krambergarju ob njunih imenovanjih.

V svojem odgovoru se je ljubljanski nadškof dr. Šuštar med drugim zahvalil za novoletni sprejem, hkrati pa tudi za pozornost in voščila ob njegovem imenovanju za nadškofa ter tudi mariborskega škofa. Na pragu novega leta, ter pred nalogami, ki nam jih postavljajo sedanje razmere pri nas in v svetu, je dejal dr. Šuštar, se verni kristjani zavedamo svoje odgovornosti in so iskreno pripravljeni po svojih najboljših močeh prispevati k skupni blaginji naše domovine.

Ob koncu leta 22,442.000 Jugoslovanov

Na zadnji dan minulega leta je imela Jugoslavija 22 milijonov in 442 tisoč prebivalcev, kot je zatrdil zvezni statistični zavod. Glede na stanje leto dni prej je bilo 181 tisoč Jugoslovanov več. Statistiki so v teh številkah upoštevali tudi tiste naše državljane, ki so začasno zaposleni v tujini.

Nataliteta jugoslovanskega prebivalstva še vedno počasi pada. Lani se je rodilo na tisoč prebivalcev povprečno 16,9 otroka. Najvišja je nataliteta v pokrajini Kosovo (31,4), najnižja pa v Vojvodini (13,4). V Sloveniji je bilo na ta dan 1,844.000 prebivalcev.

Jubileja na mariborski univerzi

Ob koncu leta 1980 sta v Mariboru slovesno proslavili 20-letnico uspešnega delovanja pedagoška akademija in višja agronomska šola. Na pedagoški akademiji je v tem času diplomiralo več kot 2000 študentov, na višji agronomski šoli pa okrog 830 študentov.

Ob 20-letnici pedagoške akademije je na tej šoli začel delovati tudi oddelek za madžarski jezik, ki je še zlasti pomemben za madžarsko narodnostno skupnost, ki živi v Sloveniji oziroma Jugoslaviji.

Jubilej Slovenskega vestnika v Celovcu

Glasilo zveze slovenskih organizacij na Koroškem »Slovenski vestnik« je s prvo številko v novem letu obeležilo dvojni jubilej, letošnja prva številka je namreč 2000. številka tega lista, hkrati pa je list začel tudi 35. leto izhajanja.

»Slovenski vestnik« je pravi odsev boja koroških Slovencev za resnično enakopravnost, že 35 let razkriva krivice, ki se godijo slovenskemu življu na Koroškem, terja pravice in postavlja zahteve, da mora biti uresničena vsestranska enakopravnost Slovencev in zavarovan njihov narodnostni obstoj.

Predsednik SIM Stane Kolman sprejema odlikovanje

Odlikovanje Slovenski izseljenski matici ob 30-letnici

»Ob tej slovesnosti, ko bomo ocenili 30-letno delo Slovenske izseljenske matice, se s hvaležnostjo spominjamo vseh tistih, ki so s svojim delom pomagali do njenega razvoja in uspehov, do take podobe Matice, kakršna je danes. Še posebej se spominjamo in izražamo našo hvaležnost nekaterim vidnejšim, zaslužnim, danes že pokojnim tovarišem, kot so bili Tone Seliškar, Ivan Regent, Tomo Brejc, spominjamo se dolgoletnega prizadevnega tajnika Alberta Švaglja kot tudi mnogih drugih. Dovolite mi, da se zahvalim tudi vsem še živečim tovarišicam in tovarišem, ki so s svojim prizadevnim delom prispevali in še prispevajo k uspešnemu delovanju matice,« je poudaril v uvodnih besedah Stane Kolman, predsednik Slovenske izseljenske matice, na razširjeni slovesni seji izvršnega odbora, ki je bila v sejni dvorani skupščine mesta Ljubljane 15. januarja. Poleg članov izvršnega odbora so se je udeležili tudi številni bivši sodelavci Slovenske izseljenske matice, člani njenih odborov, vrsta bivših predsednikov in tajnikov, izseljenci-povratniki, delegacija slovenskih izseljencev iz Avstralije (Slovensko društvo v Perthu) in tudi številni drugi ugledni gostje, med katerimi naj omenimo člana predsedstva SR Slovenije Vido Tomšič in dr. Marjana Breclja, Dušana Šinigoja, Bojana Lubeja, Jožeta Packa,

dr. Marjana Rožiča, Majdo Gaspari, dr. Janeza Milčinskega, Mirana Potrča in škofa dr. Stanislava Leniča, ravnatelja dušnopastirske službe med slovenskimi izseljenci.

Stane Kolman je v nadaljevanju svojega govora obširno opisal pogoje, v katerih je bila ustanovljena Slovenska izseljenska matica, njeno vlogo v naši družbi in organizacijske oblike, kakor tudi izreden pomen njenih vezi s slovenskimi izseljenci po vsem svetu, z njihovimi društvi, organizacijami in posamezniki.

Tajnik Slovenske izseljenske matice Marko Pogačnik je za tem navedel vrsto zanimivih podatkov o začetnem delovanju Matice, o prvih stikih z izseljenci pa do današnjih izredno razvejanih in vsestranskih odnosov. Danes opravlja Matica funkcijo pomembne nacionalne ustanove, ki pomaga med izseljenci utrjevati slovensko narodnostno zavest, domačo javnost pa seznanja z bogatim kulturnim življenjem naših rojakov po svetu; pomaga pri izdajanju izseljenskih književnih del, spodbuja znanstveno preučevanje slovenskega izseljenstva, streže pa tudi najmlajšim generacijam našega rodu v svetu, ki išče svoje korenine.

Za svoje uspešno 30-letno delo je Slovenska izseljenska matica prejela visoko jugoslovansko odlikovanje »red zaslug za narod z zlato zvezdo«. Odlikovanje je predsedniku SIM izročila podpredsednica republiške konference SZDL Slovenije Tilka Blaha, ki je ob izročitvi odlikovanja med drugimi poudarila:

»Vloga Slovenske izseljenske matice, ki je po svoji opredelitvi in delovanju najbližja interesom izseljencev, se je od ustanovitve do danes potrjevala in razširjala na mnogih področjih. Kot usklajevalka programov in dejavnosti mnogih delovnih, družbenih, kulturnoprosvetnih in drugih organizacij ter društev, samoupravnih skupnosti, ustanov in zavodov, ki del svoje dejavnosti posvečajo tudi izseljencem, je prispevala k temu, da se sodelovanje med izseljenci in njihovo staro domovino nenehno širi in krepi.«

Tilka Blaha je za tem dejala tudi, da je odlikovanje Slovenske izseljenske matice tudi priznanje vsem tistim izseljencem, ki so v odločilnih trenutkih naše domovine izražali visoko stopnjo patriotizma, se vselej postavili ob bok svojemu matičnemu narodu in podpirali zgodovinske težnje jugoslovanskih narodov. Omenila je tudi ameriško-slovenskega pisatelja Louisa Adamiča, ki se letos spominjamo 30-letnice njegove smrti. »Louis Adamič ni le podpiral boja revolucionarnih sil pri nas,« je med drugim ob zaključku dejala Tilka Blaha, »temveč je tudi pomagal razširjati resnico o Jugoslaviji takrat, ko je bilo to najbolj potrebno.« Slovesnosti ob obletnici njegove smrti, ki bodo potekale v vsej Jugoslaviji, naj bi spodbudile tudi načrtnejše znanstvenoraziskovalno delo o zgodovini in sedanosti našega izseljenstva.

Ob jubileju so Slovenski izseljenski matici brzojavno ali pisno čestitala tudi številna slovenska izseljenska društva in posamezniki.

Med slovesno sejo ob 30-letnici Slovenske izseljenske matice

Dobri odnosi s sosedi

Prvi jugoslovanski najvišji državniški obisk v tujini po smrti predsednika Tita je bil namenjen Italiji. Zadnje dni lanskega leta je namreč predsednik predsedstva Jugoslavije Cvijetin Mijatović obiskal Rim, kjer se je nekaj dni pogovarjal z najvišjimi italijanskimi voditelji, na čelu s predsednikom republike Sandrom Pertinijem. Ob koncu obiska v Italiji je Cvijetin Mijatović uradno obiskal še Vatikan, kjer se je sestel in pogovarjal s poglavarjem rimsko-katoliške cerkve papežem Janezom Pavlom II.

V tem, da je predsednika predsedstva Jugoslavije prva uradna pot v tujino vodila prav v Italijo, kot tudi v tem, da je bil italijanski predsednik Sandro Pertini zadnji tuji državnik, ki je obiskal Jugoslavijo in se še pogovarjal s Titom, je velika simbolika. Jugoslavija in Italija sta bili v zadnji vojni sovražnici, po vojni sta podedovali kup nerešenih vprašanj, zaradi katerih so bili odnosi hudo oteženi in pogosto zaostreni; državi imata različni notranjepolitični ureditvi in zelo različen mednarodni položaj – Italija je članica pakta NATO, Jugoslavija je neuvrščena država.

Zdi se torej, da imata tako v preteklosti, kot v sedanjosti veliko več tistega, kar ju lahko ločuje, kot pa skupnega. Toda v resnici ni tako. Kljub vsem naštetim razlikam je v obeh državah že zdavnaj zmagalo spoznanje, da je njuna prihodnost lahko samo v medsebojnem spoštovanju, treznem, a vztrajnem reševanju spornih vprašanj in hkratnem razvijanju političnega, gospodarskega, kulturnega, turističnega in drugega sodelovanja. Takšna politika je postopno iz nekdanjih sprtih in neprijetnih sosed, ustvarila zgled dobrega in plodnega sožitja, v katerem razlike in tudi še vedno nekatera nerešena vprašanja (na primer položaj slovenske narodnostne skupnosti v Italiji) ne ovirajo prijateljstva in vsestranskega sodelovanja.

Tako sta Italija in Jugoslavija v Evropi, ki je sicer polna razlik, nestrpnosti in napetosti, ustvarili zgled, kako je mogoče z dobro voljo in razumom graditi medsebojne mostove. Ta posebna vrednota in mednarodni pomen zgleда, ki ga nudita Italija in Jugoslavija, sta bila znova poudarjena ob tokratnem političnem srečanju na najvišji ravni; obenem sta se obe strani tudi zavezali nadaljevati in razvijati takšno politiko.

Kar zadeva Jugoslavijo, si ves čas prizadeva ustvariti podobno vzdušje tudi v odnosih z drugimi sosedi, izhajajoč iz prepričanja, da so dobri odnosi in sodelovanje s sosedi ne le normalni in koristni, ampak tudi bistvenega pomena za mednarodno trdnost in varnost države. V odnosih z vsemi sosedi je bil v zadnjih letih dosežen znaten napredek, dasi še niso z vsemi taki, kakršne si želimo. Nprestano se razvijajo odnosi Jugoslavije kot celote in Slovenije posebej z Avstrijo in Madžarsko; v zvezi z Avstrijo bi bilo resda želeli, da bi tamkašnje oblasti pokazale več razumevanja za položaj in interese slovenske narodnostne skupnosti na avstrijskem Koroškem. Tradicionalno dobri so odnosi s sosednjo Romunijo. Razvoj sodelovanja z Bolgarijo je obremenjen zaradi bolgarske politike, ki zanika ne le obstoj makedonske manjšine v Bolgariji, ampak celo sam obstoj makedonskega naroda; a kljub temu je bilo proti koncu lanskega leta več jugoslovansko-bolgarskih srečanj na politični in gospodarski ravni. Osnovne razlike v pogledih na makedonski narod se zaradi tega sicer niso zmanjšale, vendar pa so dali spodbudo za več sodelovanja na tistih področjih – to je predvsem v gospodarstvu – kjer si obe državi to želita. Ugodno se razvijajo odnosi z Grčijo in celo z Albanijo, ki je najbolj zaprta evropska država in si kakšnih zelo razvitih stikov z Jugoslavijo niti ne želi, je prišlo do določenega napredka; predvsem se je začelo v večji meri razvijati kulturno, znanstveno in tudi gospodarsko sodelovanje med Albanijo in avtonomno pokrajino Kosovo v Jugoslaviji, kjer živi močna albanska narodnostna skupnost.

V določenem smislu lahko torej rečemo, da ima Jugoslavija »pospravljeno pred svojim pragom«, kar daje še posebno vrednost in moralno moč njenemu neprestanemu zavzemanju za prijateljstvo in sodelovanje med vsemi narodi in državami, ne glede na politične, družbene in druge razlike.

Janez Stanič

Gospodarske novice

Gorenje pod avstralsko lupo

Slovensko tovarno Gorenje v Velenju so avstralski proizvajalci hladilnikov obdolžili, da prodaja svoje izdelke preko svoje družbe Gorenje Pacific PTA. Ltd. po prenikskih, torej dumpinških cenah.

Tako je v prvi polovici leta 1979 jugoslovansko veleposlaništvo dobilo od avstralske vlade pritožbo avstralske industrije proti Gorenju, češ da obstaja upravičen sum, da so cene Gorenja dumpinške, in drugič, da bodo vpeljali raziskovalni postopek in varnostne ukrepe v obliki obveznih depozitov pri prodaji blaga.

Gorenje se je namreč v Avstraliji že dobro uveljavilo, saj v poprečju pokriva skoraj desetino vse prodaje hladilnikov v Avstraliji. Ko se je pred leti odločalo za prodor v Avstralijo, je moralo dobro poznati avstralski trg in težnje avstralskega gospodarstva. Avstralija namreč ne bo pospeševala lastne industrije hladilnikov, ker so že zdaj serije teh izdelkov prevelike. Druga dokaj pomembna ugotovitev pa je, da je med jugoslovanskim izvozom v Avstralijo in uvozom iz nje velik razkorak. V letu 1979 smo tjakaj izvozili za 11 milijonov dolarjev blaga, v Jugoslavijo pa uvozili iz Avstralije blaga za 90 milijonov dolarjev. Velenjski izdelki predstavljajo v celotnem jugoslovanskem izvozu skoraj polovico vse vrednosti, prav gotovo pa nad dve petini.

Po pismu našemu veleposlaništvu, ki je o tem takoj obvestilo jugoslovansko in avstralsko Gorenje, se je v Velenju oglasil avstralski carinski inšpektor, ki je imel nalogo ugotoviti, ali so prodajne cene njihovih izdelkov nad ali pod tako imenovano normalno vrednostjo. Zato po avstralskih zakonih obstaja več metod. Najprej so morali Velenjčani dokazati, da v Jugoslaviji v bistvu obstaja tržno gospodarstvo, da so torej cene pod nadzorom, nikakor pa jih ne določa državni aparat. Raziskovalni postopek, ki po avstralskih zakonih velja tri mesece, so podaljšali še za dodatne tri, saj je bil postopek dokaj zapleten tudi zaradi obračunavanja izvoznih spodbud, carin za repromaterial in podobnega, vendar so na koncu z avstralskim ministrstvom za trgovino sklenili za Gorenje ugodno rešitev.

Cene so sicer morali po odloku ministra povečati za 10 odstotkov. Pomagalo jim je to, da so cene velenjskih izdelkov v Avstraliji celo višje kot v

nekaterih državah, kamor Gorenje izvažajo. Zelo pomembno pa je, da so jim Avstranci vrnili vse »zaplenjene« depozite, ki se jih je v tem času nabralo že za pol milijona dolarjev. Kot so ugotovili v Gorenju, bi za 10 odstotkov morali povišati cene že tako in tako, saj se je v tem času precej podražil reprodukcijski material. Zdaj so Avstranci zadovoljni, vendar morajo biti Velenjčani pazljivi, saj jih imajo avstralski izdelovalci hladilnikov vse-skozi pod lupo.

Francosko posojilo Jugoslaviji

Predstavniki Narodne banke Jugoslavije in skupina francoskih poslovnih bank, ki jih zastopajo Société Générale, Banque de Paris et des Pays-Bas in Banque Nationale de Paris, so v Parizu podpisali sporazum o francoskem kreditu Jugoslaviji v skupnem znesku 150 milijonov dolarjev.

Kreditna pogodba je sklenjena za sedem let, z začetkom odplačevanja po treh letih, pod pogoji, ki veljajo na mednarodnem trgu kapitala. Sporazum o kreditu sodi v okvir širšega mednarodnega sodelovanja na finančnem področju in v stabilizacijski program.

Gospodarstvo v preteklem letu

Za dokončno oceno rezultatov, ki jih je jugoslovansko gospodarstvo doseglo v preteklem letu, je sicer še pre-rano, toda že v tem trenutku je jasno, da marsikaj načrtovanega ne bo doseženo. Tako bo stopnja rasti družbenega proizvoda gospodarstva komajda presegla 3 odstotke ob načrtovanih štirih.

Porast industrijske proizvodnje bo po vsem sodeč višji, kot pa so to računali sredi preteklega leta, ko je bila zaradi krčenja uvoza reprodukcijske-

ga materiala in surovin prizadeta marsikatera proizvodnja.

Povsem drugače pa je v kmetijski proizvodnji. Načrtovanega 3-odstotnega porasta industrijske proizvodnje ne bodo dosegli. Računajo celo, da se je le-ta v preteklem letu zmanjšala za približno 2 odstotka v primerjavi z letom 1979.

Kako povečati izvoz hrane

V organizaciji FAO menijo, da se bo mednarodna trgovina s kmetijskimi izdelki naglo povečevala tudi v prihodnjih letih.

Jugoslovanski izvoz hrane predstavlja danes v celotnem svetovnem izvozu hrane le pičlih 0,35 odstotka, v svetovnem uvozu pa 0,6 odstotka.

Jugoslavija proizvaja 3 odstotke koruze, 1,5 odstotka pšenice in 1 odstotek svetovne proizvodnje teh izdelkov, kar pa je realna podlaga za trikratno povečanje izvoza hrane v prihodnjih petih letih. Uvoz hrane se najbolj povečuje v deželah uvoznicah nafte ter v deželah SEV.

V osi pomembnih evropskih poti

V Dubrovniku so se pred kratkim predstavniki zainteresiranih držav pogovarjali o predvideni gradnji sodobnih cestnih zvez med Baltiškim morjem na eni ter Jadranskim, Egejskim in Črnim morjem na drugi strani. Zadržali so smeri in se dogovorili o standardih, s pomočjo katerih bi uskladili dimenzije in opremo te ceste v vseh državah med omenjenimi morji.

Če upoštevamo že začeto gradnjo transjugoslovanske ceste, ki je del povezave Srednje Evrope z Jadranom, Balkanom in prek njega z Bližnjim vzhodom, vidimo, da se je Jugoslavija znašla na pomembnem evroazijskem prometnem križišču. To bo nedvomno vplivalo ne le na izboljšanje pretoka prometa na naših tleh, temveč bo znatno povečal tranzit, ki bo vplival na naš gospodarski razvoj.

Še posebej pa se je v osi številnih glavnih evropskih cestnih smeri znašla Slovenija, ki je po svojem zemljepisnem položaju izrazito prehodna dežela med Srednjo Evropo ter evropskim jugom in vzhodom.

Delavke v tovarni pohištva v Logatcu (foto: Janez Zrnc)

Kako je organiziran slovenski šport?

Svetovni pokal brez p

V tem zimskem času, ko nogometna igrišča prekrije sneg, ko atletske steze samevajo, ko se športniki, če je le mogoče, preselijo v dvorane, je v ospredju zanimanja športne javnosti pri nas zlasti smučanje. Tem bolj, ker so rezultati naših alpskih smučarjev v mednarodni areni zadnja leta vse boljši.

Naša alpska reprezentanca je začela petnajsto sezono svetovnega pokala, tega maratonskega tekmovanja, ki se vsakič začne prvi dni decembra s »kiterijem prvega snega« v francoskem zimsko-športnem središču Val d'Iseru, letos pa se bo marca končalo z velikim finalom v veleslalomu in paralelni tekmi v Kranjski gori, s ciljem: čim več uvrstitev med prvo petnajste-

rico in čim boljši izkupiček v skupni bilanci ob koncu sezone.

Na tekmah za svetovni pokal so plačana s točkami le mesta od prvega do petnajstega, uvrstitev med prvo petnajsterico pa nikakor ni preprosta reč, saj je danes v slalomu, veleslalomu in smuku tudi po deset tekmovalcev, ki lahko zmagajo na vsaki tekmi. Konkurenca v tekmovanju za svetovni pokal se je izredno razširila. Ni redki primer, da se med prvih deset najboljših uvrste reprezentantje iz osmih držav. Alpsko smučanje ni več zgolj domena velesil, ki so nekdaj vedrile in oblačile na alpskih progah. Celo tako daleč je prišlo, da nekdanje supersile v tej športni zvrsti, denimo, Francija, sploh nič več ne pomenijo, na njihovo

mesto pa so prišle reprezentance, ki so dolga leta le lovile korak z najboljšimi. Med temi je prav gotovo tudi naša prodorna ekipa alpskih smučarjev. Bojan Križaj, Boris Strel, Jože Kuralt, Jure Franko s tovariši, pa tudi dekleta Bojana Dornig, Anja Zavadlav, Nuša Tome, Metka Jerman in druge pripadajo ekipi, na katero morajo na vsaki tekmi računati še tako sloviti tekmeči in nasprotnice.

V tej sezoni, ki je, če lahko tako rečemo, »čisto pokalna«, saj na sporedu ni ne olimpijskih iger ne svetovnega prvenstva, so razumljivo vsa prizadevanja usmerjena v svetovni pokal. Je pa sezona izredno zahtevna. Po naporeni turneji v Alpah, kjer so si tekme sledile druga drugi, je bela karavana v

Bojan Križaj

edaha

začetku februarja krenila v Skandinavijo, nadaljna pot pa bo še bolj naporna: Aspen v ameriški zvezni državi Colorado, pa čez Tihi Ocean v Furano na Japonskem, od tod pa spet v Evropo, v bolgarsko zimovišče Borovec pri Sofiji in naposled v našo Kranjsko goro, kjer se bo konec marca končalo štirimesečno potepanje bele karavane, ki se je začelo prve dni decembra v gorah Visoke Savoje v Franciji.

Napovedovanje je sicer nehvaležna reč, saj že po naši stari modrosti velja, da se zarečenega kruha največ poje, upamo pa lahko, da bomo imeli konec marca pod Vitrancem v Kranjski gori, kaj slaviti. Lani, ko se je svetovni pokal končal v Saalbachu na Tirolskem, smo nazdravili našemu najboljšemu

tekmovalcu Bojanu Križaju, ki je v slalomu osvojil srebrno kolajno, vsi pa si želimo, da bi mu tudi letos stisnili roko in mu čestitali k podobnemu uspehu.

Tako je nanoslo, da so naši smučarski skakalci, ti junaki na smučeh, ki so nas v slikoviti Planici, zibelki smučarskih poletov, našem nacionalnem ponosu pa tudi drugje, vselej tolikanj navduševali, to leto nekoliko v senci alpskih smučarjev. Je že tako, v športu si slede vzponi in padci. Vendar pa ni nobenega dvoma, da si bodo tudi naši skakalci kmalu opomogli in nas spet začeli razveseljevati z uspehi. Nov vzpon zagotavlja navsezadnje tudi tradicija povsod v svetu znane Planice. Tu naši reprezentantje zlepa niso odrekli. Tako kot Kranjska gora ima tudi Planica letos finalno tekmo svetovnega pokala. Svetovni pokal v skokih sicer še nima te tradicije kot alpski, vendar se bo kaj kmalu prav gotovo uveljavil.

Ko takole kramljamo o športu, nas misel nehote zanese tudi na to, kako je sploh naš šport organiziran, kje dobi razmeroma velike denarje, da lahko živi?

V vsaki deželi je telesna kultura in šport, ki je najbolj neposredna manifestacija telesne kulture, organizirana na način, ki tej deželi pač najbolj

ustreza. Pravzaprav gre vedno le za nekaj posebnosti, ki izvirajo iz tradicij, a seveda tudi iz posebnosti družbenoekonomskega in političnega sistema ter drugih nacionalnih značilnosti vključno s folkloro. Pa vendar so si v bistvu športne organizacije precej podobne, če odmislimo nazive organizacij in združenj, ki se ukvarjajo s športom. Bržčas so še največje razlike v tem, kako te organizacije pridobivajo denar za svojo dejavnost.

Tudi za našo telesno kulturo so osnovna značilnost društva, ki jim pravimo pogosto tudi klubi. To ime se je udomačilo zlasti za tista društva, katerih člani se tekmovalno udeležujejo, pri tem pa pravzaprav ni pomembno, kakšna je kvaliteta raven tekmovalnj. Seveda pa med telesnokulturne organizacije ne štejemo le taka »tekmovalna« društva, temveč tudi taka, v katerih se ljudje sicer udeležujejo, pa ne tekmujejo. To so, denimo, planinska društva, ribiške družine in druga. Nemalekrat pa društva organizirajo tako tekmovalno dejavnost (za svoje mlajše člane), kot tudi netekmovalno dejavnost (za starejše ali tiste, ki ne želijo tekmovali, marveč vadijo za svoje zdravje in dobro počutje). Društva imajo torej često več sekcij. Kako pa se društva navznotraj organizirajo, je odvisno od volje članstva, se pravi od

Razglasitev rezultatov na enem od tekmovanj za svetovni pokal v slalomu – na zmagovalnem odru je tudi Slovenec Bojan Križaj

svojih ustanoviteljev. Društvo lahko ustanovijo polnoletni občani z ustanovnim občnim zborom, nato pa ga registrirajo pri pristojnem občinskem upravnem organu. S tem društvo postane pravna oseba z vsemi javnimi obvezami in seveda pravicami.

Na številnih šolah, osnovnih, srednjih, višjih in visokih, učenci, dijaki in študentje ustanovljajo šolska ali študentska športna društva, ki navadno niso pravne osebe, temveč delujejo kot interesna, prostovoljna dejavnost na teh ustanovah in dopolnjujejo ob-

kovne zveze (nogometna, smučarska idr.) in zveza za telesno kulturo Jugoslavije, posebnost je tu le še jugoslovanski olimpijski komite, ki pa je tesno povezan z osrednjo jugoslovansko zvezo za telesno kulturo in jugoslovanskimi strokovnimi zvezami, ima pa zlasti reprezentativno vlogo nasproti mednarodnemu olimpijskemu komiteju.

Kdo pa vse to financira, boste dejali? Najbolj preprost odgovor bi bil – delovni ljudje, tisti, ki ustvarjajo dohodek. Oglejmo si kako je to v klubu?

najo samo z manj denarja. Temu pravimo, da telesnokulturno dejavnost financiramo sistemsko in na podlagi samoupravnih odločitev. Sistem je še mlad ter se šele postopoma uveljavlja z marsikatero »otroško« boleznijo, izkazal pa se je že v teh nekaj letih za učinkovitega. Tudi na ravni republike Slovenije imamo telesnokulturno skupnost, ki pa ji programe ponujajo republiške strokovne in osrednja zveza po istih načelih.

Jože Dekleva

vezno telesno vzgojo po učnem načrtu.

Tudi v podjetjih vedno pogosteje ustanovljajo delavske športne aktivne ali celo športna društva, katerih pobudnik je največkrat sindikat.

To so torej osnovne telesnokulturne celice pri nas, ki jim pravimo tudi osnovne telesnokulturne organizacije. Te organizacije se med seboj povezujejo v združenja – zveze društev. Najbolj značilna taka združenja so zveze telesnokulturnih organizacij v občinah, v katerih se dogovarjajo o skupnih interesih in akcijah, ki jih vsaka zase ne bi uspešno opravile. Istovrstne organizacije, na primer strelske družine, nogometni klubi itd., se včasih že na ravni občine, največkrat pa na republiški ravni združujejo v svoje zveze: strelsko zvezo, nogometno zvezo, smučarsko zvezo itd. Tem zvezam pravimo tudi strokovne zveze. Osrednja republiška telesnokulturna organizacija v Sloveniji je zveza telesnokulturnih organizacij Slovenije, ki so jo ustanovile tako strokovne zveze kot tudi zveze telesnokulturnih organizacij v občinah. Na jugoslovanski ravni se vse to le še ponovi: jugoslovanske stro-

članstvo seveda plačuje članarine, pa tudi sicer prispeva za svoje udejstvovanje na različne načine in v različni meri. Praviloma manj otroci in več tisti, ki že zaslužijo. Dalje imajo društva druge dohodke: od vstopnine, pokroviteljev, reklamnih aranžmajev, kar pa seveda velja predvsem za kvalitetne športne kolektive. Razen tega si, kot v večini klubov na svetu, pomagajo s prostovoljnim delom in si marsikaj sami zgradijo, popravijo...

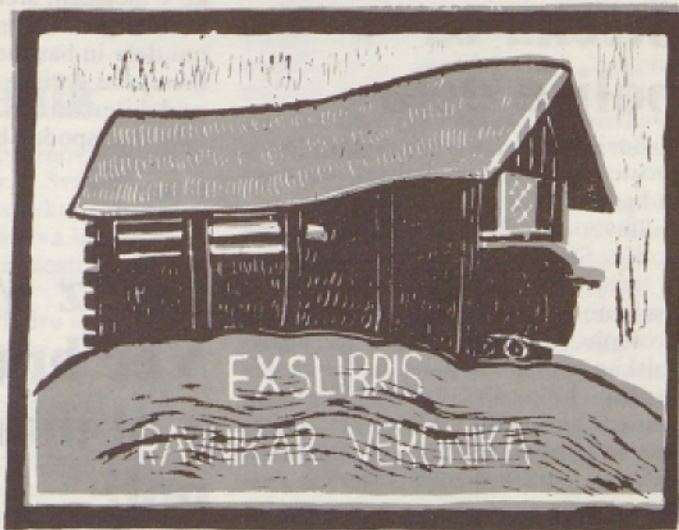
Seveda pa teh sredstev ni dovolj. Zato so v občinah ustanovili 1973. leta telesnokulturne skupnosti, katerim društva predstavijo svoje programe. Delegati delavcev iz podjetij v teh skupnostih programe ocenijo in se dogovorijo, koliko sredstev bodo za te programe združili iz svojih osebnih dohodkov. Kakor se pač odločijo, temu sorazmeren delež osebnega dohodka vsak zaposleni daje za telesno kulturo v svoji občini. Lahko bi tudi rekli – delavci prispevajo toliko, kot najdejo v programih društev svoj skupni interes. Društva se torej morajo potruditi, da so njihovi programi čim boljši in da jih tudi dobro izpolnijo, saj sicer prihodnje leto lahko raču-

Ingemar Stenmark, Šved, ki je v svet ponesel sloves Elanovih smučí (vse fotografije: Janez Pukšič)

Mednarodna razstava »otroški ekslibris«

Dva značilna slovenska otroška ekslibrisa

Marsikomu je beseda »ekslibris« neznanka. Zato povejmo najprej, kaj je to. Ekslibris je listek, ki ga nalepijo na prvo notranjo stran sprednjih knjižnih platnic, da s tem označimo, kdo je lastnik knjige. Zaradi tega mora biti na ekslibrisu napisano ime in priimek lastnika ekslibrisa. Na ekslibrisu je tudi latinski napis »ex libris«, kar pomeni po naše »iz knjig«, torej ena od knjig tistega, katere ime je napisano na ekslibrisu. Namesto ekslibrisa bi se lahko kar podpisali v knjigo ali pritisnili pečat z imenom in priimkom pa bi prav tako vsakdo vedel, čigava je knjiga. Toda na ekslibrisu je poleg imena in priimka lastnika ter napisa »ex libris« navadno še umetniška slika. Ta slika na ekslibrisu je lahko samo okras, lahko pa nekaj pove o lastniku ekslibrisa. Recimo, če je navdušen zbiralec znamk, mu umetnik na ekslibrisu nariše znamko. Če se zanima za rože, mu naredi lep cvet. Če je lastnik rudar, mu lahko naredi rudarja, ki koplje v rudniku. Na ekslibrisu je lahko prikazan kraj, kjer je lastnik ekslibrisa doma – recimo spomin na domovino. Motivi so lahko zelo različni. Umetniki, ki izdelujejo ekslibrise, najraje posežejo po grafičnih tehnikah, danes največ po lesorezu in linorezu ali jedkanici. Ekslibrise imajo posebno radi veliki ljubitelji knjig, ki z lepim ekslibrisom označijo lastništvo

knjige, obenem pa knjigo s tem še okrasijo.

Slovenci smo znani ljubitelji knjig. Zato ni čudno, da je zašel ekslibris med Slovence že na začetku 16. stoletja. Prvi doslej znani Slovenec, ki je imel ekslibris, izdelan med leti 1506 in 1513, je bil Jurij Slatkonja. Ta mož je bil prijatelj cesarja Maksimilijana I, bil je pevski mojster na dunajskem dvoru in potem prvi škof dunajske škofije.

Od leta 1967 imamo Slovenci tudi svoje društvo, ki se imenuje Društvo Exlibris Sloveniae. Mlado in izredno aktivno društvo je organiziralo leta 1974 mednarodni ekslibris kongres. Posebnost slovenskega ekslibris društva, ki je edino tovrstno društvo v Jugoslaviji, je vzbujanje zanimanja za ekslibris med otroci. Leta 1974 je bil objavljen razpis za izdelavo otroških ekslibrisov. Veliko slovenskih otrok je poslalo svoje izdelke, ki so bili prikazani na razstavi. Štiri leta pozneje je bil ponoven razpis, pri katerem je sodelovalo zelo veliko otrok iz vse Jugoslavije. Pri obeh razpisih je sodelovala revija Pionir in Osnovna šola Komenda Moste, ki je s tem postala središče jugoslovanskega otroškega ekslibrisa. Zaradi izrednega zanimanja med otroki pripravljajo še tretji razpis, to pot za mednarodno razstavo otroškega ekslibrisa. Upamo, da bodo pri tem

sodelovali tudi slovenski otroci, ki žive stalno ali začasno v tujini, zato objavljamo vsebino razpisa.

Razpis

Društvo Exlibris Sloveniae, Osnovna šola Komenda Moste in revija Pionir razpisujejo natečaj za izdelavo otroških ekslibrisov. Sodelujejo lahko učenci do 16. leta starosti. Vsakdo lahko naredi po več ekslibrisov, ki morajo biti izdelani v linorezni, lesorezni ali drugi grafični tehniki. Velikost ekslibrisov ne sme presegati 10 × 15 cm. Motiv izbire izdelovalec sam.

Od vsakega ekslibrisa je treba poslati po tri odtise in sicer najpozneje do 15. 7. 1981 na naslov:

Osnovna šola Komenda Moste, Moste 40, 61218 Komenda, Jugoslavija.

Poslanih ekslibrisov ne bodo vračali. Poslati jih je treba v močnem ovitku, da se med potjo ne bodo poškodovali. Na hrbtni strani vsakega ekslibrisa mora biti napisano naslednje:

- ime in priimek tistega, ki je ekslibris izdelal,
- natančen naslov izdelovalca ekslibrisa,
- natančno ime šole, kraj, razred in morebitni mentor (likovni pedagog),
- grafična tehnika.

Ekslibrise bo pregledala komisija, ki bo pripravila izbor za razstavo na šoli v Mostah pri Komendi. O rezultatih natečaja, o otvoritvi razstave, ki bo predvidoma v decembru 1981, in o zaključni prireditvi bodo sodelujoči obveščeni. Za najboljše ekslibrise bodo izdelovalci prejeli priznanja. Razstavo bodo pokazali še v drugih krajih.

Vabilo k sodelovanju

K mednarodni razstavi otroških ekslibrisov lahko veliko prispevajo slovenski otroci iz tujine, saj na ekslibrisih lahko prikažejo spomine na domovino ali delčke življenja v tujini. Na razpis naj opozorijo tudi tuje otroke, s katerimi pridejo v stik v šoli ali doma.

dr. Rajko Pavlovec

izbor iz slovenskega tiska

Streha za boljše delo

Goriški Slovenci smo odprli nove prostore, namenjene kulturnemu delu in bančni dejavnosti.

Stavbo nekdanjega šolskega doma goriški Slovenci dobro poznajo, saj je v njej marsikdo obiskoval vrtec, osnovno in višjo šolo. Sedaj pa so se v poslopje, ki že nekaj let ni več služilo šolskim namenom, preselili Zveza slovenskih kulturnih društev, Glasbena matica, Slovenski fotoklub 75 in folklorna skupina Travniki. V stavbi bo delovala tudi knjižnica Damirja Feigla.

Slovesna otvoritev novega kulturnega središča goriških Slovencev je sovpadla s proslavo 25-letnice ustanovitve SKGZ na Goriškem. Pomembnost dogodka je torej dvojna, po eni strani smo goriški Slovenci praznovali 25 let neprekinjenega dela krovne slovenske organizacije, po drugi strani pa smo prav v središču mesta, na Verdijevem korzu števil. 51, odprli nove prostore, ki bodo prav gotovo omogočali intenzivnejše kulturno delo na Goriškem, predvsem pa v samem mestu. Pomanjkanje prostorov brez dvoma ovira kulturno delo. Naj povemo, da so se organizacije, ki so se prve vselile v bivši šolski dom, mučile prav z vprašanjem poštene strehe. Glasbena matica si je morala pomagati s sobicami, ki niso omogočile mirnega in sproščenega pouka. Knjižnica Damirja Feigla je bila do sedaj težko uporabljiva, Zveza slovenskih kulturnih društev je bila prav tako stisnjena v premajhen prostor.

Na novo pridobljena stavba bo poleg tega omogočala boljše organizacijo kulturnih večerov, novi prostori pa bodo služili še drugim kulturnim pobudam. Vse to seveda ne zmanjšuje potreb Goričanov po novem slovenskem kulturnem centru, ki je v gradnji. Novi prostori bodo vsekakor pomenili rešitev za marsikatero zagoto.

Kmečka banka se je uradno preselila v svoje nove prostore 17. novembra in bo tudi to pomenilo nov elan na

področju slovenskega bančništva in gospodarstva na Goriškem. Slovensko bančništvo ima na Goriškem dolgo in trdno tradicijo, saj je bil prvi občni zbor Kmečke banke 11. februarja 1909 in to na pobudo Slovenske kmečke stranke. Občni zbor novoustanovljene banke je bil v Attemsovi palači. V povojnih letih je imela banka svoje poslovne prostore v ulici Morelli, s preselitvijo na Verdijev korzo pa bo tudi bančna ustanova lahko delovala v primernih prostorih, česar prej ni bilo mogoče trditi. Tudi to je pomembno, da so prostori Kmečke banke v mestnem središču.

Novi prostori, namenjeni kulturnemu delu in bančnemu poslovanju, pomenijo za goriške Slovence nedvomno pridobitev, ki nas uveljavlja v kulturnem in gospodarskem življenju Gorice in Goriške.

(Dan)

Luč z Mure Več hrane z obmurskih polj

Melioracije so bile v Pomurju doslej usmerjene predvsem v izsuševanje. V prihodnje bo treba te dopolnjevati z namakanjem, kar morajo zagotoviti s kompleksnim urejanjem vodnega režima v Pomurju in to povezano z energetsko izrabo reke Mure. Zato bodo v projekte za melioracije v prihodnje vključevali rešitve glede namakanja, kar bo upošteevano tudi pri projektiranju energetske izrabe reke Mure.

Na nedavnem posvetovanju o energetske izkoriščanju reke Mure so menili, da je potrebno čimprej izdelati kompleksen projekt z vsemi stroški ter ugodnimi in neugodnimi posledicami.

Pomurje se bo namreč vključevalo v napore za razreševanje energetskih problemov Slovenije in to v povezavi s potrebo po povečani proizvodnji hrane, ki je sestavni del projekta o vsestranski izrabi voda reke Mure.

Uresničitev možnosti vsestranske izrabe reke Mure pa ni naloga le elektrogospodarstva SR Slovenije, temveč širše družbene skupnosti – predvsem kmetijstva – če želimo ob tem zagotoviti načrtovan tempo razvoja proizvodnje hrane.

To je torej življenjski interes republike Slovenije kot celote. V ta namen bomo morali v Sloveniji zagotoviti namensko združevanje sredstev. Kot primerno obliko povezovanja so na omenjenem posvetovanju govorili o posebnem konzorciju, v katerega pa bi se ne vključevali le neposredno zainteresirani. Doseženi uspehi v kmetijstvu na drugih področjih Jugoslavije in strokovne rešitve pri intenzivnem izkoriščanju kmetijskih zemljišč zavezujejo, da tudi v Pomurju izkoristimo vse možnosti za povečanje kmetijske proizvodnje.

(Gospodarski vestnik)

Vojvodinska njiva na Kitajskem

Jugoslovanska znanost, bogate izkušnje in dosežki v pridelavi hrane so dobili priložnost za novo potrditev. V

Kobarid s spomenikom pesniku Simonu Gregorčiču (foto: Janez Zrnc)

kitajski provinci Kilin, ki je po odloku CK KP Kitajske skupaj s provincama Lianonig in Heilongjang določena, da postane žitnica te velike države, je začel inštitut za poljedelstvo in vrtnarstvo novosadske agronomске fakultete na površini 200 hektarov svojevrsten poskus, ki naj na Kitajskem uveljavi naše dosežke v proizvodnji živeža.

Ta »vojvodinska njiva« na Kitajskem, kot pravijo, je že pripravljena za spomladansko setev. Površino so globoko preorali in jo temeljito pognojili, prav zdaj pa potuje z ladjo v to oddaljeno državo naša mehanizacija (domači traktorji, plugi, sejalnice, kultivatorji, kombajni in drugo), s katero bodo od letošnjega 1. marca posejali koruzo na 50 hektarih, sončnice in sladkorno peso na po 70 in jaro pšenico na desetih hektarih. Sejali bodo naša semena, najnovejše visokorodne hibride, ki so jih vzgojili domači strokovnjaki.

»Dogovorjeno je, da bodo Kitajci spremenili 1,6 milijona hektarov površin v pokrajini Kilin v plodno zemljo,« pravi Jože Borza, podpredsednik gospodarske zbornice Vojvodine in vodja jugoslovanske delegacije, ki je na Kitajskem podpisala sporazum o sodelovanju pri tem projektu. »Da bi to dosegli, zagotavljajo Kitajci obsežne in ugodne kredite, s katerimi želijo pospešiti razvoj kmetijstva v tej pokrajini. Na delu obsežnih površin bodo oblikovali kmetijske kombinata, kot jih imamo pri nas, del orne zemlje bodo dobile ljudske komune. Kitajci pričakujejo od nas, da jim bomo pomagali z našimi izkušnjami in znanjem zlasti pri doseganju večjih pridelkov na hektar.«

Da imamo na tem področju Kitajcem kaj svetovati in pomagati, govorijo zdajšnji dosežki pri nas in na Kitajskem. V pokrajini Kilin so lani pridelali na hektar površine le 30 stotov koruze, 120 stotov sladkorne pese, sedem do osem stotov sončnic in devet stotov soje. V Vojvodini dobijo z enakih površin okoli 60 stotov koruze, 50 stotov pšenice, od 400 do 500 stotov sladkorne pese, do 25 stotov sončnic in nad 20 stotov soje.

»Na poskusni njivi na Kitajskem bomo sejali in obdelovali samo domače sorte, uporabljali naša gnojila in zaščitna sredstva, domačo mehanizacijo, dela bodo vodili naši strokovnjaki,« je ponosen Jože Borza. »Prihodnjo jesen bomo podrobno razčlenili rezultate in na tej osnovi – prepričan sem – dosegli sporazum, da dela nadaljujemo. Bržkone bomo tudi postavili predelovalne zmogljivosti in Kitajcem pomagali pri razvoju živinoreje.«

Vremenske razmere na Kitajskem v pokrajini Kilin so podobne vojvodinskim. Le zime so nekoliko hladnejše,

med vegetacijo kultur je tam nekaj več padavin. Zato optimizem vojvodinskih strokovnjakov, da bodo uspeli, saj Kitajcem manjka predvsem sodobna tehnologija v poljedelstvu. Na tem področju jim imajo naši strokovnjaki kaj pokazati. (Večer)

Svetopolk Pivko – velik znanstvenik

Pred kratkim je praznoval 70-letnico življenja akademik Svetopolk Pivko, teoretik in konstruktor, organizator na področju letalstva in redni član Srbske akademije znanosti in umetnosti.

Rodil se je v Mariboru in tam maturiral na državni realki. Visokošolski študij je začel v Pragi in končal v Beogradu, za doktorja znanosti pa je bil promoviran na pariški Sorboni ter nato delal kot projektant v letalski tovarni Zmaj v Zemunu. Med narodnoosvobodilno borbo je opravljal številne vojaške in politične dolžnosti v NOV in JLA, leta 1945 je postal pomočnik komandanta jugoslovanskega vojnega letalstva, od leta 1947 je vodil jugoslovanski letalsko tehnični inštitut, 1960 je bil izvoljen za rednega profesorja na strojni fakulteti in dve leti po tem še na naravoslovnomatematični fakulteti univerze v Beogradu. 1961. leta ga je Srbska akademija znanosti in umetnosti izvolila za svojega dopisnega člana, 1976. leta pa za rednega člana.

Že prva leta svojega znanstvenega dela v Franciji je posvetil proučevanju možnosti vertikalnega vzletanja letal. Osnovna zamisel je bila, da bi bilo moč to uresničiti ne le s pogonsko silo, marveč tudi z izkoriščanjem aerodinamične sile, ki nastane na letalskem krilu pod vplivom pospešenega zračnega toka za propelerjem. V aerodinamičnem inštitutu v Saint Cyru pri Parizu je na modelih proučeval najugodnejši položaj propelerja z ozirom na krilo letala. Pojav aerodinamične sile na nosilnih površinah letala zaradi zračnega toka letalskega propelerja se po njem imenuje »PIVKOV EFEKT«.

Rezultati teh zgodnjih Pivkovih teoretičnih in eksperimentalnih raziskav so bili objavljeni v osmih sporočilih Akademije znanosti v Parizu, doktorski disertaciji in strokovnih revijah. Zamisel, da se letalo more dvigniti navpično s pomočjo propelerja in gib-

ljivega dela krila, na katerega vpliva propeler, je bila leta 1937 zaščitena s patentom. Vojna je pot od ideje do uresničitve zamisli prekinila, pozneje – tudi danes – pa je bil vertikalni vzlet in pristanek letala po tej zamisli izveden pri več letalih.

Prva povojna leta je Pivko posvetil organiziranju tehniške službe jugoslovanskega letalstva, letalski industriji, nastanku in delu letalskega inštituta ter projektiranju domačih letal. Nato je predvsem nadaljeval svoje raziskovalno delo. Proučeval je aerodinamiko letalskega propelerja in rotorja, aeroprofila, nosilnih površin in vitkih teles raznih oblik pri srednjih in velikih hitrostih leta, aerodinamiko pogona zračnih plovil ter druga področja letalske tehnike. Vse teoretične raziskave so bile preverjene s podatki preizkusov.

Akademik prof. dr. inž. Svetopolk Pivko je doslej sodeloval na 37 kongresih in znanstvenih zborovanjih v tujini in na 30 v Jugoslaviji, objavil je nad 130 znanstvenih in strokovnih del, med njimi tudi nekaj učbenikov in monografij, s svojimi članki je sodeloval v francoskih, angleških in nemških strokovnih revijah, deloma tudi v publikacijah drugih evropskih in severnoameriških držav, predvsem pa seveda v jugoslovanskih strokovnih in poljudnih publikacijah za področje letalstva.

Za svoje delo je dobil več odlikovanj doma in v tujini. Kot ugleden jugoslovanski znanstveni delavec je bil vabljen na številna mednarodna znanstvena srečanja in bil izvoljen med člane mednarodnih znanstvenih organizacij in njihovih odborov.

(Delo)

po sloveniji

plin in mazut, bo kasneje dobila še dva kotla, ki bosta potrojila njeno zmogljivost.

V MARIBORU so odprli nov dijaški dom, ki lahko sprejme pod svojo streho 480 dijakov. Imenovali so ga po narodnem heroju Janezu Hribarju. Kuhinja ima kapaciteto 1500 obrokov na dan, jedilnica pa sprejme 200 ljudi. Novi dom je močno omilil prostorsko stisko in potrebe po prostih mestih v domovih za srednješolce v severovzhodni Sloveniji.

Da ima METLIKA dobre organizatorje, se je pokazalo ob II. mednarodnem mladinskem pokalu Jugoslavije v namiznem tenisu. Po izjavah Čehoslovakov, Italijanov, Romunov, Avstrijcev in Nemcev je teklo vse v najlepšem redu. Posebno so bili vsi gostujoči navdušeni nad gostoljubnostjo in odprtostjo domačinov, nič manj pa jim ni bilo všeč več kot 600 let staro mesto Metlika.

V MENGŠU in NOVEM MESTU so proslavili 150-letnico rojstva in 75-letnico smrti pisatelja Janeza Trdine. V Mengšu so imeli razstavo pisateljevih del in dokumentov, v obeh krajih pa tudi Trdinov večer z izbranim kulturnim sporedom.

Strokovnjaki tovarne avtomobilov in motorjev v MARIBORU so konstruirali novo tovorno vozilo (TAM 130 T 10 B). Prilagojeno je potrebam domačega tržišča, ki terja največ tovornih vozil srednje nosilnosti. Serijska proizvodnja se bo pričela, ko bo

montirana proizvodna linija za novo kabino.

Na PLEŠIVEM v Brdih ob jugoslovansko-italijanski meji so odprli obnovljeno slovensko šolo, ki jo obiskuje petnajst slovenskih otrok, vaščani pa so sklenili urediti tudi vrtec za najmlajše, ki bo v bližnjem Krminu.

Čez POLŠNIK v Zasavju so potegnili izredno pomembno gozdno cesto, dolgo 18,3 kilometra. Tako bo v Zasavju dostopnih novih 1115 hektarov kakovostnih bukovih in smrekovih gozdov z več kot 5000 kubičnih metrov letnega prirastka. Cesta pa je pomembna tudi za tamkajšnje prebivalstvo, ki je bilo doslej malodane odrezano od ostalega sveta.

Na raziskovalnem terenu v PTUJU so strokovnjaki odkrili pri izkopavanju dragocen in neverjetno dobro ohranjen zlat nakit iz rimskih časov: verižico, prstan in uhane. V prstan in uhane so vgrajeni žlahtni kamni. Najdba je neprecenljive vrednosti, saj je grob z dragocenostmi star okoli 1800 let in izvira iz drugega ali tretjega stoletja.

Domačini v RENČAH so proslavili pomembno obletnico: leta 1920 so namreč renški delavci-revolucionarji razvili svoj prvi »delavski prapor«. Tako so ga imenovali domači fantje, ki so se vrnili iz Rusije, kjer so se kot zajeti avstrijski vojaki pridružili borbem oktohrske revolucije.

V RIBNICI na Dolenjskem so v novem športnem centru odprli plaval-

Ob dnevu republike so v BOHINJSKI BISTRICI odprli nov vrtec. Sodobno je urejen, ima šest učilnic in pomeni za Bohinjsko Bistrico in vso bohinjsko dolino precejšnjo pridobitev.

V novozgrajenem obratu Fructal-Alka na DUPLICI pri Kamniku bodo v letošnjem letu predelali 8400 ton sadja in proizvedli 3000 ton destilatov, zaposlili pa bodo tudi 24 novih delavcev.

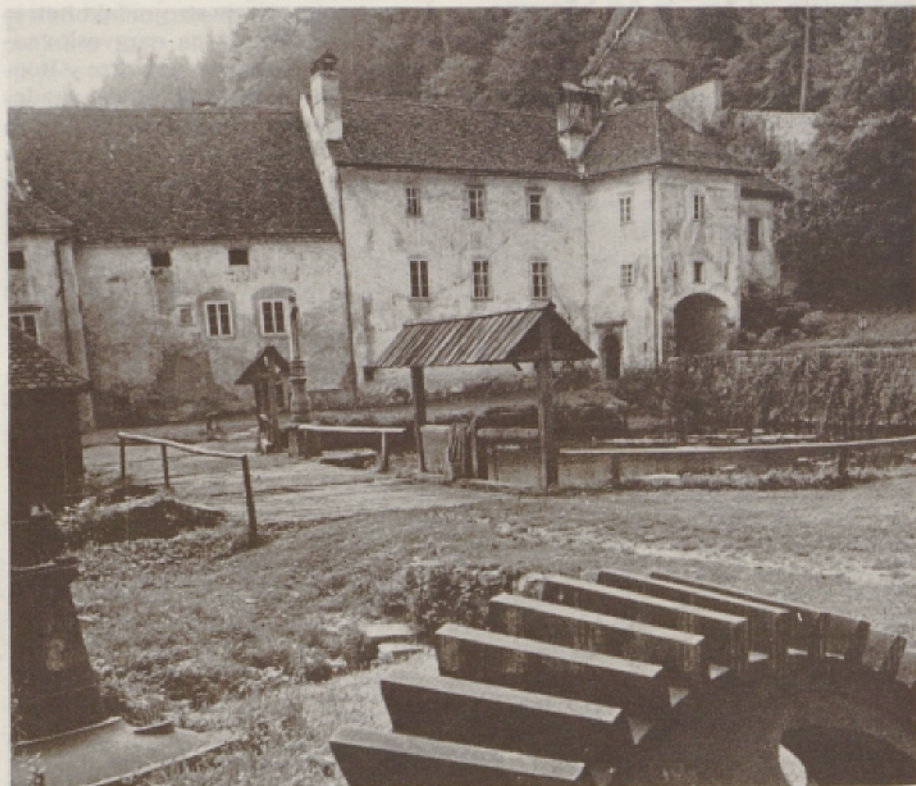
Šahovsko društvo v FRAMU je v partizanskem domu na Planici priredilo velik mednarodni šahovski vikendski turnir. Odigrali so tamkaj devet kol po švicarskem sistemu, vsaka partija 45 minut. Fram je sploh znan v slovenski javnosti kot organizator različnih šahovskih prireditev, predvsem pa »živega šaha«.

V KOMENDI so pred kratkim odprli novo zdravstveno postajo z zobno in splošno ambulanto. Tako se je prebivalcem Komende, Most in Križa izpolnila dolgoletna želja. Zobna ambulanta je pričela delati že decembra, splošni zdravnik pa je začel sprejemati paciente po Novem letu.

V LIPICI načrtujejo za letošnje leto šestdnevne jahalne ture, ki bi naj obiskovalce-jahače popeljale na konjih po starih rimskih poteh po 190 kilometrih poti po Krasu. Pot bo naslednja: Lipica-Predjama-Dolenja vas-Lokve-Črni vrh-Vojškarska planota in ponovno Lipica. Šestdnevne jahalne ture se bodo pričele 11. aprila in jih bodo, če bo zanje dovolj zanimanja, izpeljali aprila, maja, junija in oktobra po dve na mesec.

Planinsko društvo v LOGATCU počasi koraka proti svoji desetletnici. Že kratek pregled dosedanjega prizadevnega dela kaže, da so bili marljivi na svojem področju, saj so se na primer izkazali tudi z dobro organiziranim planinskim taborom. Posebej je treba omeniti mladinski odsek pa alpiniste in komisijo za pota. Društvo šteje trenutno 422 članov, od tega je največ mladine.

MARIBOR je dobil novo toplarno, ki zaenkrat greje pet tisoč stanovanj. Nova kotlovnica, ki je prirejena na

Grad Bisra blizu Vrhnike, v katerem je Tehniški muzej Slovenije (foto: Janez Zrnc)

ni bazen. Ob tej priložnosti je bila svečanost v veliki športni dvorani; po mešanem kulturno-športnem programu so nastopili še operni pevci Ladko Korošec, Sonja Hočevarjeva in Rajko Koritnik iz Ljubljane.

V spomin na deseto obletnico smrti velikega slovenskega dramskega igralca Staneta Severja sta bili spominski svečanosti v RADLJAH ob Dravi in v RIBNICI na Pohorju, kjer je Stane Sever umrl po eni izmed svojih predstav Gledališča enega. Udeležili so se ju številni častilci Severjeve umetnosti.

V SLOVENIEM GRADCU so imeli 24. filmski festival amaterskega filma Jugoslavije, na katerem so vrteli najboljše filme amaterskih ustvarjalcev iz vseh jugoslovanskih republik in pokrajin. Festival pa je spremljalo tudi nekaj prireditev pa sej filmskih odborov in komisij.

Knjižnica Ivana Tavčarja v ŠKOFJI LOKI je proslavila 35-letnico delovanja. Začetki knjižničarstva v tisočletnem mestu segajo sicer v leto 1862, ko so ustanovili Narodno čitalnico. Danes obsega knjižni fond knjižnice 51.000 knjig, letno pa izposodijo več kot 150.000 knjig. Izposojevalnice ima škofjeloška knjižnica tudi v Žireh, Železnikih, Gorenji vasi, Poljanah in v Frankovem naselju.

V VIPAVI nastaja nova mlekarina, ki bo imela zmogljivost 50.000 litrov mleka dnevno. Izdelovala bo konzumno mleko, številne vrste jogurtov in skut ter surovo maslo. Vsi ti izdelki so bili doslej že odlikovani z najvišjimi priznanji, čeravno so nastajali v starih proizvodnih prostorih. Otvoritev bi naj bila julija letošnje leto.

V prostorih umetnostne galerije v MURSKI SOBOTI je Pomurska založba slovesno predstavila javnosti prvo ploščo Prekmurskega okteta, na kateri so štiri najbolj znane prekmurske narodne pesmi. Ploščo je v nakladi 3000 izvodov izdelala tovarna gramofonskih plošč Helidon v Ljubljani, ustrezen ovitek pa je izdelal akademski slikar Karel Jakob. Omenjeno ploščo je občina Murska Sobota priložila tudi svoji lepo opremljeni monografiji.

V ROMIJANU pri Ronkah na Tržaškem je začela delovati slovenska osnovna šola. Njen prvi razred obiskuje letos sedem učencev, ki so se morali doslej voziti v doberdobsko šolo.

V STRUNJANU na slovenski obali so odprli hotel Svoboda, ki ima vsega skupaj 320 postelj. V hotelu je kuhinja, restavracija in skupna recepcija novega in starega hotelskega dela, urejena pa so tudi parkirišča, športna igrišča in rekreacijski objekti. Hotel

Svoboda je namenjen oddihu in zdravljenju borcev in vojnih invalidov.

V VELIKI POLANI so ob koncu minulega leta pripravili prijetno srečanje s starejšimi prebivalci. Rdeči križ in ostale krajevne organizacije so pripravile skromno pogostitev, za kulturni program pa so poskrbeli šolarji.

šport

Najboljši slovenski športniki

Slovenski športni novinarji so tudi lani izbrali najboljšega slovenskega športnika, športnico in športno ekipo leta 1980. Za najboljšega športnika v Sloveniji je bil izbran Bojan Križaj, alpsko smučanje, za najboljšo športnico Mirjana Jaušovec, tenis, za najboljšo ekipo pa Kolinska-Slovan, roket.

Na slovesnosti, ki je bila konec leta v Zagrebu, pa so podelili lovorike najboljšim športnikom v obdobju 1945 do 1980. Najvišja priznanja, tudi ta so bila podeljena po novinarski anketi, so prejeli: Miroslav Cerar, Djurdja Bjeđod, košarkarska reprezentanca Jugoslavije in vaterpolski klub Partizan.

Odlični pogoji za delo

V Kočevju so pred kratkim proslavili 70-letnico telesne vzgoje in ob tej priložnosti podelili Bloudkove značke ter priznanja najzaslužnejšim delavcem in športnikom.

Po končani drugi svetovni vojni so kočevski telesnokulturni delavci ponovno krepko prijeli za delo. Mesto je bilo porušeno, prav tako tudi bivši sokolski dom. Skupaj z obnovo mesta so skrbeli tudi za obnovo telesne kulture. Delali so razne poskuse, kako najti ustrezno organizacijsko obliko in doseči strokovno vadbo v društvih. Cilj so dosegli v letu 1951, ko sta se združila telovadno društvo in smučarski klub Kočevje. Lotili so se udarniškega dela pri novem domu telesne kulture, stadiona in ostalih športnih igrišč, strelci so zgradili igrišče in strelišče, planinci planinsko kočo na Mestnem vrhu, kar je bilo vse končano v letu 1963. Tako so bili dani pogoji za uspešen razvoj telesne kulture v Kočevju in njegovi okolici.

Za telesno kulturo je nastopilo novo obdobje zadnjih nekaj let. V Kočevju je nastalo 16 klubov in društev, sedem šolskih športnih društev, 12 strelskih druščin in planinsko društvo.

Andrej Arko

Profesor dr. **METOD MIKUŽ**, vidni slovenski in jugoslovanski zgodovinar, ki je po osvoboditvi opravljal nad vse odgovorne pedagoško-znanstvene naloge na ljubljanski univerzi, je prejel najvišjo jugoslovansko nagrado – nagrado AVNOJ za leto 1980. Mož, ki je ustanovitelj katedre za zgodovino NOB na filozofski fakulteti univerze v Ljubljani, ki je edina katedra za to problematiko na jugoslovanskih univerzah, pravi: »Nagrada AVNOJ ni le veliko priznanje meni osebno, temveč je to priznanje naši zgodovinski znanosti v celoti. Presega zgolj narodnostne okvire in skuša s svojo vsejugoslovanskostjo opredeliti bratstvo in enotnost tudi znotraj miselnih procesov za celovit razvoj naše skupnosti.«

JOŽE TISNIKAR, slikar iz Slovenjke Gradca, postaja svetovni pojem: V Tokiju je te dni izšla monografija o njem tudi v japonščini in v nakladi 20.000 izvodov. Komaj dve leti po izidu njegove monografije v srbohrvaščini, nemščini in angleščini pripravlja založba Spekter v Zagrebu drugo monografijo o Jožetu Tisnikarju v angleščini, v načrtu pa je tudi natis v švedščini, norveščini, italijanščini in francoščini. Tuji kritiki so po Tisnikarjevih razstavah v Münchnu, Edinbourghu in na Dunaju presenečeni in priznavajoči mu enkratnost posvetili temu slovenskemu slikarju veliko besed v 210 francoskih časnikih in revijah, 44 dnevnikih in tednikih v Zahodni Nemčiji itd. Imenujejo ga »komaj odkrita veličina«, »nepozabni slikar smrti«, »obseden umetnik«.

Trije znameniti slovenski operni pevci so te dni slavili svoje življenjske 60-letnice: **LADKO KOROŠEC**, **RUDOLF FRANCL** in **MIROSLAV BRAJNIK**. Ladko Korošec je s svojim idealizmom in neusahljivo ljubeznijo do svojega naroda prispeval ogromen delež k razvoju ljubljanske opere in njeni mednarodni uveljavitvi. Znan je v mednarodni areni operne glasbe in je s svojimi številnimi gostovanji po svetu žel odlične rezultate. Svoje največje uspehe je dosegal v vlogah Don Bartola, Don Pasquala, Dulcamara, Figara, Leporella, Varlaama, Čerevika in seveda Kecal. Rudolf Francl je za kreacijo Cavaradosija v Tosci prejel leta 1948 Prešernovo nagrado, na pevskem tekmovanju v Veriersu leta 1957 pa je zasedel prvo mesto. Miroslav Brajnik je zlasti nepozaben kot Romeo v operi Romeo in Julija, gostoval je veliko tako kot Francl, z uspehom pa je nastopal tudi na slavnostnih igrah v Salzburgu.

Ženska – direktorica priznane tovarne

Ime Rašica je danes pojem modnih in kvalitetnih pletenin v Jugoslaviji, tovarna s tem imenom pa ima svoj sedež v Gameljnah pri Ljubljani in jo že nekaj let spretno vodi ženska roka. To je Breda Blaznik, diplomirana ekonomistka, ki ima dolgoletne izkušnje na področju financ, sicer pa je umirjena, preprosta in topla ženska in kot taka tudi priljubljena med delavci in delavkami.

Četudi se danes ženske krepko uveljavljajo tudi na vodilnih mestih, so direktorice delovnih organizacij še vedno zelo redke. To trdi tudi direktorica Rašice in utemeljuje z naslednjim:

»Naše ženske imajo enake možnosti kot moški, da se uveljavijo, vendar je družina tista, ki jim često zadrži korak k vodilnemu mestu. Zlasti je to značilno za mlade, ki si zaradi otrok rajši izberejo tiste delovne zadolžitve, ki ne zahtevajo popoldanskega dela in daljših potovanj. Biti direktorica, to pomeni, da si skoraj 'poročena' z delovno organizacijo, ker te vrtinec sestankov, potovanj in zadolžitve domala pogoltne vase in za družino ostane malo časa.«

Zato so tudi vodilne funkcije često

moška družba. A tej moški družbi so ženske, ki so vmes, popolnoma enakovredne, spoštovane kot Breda Blaznik, ki ima funkcije tudi zunaj tovarne in sicer predvsem zato, kakor je sama izjavila, da je v središču dogajanj in gospodarskih tokov, ki pri nas niso preprosti.

»Gospodarstvo je kuhinja, ki hitro spreminja recepte in če nisi zraven, boš domačo kuhinjo lahko napačno vodil,« je dejala med pogovorom.

A Breda Blaznik dobro »kuha« v Rašici, sicer jim ne bi tako dobro šlo, kot ji gre. To je pretežno ženski kolektiv, saj je med delavci kar 90 odstotkov žensk. Moški so večinoma pri fizično zahtevnejših delih in v komerciali. To delo pa zahteva veliko potovanja, zato se ženske tem zadolžitvam tudi izogibajo, kakor je povedala direktorica.

Tovarni Rašica gre dobro, ker si je ustvarila dobro ime, in dober glas še vedno seže v deveto vas. Sodeluje na primer z najboljšimi firmami v Zvezni republiki Nemčiji in tja bi prodala še mnogo več, če je pri tem ne bi ovirale omejitve Evropske gospodarske skupnosti. Le-ta namreč Jugoslaviji vsako leto na novo določi, koliko sme izvozi-

ti v države te skupnosti. In to zadeva tudi Rašico.

»Žal, tja ne smemo več izvažati, četudi ne manjka kupcev za naše kvalitetne, modne in uporabne pletenine,« je potožila direktorica, »hkrati bomo imeli težave tudi zaradi domačih predpisov, ki zahtevajo več deviz za pokrivanje slovenske plačilne bilance in nam jih bo ostalo premalo za nakup surovin na zunanjem trgu. V skrbeh smo, kako bomo plavali prihodnje leto. Devize, ki jih zaslužimo, združujemo s predilnicami za uvoz kvalitetnih in modnih surovin in tako bomo skupaj prizadeti, če se ne bo kaj obrnilo.«

Rašica je lani izvozila 30 odstotkov svoje proizvodnje, se pravi 800.000 svojih lepih pletenin, namenjenih ženski.

»Mi ne izdelujemo le za oči, ampak za to, da se ženske oblečejo,« je rekla direktorica, ko smo jo povprašali o nagradah na sejmih mode.

S tem je hotela povedati, da je njim nagrada že to, da ženske rade nosijo njihove izdelke in jih je tudi čedalje več videti na ulicah. No, pa tudi na sejmih marsikdaj poberejo nagrade, nikoli pa ne za ekstravaganco in modne krike, ki so lepi za modne revije, a smešni za na ulice.

Hkrati to tudi niso ceneni izdelki, ki bi jih človek nekajkrat oblekel, jih opral in nato vrgel proč. Rašica je solidna, kvalitetna in ne preveč poceni. Iz tega razloga, na primer, tudi ne izvažajo v Združene države Amerike ali v Švico.

»Mi nismo Hongkong in ne prodajamo cenenega dela, marveč prodajamo ustvarjalnost naših delavcev, modnost, kvaliteto in praktičnost,« je nekam ponosno pribila Breda Blaznik.

Rašica si je torej doma in na tujem ustvarila ime in tudi delavci jo imajo radi. Uredili so si svoje tovarne; prehrano, ukinili nočno delo, zato je tudi bega iz tovarne vedno manj. Zanimivo je tudi to, da v Rašici veliko dajo na dobre delavke in delavce. Delavke v proizvodnji, so na primer, bolj plačane, kot nižje administrativne delavke. To namreč ne velja povsod.

Albina Podbevšek

Breda Blaznik, direktorica tovarne pletenin Rašica

200 let slovenske opere

Minilo je dvesto let od nastanka prvega slovenskega opernega dela, ki se je uveljavilo na gledališkem odru, na katerem je dotlej kraljevala le tuja, italijanska in nemška umetnost.

Prva opera, za katero vemo, da je nastala na ozemlju današnje Slovenije, je »Il Tamerlano«, ki jo je uglasbil Bonomi, kapelnik kranjskega vicedomstva, rojen na naših tleh. Vemo tudi, da je na žalost neohranjeno delo doživelo svoj krst leta 1732.

Približno 50 let je moralo na Kranjskem miniti do naslednjega poskusa odrsko-glasbenega ustvarjanja, lotil pa se ga je Jakob Zupan, učitelj in organist župne cerkve v Kamniku. Na besedilo Janeza Damascena Deva je Zupan napisal glasbo za odrsko-glasbeno delo »Belin«. Besedilo, objavljeno v znanem almanahu Pisanice, je ohranjeno, glasba pa ne in tudi tega ne vemo, ali je bilo delo kdaj izvedeno. Spričo živahnega kulturnega življenja v takratni Ljubljani lahko domnevamo, da so ga vendarle uprizorili.

Prvi primerek slovenske scenske glasbe, ki je ohranjen, je Figaro Janeza Krstnika Novaka, narejen za Linhartovega Matička, prvo slovensko odrsko besedilo, ki doživlja še danes ob poklicnih in amaterskih uprizoritvah obilo uspeha in gledalskega navdušenja.

V prvi polovici minulega stoletja je slovenska odrsko-glasbena tvornost povsem usahnila, da bi se po pomembnem letu 1848 dodobra razživila. V Ljubljani so tedaj ustanovili Slovensko društvo, ki sta mu bili prirejanje koncertov in gledaliških predstav v domačem jeziku »poglavitni sredstvi za dosego narodnostnih ciljev«, ugotavlja glasbeni zgodovinar Peter Bedjanič. Porajajoče se slovensko meščanstvo se je vedno množičneje začelo zbirati v čitalnicah, novo kulturno središče je postalo Dramatično društvo, pozneje še Glasbena matica pa Cecilijansko društvo in končno Opera Deželnega gledališča.

Prvi, ki se je zdaj spoprijel z glasbo za gledališče, je bil Miroslav Vilhar, ki je leta 1850 napisal spevoigro z naslovom Jamska Ivanka. Bachov absoluti-

zem je do leta 1860 zatrl na kulturnem področju sleherno kal in šele z ustanavljanjem čitalnic je slovensko kulturno življenje dobilo spet nov zagon. Najprej so v Ljubljani izvedli spevoigro Tičnik Benjamina Ipavca, čez nekaj let pa še lirčno opero Teharski plemiči istega avtorja, ki je ob večkratnih uprizoritvah doživljala velik uspeh.

Potem je bilo vedno več avtorjev scenske in odrsko-glasbene ustvarjalnosti. Vsekakor gre poudariti glasbeno ustvarjalnost Antona Foersterja, Čeha, ki je večji del svojega življenja preživel na Slovenskem, tako da ga lahko štejemo kar za našega najpomembnejšega romantičnega skladatelja. Njegovo znamenito delo je opera Gorenjski slavček, ki še danes polni oba slovenska operna avditorija, ljubljanskega in mariborskega. Manj sreče pa je Foerster imel s svojo drugo opero Dom in rod, ki je nastala v letih po prvi svetovni vojni in je še do danes niso nikjer uprizorili.

Veliko priljubljenost je med Slovenci ob prelomu stoletij užival Viktor Parma, sicer pravnik, a ves predan glasbi. Napisal je Urha, grofa celjskega, prvo pravo slovensko v celoti uglasbeno opero. Odrski uspeh ga je

spodbudil k novim dejanjem: najprej je nastala njegova enodejanka Ksenija, pravijo, da je to najboljša Parmova opera, potem Stara pesem, ki je ostala brez večjega odmeva, nato Zlatorog in končno Pavliha, ki pa ga skladatelj ni utegnil dokončati.

Zgodovina slovenske opere vključuje še precej ustvarjalnih imen. Slavko Osterc je napisal še pred odhodom na študij v Prago kar tri operna dela (Krst pri Savici, Osveto in Kralja Edipa), Marij Kogoj svoje znamenite Črne maske, Matija Bravničar pa je za svoji operi Pohujšanje v dolini šentflorijanski in Hlapec Jernej segel po klenih Cankarjevih besedilih.

Ne gre prezreti pomembnega deleža Mirka Poliča, gledališču povsem predanega človeka, direktorja ljubljanske Opere v predvojnih letih. Nikoli pozneje ni bila ljubljanska Opera tako na tekočem, kar zadeva domač in tuj repertoar, v sezoni 1932–33 pa je njen ansambel pripravil 20 premier in igral še predstave iz minule sezone. Polič je tudi prispeval slovenski operi svoji dve pomembni deli – Desetega brata in Mater Jugovičev.

Ena najsvetlejših strani slovenske operne zgodovine se odpira z Marjanom Kozino in njegovim Ekvinokcijem, leta po drugi svetovni vojni pa so doslej rodila še nekaj pomembnih glasbenih imen – Matijo Tomca, Radovana Gobca, Darijana Božiča, Pavla Šivica...

Slovenska opera povsem zaslužno slavi svoj visoki jubilej, a se ob bilanci dvestoletne glasbeno-dramske ustvarjalnosti na Slovenskem zavedamo, da ni bilo storjenega dovolj za oživljanje domače opere in da bo prav še marsikaj narediti, predvsem pa – seve – uprizoriti operna dela, ki tudi desetletja čakajo, da na odru zažive.

J. Vi.

Operna hiša v Ljubljani, ki je tudi kulturno-zgodovinski spomenik

Če daješ, tudi dobiš, vedo

»Napišite kaj v Rodni grudi o Baški grapi, od koder sem doma, še najraje pa bi rada prebrala kaj več o tamkajšnji Zakojci.«

Elisabeth R., Ohio, ZDA

Nežno je žarelo resje po pobočjih Kojce, Bukovega, Žabž, Zakojce, Laharna, v družbi gora, pokritih s snegom. V ozadju se je ponosno dvigoval oddaljeni Matajur, nekoliko bližje so dopolnjevali skrivnostno lepo sliko Bukovski vrh, Grahovška gora in Porezen. Spodaj v grapi in vendarle strmo k pobočju pripeta je samevala Bevkova domačija.

Vse visi. Vse je stisnjeno k bregovom. Hiše do zadnjih prvih oken so zakopane v zemljo. Ceste in steze pripete med resje, da ne zgrme v grape. V Baško grapo in drugam.

Pisatelja Ciril Kosmač in France Bevk sta odkrivala, trgala rušo, grebla ljudem pod kožo. Bevk s širokim zamahom, Kosmač tankočutno, natančno, hoteč izbrskati vse skrivnosti teh, v strmine pripetih ljudi, ki ne govore dosti. Kopice, cele skladovnice knjig so ostale za Bevkom, skromnejši je bil Kosmač, oba pa sta ljudem pod Poreznom zapustila, kar sta največ mogla. Brez njihju bi bil svet vresja revnejši.

Zgoraj, tukaj je vse, prav vse zgoraj, je stari Špik, Evstahij, gospodar na Kojci, ustavil čas in se spomnil Bevkovih dni:

»Prihajale so Bevkove knjige, dobri romarji, kar ni jih bilo konec, tamkaj iz Gorice in požirali smo jih, si jih sposojali in brali, brali. Včasem nam je bilo, da je pisal o nas, našem trdem življenju, tegobah, ki jih tod ni malo. Da je bil naš. In radostilo nas je, da se z nami vred ni dal, da je ostal trden, zaveden...«

Iz ljudi pod Poreznom je pronicalo v Bevka, v njegove Čedermace, male upornike, rojevalo znamenja na nebu, umirajočega boga Triglava, ljudi pod Osojnikom... In vse to se je vrnilo nazaj med ljudi.

Bevkovi družini so se pridružili očka Orel, Tantadruj in Temnikarji, uporniki, svojeglavci, dobričine, ki jih je Kosmač klesal z nedopovedljivo ljubeznijo in natančnostjo, pilil in te-

France Bevk daje avtograme mladim ljubiteljem njegove umetniške besede (foto: Mirko Ličen)

sal, da so postali takšni, kakršni so danes.

Obrat za sto ljudi

Laharn, Žabže, Kojca in Zakojca pa še Bukovo za nameček. Vasi nad Baško grapo. Krajevna skupnost Bukovo. Nekaj več kot tristo prebivalcev šteje. Raztepane so te vasi na vse vetrove v deviški pokrajini, ki ji ne manjka studencev, vresja in belega peska. Večina je zaposlenih v ETI v Cerknem. Z avtobusi prihajajo ponje, po delavce in šolske otročaje in nič več na poti domov ne nabijajo koze.

Kamorkoli se spustiš s teh zasanjanih bregov – zasanjanih le za obiskovalca – avtomobil žre kilometre in kilometre strme, močno vijugaste ceste, da se naposled pretolčeš do večjega kraja, do tja pač, kamor dan na dan hodijo gorjanci na delo. Razumljivo je torej, da mladi Špik želi, da bi bili ljudje zaposleni bližje domu, da se ne bi nenehno valili v dolino kot plaz. On in njegovi razmišljajo o manjšem obratu za kakšnih sto ljudi. Podobno mislijo tudi v sosednjem Orehku. Predvsem bi radi zaposlili tiste, ki sedaj hodijo na delo izven občine, pa tiste, ki bi se še radi zaposlili. Domača

zemlja je preskopa, da bi jih lahko redila.

Še pred desetimi leti so se hribovci odseljevali, a najhuje pred vojno, ko so bežali v tujino pa v Jugoslavijo. Danes tega ni več. Skromnosti navajeni ljudje ostajajo, življenje se je vrnilo nad Baško grapo. Vrnilo se je po vijugasti cesti iz Cerknega, ki bi jo radi odeli v asfalt, tako so zapisali v srednjeročni načrt razvoja.

Za svoje ti ljudje znajo poskrbeti. Imeli so nekaj osamelih, osirotelih ljudi, ki niso več čakali po globačah in rebreh. Ko je Tolminsko zatreslo, so jim naredili na Bukovem hišico... Za ostale skrbe: krajevna skupnost, mladi, socialna služba iz Cerknega.

Uporni svet med vencem gora

»... Čedermacu je tako čudno stopilo v dušo, bilo mu je tako strašno, tako smešno in žalostno obenem, da se je zasmel. Pa se je takoj zresnil in se zgrozil, se prestrašil svojega smeha...«

Mnogi med njimi, ki jim je Bevk za vselej postavil spomenik, ta neskončna vrsta Čedermacov, so se z italijansko oblastjo spopadali že mnogo prej, preden je prasnila druga svetovna voj-

Zakojci

Bevkova domačija v Zakojci (stoji na mestu Bevkove rojstne hiše)

Pogled iz Zakojce na Obloke, Obloški hrib, zadaj Črna prst

na. In vendarle je takrat ljudstvo pod Poreznom, nad Baško grapo, morda prvič le zaslutilo, da bo sedaj moč nekaj spremeniti. Priklicati v življenje neskončna hotenja Bevkovih junakov.

Ljudje z Bukovega in Kojce. Eno je, kar piše v knjigah, drugo življenje. Mlakar, sin starega Žefa, resnobno govori o tistih časih.

Dvainštiridesetega so odšli v partizane prvi fantje. Domov so se vrnili emigrantje iz Jugoslavije. Italijani niso slutili, da se bodo hribovci tako enoglasno uprli. Za vse so krivili kontrabantarje.

»Brat Gustl mi je dejal: Pojdi in ne vračaj se. K nam spadaš. Je le bolje, če padeš pod domačo smreko, za domače ljudi, kot nekje v Afriki pod palmo...«

Mladi Zmaj je odšel. Zaradi njega in drugih fantov so se fašisti znašali nad domačimi. Vodili so jih v Rim, Gonars, zažigali domačije, odganjali živino. Če je bila hiša na samem, so jo zažgali, sicer, sredi vasi, zapečatili. Marca 1943 so začeli množično odhajati v partizane, nastal je Severnoprimorski odred in pozneje Gradnikova brigada.

In tako so se tisti, ki so jim prepovedali prebirati Bevkovo besedo, bojevali prav zanjo. Iz Zakojce jih je bilo kar enainvajset. Devet jih je izginilo

v nenasitnem žrelu fašističnega uničevalnega besa. Sredi oktobra 1944 so v Zakojci aretirali dvanajst vaščanov, tri starejše moške, devet mladih deklet. Odšli so v goriške zapore, od koder so jih strpali v koncentracijska taborišča.

Divjalo je po tej zemlji, kruto in brez konca. Kako bi človek lahko pozabil vse to?

»Grobnico moramo obnoviti,« pripoveduje Mavričev Franc. »V spomin na petnajsti avgust 1942, ko so Italijani ustrelili prvega partizana pa na Rink Poldeta, politdelegata čete Gradnikove brigade, ki je padel tik pod mojo hišo, tu na Bukovem bi radi vzdali ploščo. Naj se ve. Tega ni nikoli dovolj. Zdi se mi, da nekateri premalo skrbe za to, da preveč nergajo, češ čemu toliko plošč in kar je še takega. Nimajo prav: komu naj bi potem postavljali spomenike, če ne sebi, svoji zgodovini. Še premalo se zavedamo samega sebe.«

V vasi je padlo petindvajset garibaldincev. Nič ne spominja nanje, a bi moralo. Mavrič pove, da se že dolgo dogovarjajo, da bi dogodek primerno obeležili. In tisto leseno tablo na vrhu Kojce bi radi zamenjali. Enajst partizanov je pustilo življenja v tistih bregih. Nove hiše rastejo iz pobočij. Oba Špika, stari in mladi, zatrjujeta, da je zdaj dobro. Stari ve to še bolje.

»Pod Italijo smo živeli od mleka. Nosili smo ga v dolino, otovorjeni do izmučenosti, da so nam ga posneli, potem pa smo ga nesli nazaj. Tole mleko je pri nas sploh tradicija. Niti kaplja mleka ne gre v nič. To je naš kruh, saj drugega zemlja ne da.«

Mladi Edo je drugje. Vneto govori, prived prihodnosti se križa s preteklostjo starih. Opozarja na precejšnjo družbeno pomoč, na veliko povezanost vseh družbenopolitičnih organizacij v kraju, solidarnost ljudi... navržje, da grade daljnovod do Soče. Ničesar ne sme pozabiti, ničesar zavreči.

Kdaj že smo se preselili iz Špikove domačije k Mavriču. Široka, domačna kmečka peč je sicer trda, toda topla gostiteljica. Maršalova slika na steni. Nekje sem opazil za ščepec knjig. Morda je bil med njimi tudi Bevk.

Velika, prav vpadljiva plošča je vzdana na pročelje skromne Bevkove domačije, kjer še danes domuje njegov rod. Le-to. V njej ni Bevkove sobe, ne njegovih del. Prav bi bilo, da bi to vendarle že enkrat uredili.

Kar spodobna makadamska cesta pelje od nedavna do domačije. Vse več ljudi bo pripeljala v Zakojco.

Milenko Strašek

Če daješ, tudi do

Slovenske planinske poti

Poti po slovenskih planinah je že toliko, da si prav vsakdo lahko med njimi izbere tisto, ki ustreza njegovemu zdravju in telesni vzdržljivosti. Na teh poteh je posejanih tudi na desetine pomnikov narodnoosvobodilnega boja.

Med devetnajstimi slovenskimi planinskimi potmi je na svoj način zanimiva POMURSKA PLANINSKA POT, ki je vključena v Slovensko planinsko transverzalo.

Nasprotje med visokogorskim svetom in prekmurskimi dobro obdelanimi ravninami ali valovitim Goričkim pritegne vsakogar, ki zna dobro opazovati. Prečudoviti vinorodni kraji od Kapele do Lenarta in čez Gomilo pa dalje do Jeruzalema so enkratno doživetje za vse, ki se odločijo hoditi po Pomurski planinski poti.

Pokrajina ob Muri je polna divjadi in ptic, Štokrlje, ki so tu najštevilnejše, so nevsakdanji okras pokrajine. Ob poti se popotnik sreča tudi s številnimi umetnostno zgodovinskimi spomeniki. Opečna romanska rotunda z gotskimi freskami v Selu je edinstvena v Sloveniji. Svojevrstna je Plečnikova mojstrovina – cerkev z okroglim zvonikom in razgibano notranjostjo, popestrjeno še z domačo keramiko – v Bogojini. Pa tudi freske v cerkvi v

Turnišču so po starosti in umetniški vrednosti med najzanimivejšimi v Evropi.

Pomurska planinska pot, ki se začne in konča v Murški Soboti, je dolga 200 kilometrov. Na njej si lahko popotnik nabere 34 žigov, ki jih hranijo po šolah, vrtcih, gostilnah in kmečkih domačijah; med njimi je vsak drugačen in predstavlja značilnosti kraja. Prav pa je seveda, da se pred pričetkom poti oborožimo z opisom poti (knjižico prodaja planinsko društvo Mura v Murški Soboti), da nam bo le-ta prijetnejša in jasnejša.

Kmečki muzej

Na hribu nad Šentrupertom opozarja nase majhna vas z velikansko cerkvijo in majhno graščino, v kateri je muzej. A to ni navaden muzej, marveč kmečki muzej. Nastal je na pobudo zbiralca starih kmečkih predmetov ravnatelja osnovne šole v Šentrupertu Bojana Brezovarja, ki je daroval večino predmetov iz svoje zbirke muzeju.

Muzej so odprli pred sedmimi leti in doslej razstavili v njem 800 predmetov. Nekaj so jih prinesli tudi ljudje iz okoliških vasi, nekaj pa otroci, ki jim je ravnatelj vzgojil ljubezen do starin. V treh sobah v pritličju graščine so razstavljeni stari likalniki, skledniki, svetilke, svečniki, predalniki, kolesa in raznovrstno orodje. Zanimivi so več kot 300 let stara stiskalnica za mošt, 200 let staro razpelo in prav toliko stara tkalnica platna. Med zbirko najdemo tudi prvo gasilsko brizgalno iz Šentruperta. Nenavadna je tudi nekaj sto let stara slika, ki kaže z vsake strani drug motiv. V posebni vitrini so novci in bankovci izpred stoletij, na ogled pa je še denar iz časov okupacije.

Za vsem tem je čutiti prizadevnost tamkajšnjega turističnega društva. Muzej nameravajo njegovi člani še povečati, saj čaka na razstavo še precej zbranih in shranjenih kmečkih predmetov.

Tako ima Vesela gora poleg znamenite cerkve z dragocenimi freskami in

Muzej v Radencih

Pred dvema letoma so v zdravilišču Radenci odprli muzej s stalno zbirko. V enem izmed zdraviliških poslopij so zbrani predmeti, ki predstavljajo zgodovinski razvoj zdravilišča. Zraven sodi etnološka zbirka, ki jo je uredil oddelek za etnologijo filozofske fakultete iz Ljubljane, poseben prostor pa je namenjen delavnici lončarskega mojstra Berdena iz Hrastja Mote.

Muzej v Radencih je odprt vsak dopoldan.

Nov hotel v Lendavi

Konec decembra leta 1980 so na robu mesta v smeri proti Petišovcem, dober kilometer od Lendavskih term, odprli nov hotel z imenom Lipa, ki je B kategorije. Za zdaj je gostom na voljo 75 postelj v enoposteljnih in dvoposteljnih sobah, restavracija z 240 sedeži in dnevni bar z 12 sedeži. Do pričetka poletne turistične sezone bo pripravljenih še 30 dvoposteljnih sob in trije apartmaji, do septembra pa še bazen 15 krat 9 metrov, dve savni, prostor za masaže in gostinski lokal Prekmurska klet.

Cene za tuje goste so v letošnjem letu takšne: od 1. junija do 30. septembra je penzion v dvoposteljni sobi 22,30 dolarja, v enoposteljni 24,60 dolarja, nočitev v dvoposteljni sobi z zajtrkom je 30,50 dolarja, v enoposteljni pa 19,30 dolarja. Skupine imajo seveda popust (penzion v dvoposteljni sobi je 21,20 dolarja, v enoposteljni pa 23,40 dolarja), popust imajo tudi otroci do 7. leta starosti (30 odstotkov), turistična taksa na osebo pa je 0,25 dolarja.

Rezervacije in podatke posreduje oddelek Sap-Viatorja Turizem in rent-a-car v Ljubljani, Trdinova 3, ki ima številko teleksa 31541.

Planja na Pohorju

Kovaška industrija Unior v Zrečah je zgradila hotel Planja na Rogli na nadmorski višini 1481 metrov.

Hotel Planja je B kategorije; ima 80 ležišč, 250 sedežev v klasični restavraciji, 150 sedežev v samopostrežni restavraciji in še nekaj sedežev v dveh manjših restavracijah. Ima tudi pokrit bazen velikosti 14 krat 5 metrov, sobo za trim i savno.

Pomurska planinska pot je dolga 200 kilometrov

Jahanje na Krumperku

V bližini Doba pri Domžalah je na majhni vzpetini grad Krumperk, ki je bil sezidan okoli leta 1580. Pod njim je urejen hipodrom, kajti v kobilarni pri gradu vzgajajo priznane pasme dirkalnih konj, izposojajo konje in prirejajo tečaje za jahanje.

Za eno uro jahanja je treba odšteti 80 dinarjev. Jahanje pa lahko združite z ogledom Muzeja slarnikarstva, ki je odprt v gradu. V gradu, ki ga obnavljajo, bodo v kratkem naredili tudi prostori za Domžalsko slikarsko galerijo in tudi poročna dvorana.

Koledar prireditev

1. marca bo v Litiji 23. pustni karneval, v Ptuju kurentovanje in karneval, v Cerknem pustna laufarija, tradicionalne pustne prireditve pa bodo istega dne še v Postojni, Cerknici, Bovcu in Mozirju.

Omenimo naj vam še nekaj po-

membnejših marčnih prireditev v Sloveniji: na Pokljuki bo 7. marca 1. smučarski tek žena, v Šenčurju istega dne razstava ročnih del, 8. marca bo v Piranu tradicionalna razstava del žena-umetnic, 14. marca v Mariboru mednarodni lokostrelski turnir, 28. in 29. marca pa bo v Podgorcih razstava starih predmetov s pokušnjo domačih vin.

Seveda pa bodo v tem mesecu, ki je v Sloveniji še ves hladen in snežen, še številne smučarske prireditve in enaka tekmovanja, najpomembnejši bo seveda finale svetovnega pokala v smučanju v Kranjski gori (26. do 28. marca).

Rimska nekropola v Šempetru

Rimske izkopenine v Šempetru v Savinjski dolini so evropsko pomembni in edinstveni nagrobni spomeniki iz

rimske dobe od 1. do 3. stoletja našega štetja.

Ogled šempetrske nekropole je možen od 1. marca do 31. oktobra vsak dan od 7.30 do 18.00 ure. Ogled pod strokovnim vodstvom traja pol ure. V skupini odraslih je posamezna vstopnina 10 dinarjev.

Tri kilometre od Šempetra pa leži edinstvena jama na Štajerskem, ki se ponaša z bogatim kapniškim okrasjem. Imenuje se Pekel, v njej pa je nenehna temperatura 10 Celzijevih stopinj. Jama Pekel je odprta prav tako od 1. marca do 31. oktobra vsak dan od 8.00 do 18.00 ure. Ogled ni naporen in je primeren tudi za starejše in najmlajše obiskovalce. Traja 40 minut in je prav tako pod strokovnim vodstvom. V skupini odraslih velja vstopnina 20 dinarjev na osebo.

V obeh turističnih zanimivostih imata vodja skupine in voznik prost vstop, na voljo pa so tudi urejeni parkirni prostori.

Velenjski grad (foto: Miroslav Zajec)

slovenija v mojem objektivu

Foto: Danilo Škofič

Kurenti na ptujskih ulicah

Kurentovanje – folklor v sodelovanju s

Ples v nošah z dravskega polja

om

Glavni vhod v ptujski grad

Pogled na del Ptuja z gradu

Umetnost daljnih dežel

Na poti od Ljubljane do Kranja se nam pri Medvodah odkrije s ceste pogled na двореc Goričane. Svoječas je bil sila imeniten, še posebno tedaj, ko so se pred njim raztezali lepo urejeni vrtovi. Danes je grad privlačen zlasti zaradi svoje arhitekture in bogate zgodovine, v njem pa je muzej neevropskih kultur. Tu v dvorcu Goričane je 16. septembra 1934 potekala tudi pokrajinska konferenca KPJ. Le-te se je udeležilo 11 delegatov in tudi Josip Broz. V tistem času je bil za slovenske tovariše znan kot Rudi. Pri pripravah in delu slovenske partijske konference je zelo aktivno sodeloval. Smernice konference v Goričanah je sprejela in še razvila četrta državna konferenca KP Jugoslavije, ki je bila 24. in 25. decembra istega leta v stanovanju Zihelovih v Ljubljani.

Razstava z izbranim gradivom o omenjeni pokrajinski konferenci za Slovenijo in četrti državni konferenci KPJ je postavljena v osrednji dvorani gradu. Tu so zastopana številna gradiva o obeh konferencah, med razstavljenimi predmeti pa je tudi Titovo pismo. Napisal ga je 11. 10. 1934. leta, v njem pa govori o pripravah na štrajk v Trbovljah, o položaju v Celju, o dvakratni prekinitvi dela na Jesenicah, o uspelem štrajku v Novem mestu, o tem, kako se pripravljajo na borbo delavci v Rušah in drugod.

Ob tridesetletnici četrte pokrajinske partijske konference je bil v dvorcu Goričane odprt muzej neevropskih kultur kot oddelek Slovenskega etnografskega muzeja v Ljubljani. Ta muzej je po svoje enkrat in za vsakogar nadvse zanimiv. Toliko neznanega, skrivnostnega, daljnega prinaša očem.

Neevropske kulture

Muzej Goričane ima najstarejše etnološke zbirke z drugih celin, prinesene v preteklosti v Jugoslavijo, in je sploh prvi muzej v Jugoslaviji, ki je namenjen samo tujim kulturam. To izvemo iz vodnika »Goričane« (v katerem je prispevek o tem muzeju zapisala Pavla Štrukelj, o dvorcu samem Damjan Prelovšek, o spominski sobi

pokrajinske konference KPJ za Slovenijo in četrte državne konference KPJ pa Ljudmila Osjak), iz katerega povzema tudi druge podatke.

Najbolj zanimivo je seveda to, kako so zbirke prišle do nas. Zаметki tega muzeja namreč segajo že več kot stoletje nazaj, točneje v prvo polovico 19. stoletja, ko je tedanji kranjski deželni muzej pridobil prvo etnološko zbirko predmetov z druge celine. Kitajska muzejska zbirka je prišla k nam z Japonske. Slovenski etnografski muzej je zbirko pridobil 1963. leta po smrti Japonke Tsuneko Kondo-Kavese. Le-ta se je poročila s Slovencem Skuškom in prišla leta 1920 z možem in otrokoma v Ljubljano, kjer je živela vse do smrti. Tsuneko Kondo-Kavese je ob poroki dobila od svojega očeta številne umetnine, ki jih je le-ta zbral. Zbiral pa jih je večinoma tedaj, ko je kot cesarski dvorni arhitekt služboval v Pekingu.

Tako ima zdaj muzej neevropskih kultur čudovito zbirko najrazličnejših predmetov iz Pekinga in osrednjega ozemlja Kitajske, nastalih povečini v času od 15. do začetka 20. stoletja. V njej je zbirka dvornega pohištva, bogato izrezljani izdelki, ki so krasili cesarske palače, paviljone in druga bivališča vladajočih v 18. in 19. stoletju. Nič manj občudovanja vredni so kitajska oblačila, ki presegajo vse modne predstave današnjih dni. Čista svila, vezene, enkratne barve, skladnost... vse to občudujemo pri dvornih moških in ženskih plaščih – kaftanah, ob teh pa so tu dobila mesto še druga oblačila in dodatki, ki kažejo tudi na globoke družbene razlike, ki so bile nekdanj za Kitajsko sila značilne.

Kitajski porcelan, pravimo, je eden najkvalitetnejših. Zbirka keramičnih in porcelanskih izdelkov s Kitajske nas v to še temeljiteje prepriča. V njej so izdelki znanih in neznanih mojstrov, nastali od 16. do 19. stoletja. Posebej izstopajo tudi okrasni keramični izdelki, ki so jih uporabljali kot obrobne strešne opeke. Eden takšnih je jezdec, ki je krasil eno izmed cesarskih palač. V kitajski zbirki, ki kaže umetnine iz obdobja madžurijske dinastije in časa revolucionarnih gibanj po prenehanju cesarstva, odkrijemo tudi več budističnih kipov. V kitajsko zbirko niso zašli pomotoma. So »pečat«, ki ga je dala nekdanji kitajski kulturi ene izmed njenih verskih filozofskih smeri.

Omeniti velja še stare kitajske novce, ki jih je Kondo-Kavese Kagijiro, oče Tsuneko Kondo-Kavese načrtno in vneto zbiral. Razstavljeni novci zajemajo praktično večtisočletno obdobje. Zanimivo pa je, da so imeli prvi kitajski novci oblike vsakdanjih uporabnih predmetov, na primer noža, ključa, lopate..., kot to omenja Pavla Štrukelj.

Iz daljne Indonezije

Ljudska umetnost Indonezije nam je bolj malo znana. Pobljže pa jo lahko spoznamo v Goričanah, kjer tvorijo drugo stalno zbirko predmeti, ki sta jih muzeju darovala Vera in dr. Aleš Bebler. Diplomatska služba dr. Aleša Beblerja je ob popeljala v številna mesta in kraje sveta, med drugimi tudi na otok Javo, kjer sta preživela nekaj let.

Ko zagledamo množico izjemnih stvari, se težko odločimo, kaj je tisto naj, naj... Na razstavi ljudske umetnosti Indonezije izstopa zbirka indonezijskih tkanin in oblačil, pa bodala krizi, ki so nekaj čisto posebnega ter lutkovno gledališče. Senčne in marionetne lutke, kakršnih pri nas ne poznamo, nas prestavijo v zgodnji srednji vek in pouče o spretnosti izvajalcev oziroma igralcev na eni strani in likovni ustvarjalnosti na drugi strani. Gledališče senčnih lutk se je še posebej razširilo na otoku Javi v 18. stoletju, osrednji lik v večini predstav senčnih lutk pa je bil Semar, prednik in začetnik vseh Jamajcev.

Koliko truda je bilo treba za izdelavo indonezijskih tkanin, se lahko sprašujemo ob ogledu zbirke tkanin. Znano je namreč, da traja danes izdelava tiskanega batika en mesec, izdelava pisanega batika pa do dvanajst mesecev in to, da je bil čas izdelave nekaterih starejših tkanin v posebnih krasilnih tehnikah še daljši. Vzorci in materiali, razobešeni v enem od razstavnih prostorov v muzeju neevropskih kultur v Goričanah, dajo le slutiti, koliko rok in delovnih ur je bilo potrebnih za vse to. Kris je indonezijsko bodalo, ki sodi k moški noši na Javi. Gre za kovaški izdelek, narejen po natančno določenem postopku in obredu. Drugače bi, kot verjamejo ljudje na Javi, bodalo ne imelo čarobne moči. Posvečeni kris naj bi varoval lastnika vseh nesreč v življenju. O krisih piše že v starih kronikah iz 13. stoletja.

Mehiške maske

Poleg omenjenih dveh zbirk in med vsemi ostalimi velja v muzeju neevropskih kultur omeniti še tisto, kar je prišlo k nam iz Mehike. Od tam sta prinesla Vera in Ignac Golob izvirne primerke karnevalskih mask, tradicionalne keramike, izdelke klasične umetnosti prvotnih prebivalcev Mehike in izdelke ljudske umetnosti iz več zveznih držav republike Mehike.

Presenetljivo je, da nekatere maske, ki zgovorno izpričujejo vsakdanjost in izvirnost, še vedno uporabljajo v raznih krajih Mehike ob obredih, karnevalih. Izdelki starih kultur pa pripove-

dujejo o visoki stopnji umetnosti predkolumbijskih civilizacij...

Lahko bi še naštevali, pa bi bilo preveč. Marsikje bi besede ne povedale dovolj za vso lepoto, ki jo je moč začutiti ob ogledu. Ogled Goričan pa s sprehodom skozi muzej ne sme biti končan. Nekdanji dvorec je vsekakor vreden še pogleda ali dva. Posebno še v grajsko kapelo, kjer je bil svojčas vtis precej drugačen zaradi slikanega okrasja, ki danes tu manjka. Tod so namreč krasila prostor, bogat tudi po svojem kiparskem okrasju, platna Valentina Metzingerja. Ta so sedaj na ogled v Narodni galeriji. Pogled v nekdanjo balkonsko dvorano razkrije številne freske, sprehod skozi dvorišče pa bogato štukaturo na dvoriščni fasadi. Naročilo zanjo je prišlo, kot vse kaže, od škofa Attemsa, ki je prišel do dvorca v Goričanah sredi 18. stoletja. Pred tem je dvorec menjal nekaj lastnikov, če upoštevamo, da je nemara stal že 1178 leta, ko je oglejski patriarh Ulrik potrdil darilne listine svojih prednikov. Ti so volili, kot piše Damjan Prelovšek, stiškemu samostanu med drugim tudi zaselek ali pristavo Goričane.

Med lastniki Goričan pa izvemo še za Sternberge, Ortenburžane in celjske grofe, ki so podedovali to posest 1420. leta. Za njimi so prišli do dvorca še Habsburžani, ti pa so ga ob ustanovitvi ljubljanske škofije leta 1461 prepustili ljubljanskim škofom.

Kot večina reprezentančnih stavb je tudi dvorec Goričane »menjaval« svojo podobo. Širjenje in povečevanje se je vleklo vse tja do srede 18. stoletja. Popravila, ki so bila kasneje potrebna in so terjala veliko denarja, pa so pripeljala do tega, da je leta 1830 škof Anton Alojzij Wolf odločil, da se podro obe stranski grajski krili in zniža vzhodni trakt za eno nadstropje. Podiranje je bilo povezano z rekonstrukcijo dvorca, ki se je tedaj spremenil v gospodarsko pristavo varčnega škofa Antona Alojzija in izgubil ob tej priliki tudi svoj veliki park, enega najlepših pri nas.

Slovensko izročilo

Pred nekaj leti je prišla iz Sovjetske akademije znanosti v Moskvi pobuda, naj bi izdali delo, ki bi zajelo etnološko podobo slovanskih narodov. Izoblikovan je bil načrt, po katerem naj bi predlagano delo, ki bi pomenilo etnološko enciklopedijo Slovanov, izšlo v treh knjigah. Prva naj bi obravnavala etnologijo Vzhodnih, druga etnologijo Zahodnih, tretja pa etnologijo Južnih Slovanov.

V Jugoslaviji, ki naj bi skupaj z Bolgarijo prispevala obravnavo o etnologiji Južnih Slovanov, je prevzel skrb za sodelovanje pri tem delu Medakademijski etnološki odbor v povezavi z akademijskimi etnološkimi inštituti po posameznih republikah. V Sloveniji je bila zaupana ustrežna naloga Inštitutu za slovensko narodopisje (etnologijo) pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti.

Strokovnjaki so se lotili dela pod uredniškim vodstvom znanega slovenskega etnologa dr. Angelosa Baša. Potem pa se je ob delu porodila misel, da bi bilo prav vse strokovne zapise, ki tvorijo zgoščen posnetek dosedanjih ugotovitev slovenske etnologije, natisniti tudi v slovenščini in ne le v ruščini in angleščini, kakor je predvideno za celotno delo o etnologiji slovanskih narodov, ki ga bo izdala Sovjetska akademija znanosti.

Tako je nastala knjiga z naslovom Slovensko ljudsko izročilo, ki jo je izdala in založila Cankarjeva založba v Ljubljani v sodelovanju z Inštitutom za slovensko narodopisje pri SAZU.

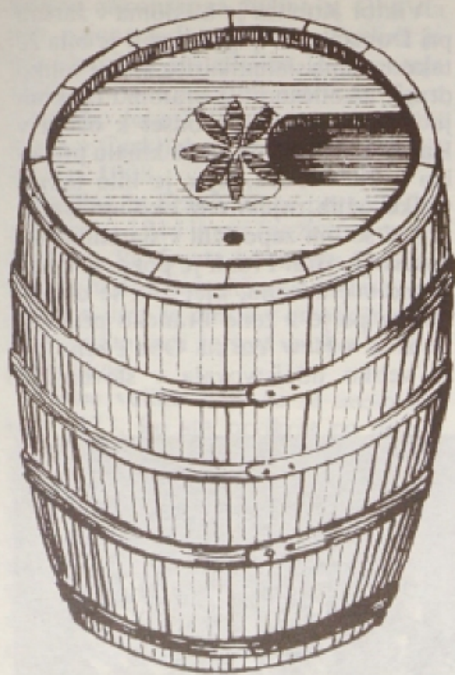
Osemnajst avtorjev, priznanih slovenskih etnologov, se je lotilo različnih področij življenja na Slovenskem, tako gospodarstva, prometa in transporta, stavbeništva, hrane, noše, družbenega in pravnega življenja, šeg, verovanja, znanja, gledališča, glasbe in plesa, likovne umetnosti in na koncu tudi množične ustvarjalnosti med narodnoosvobodilnim bojem. V knjigi so zastopani različni tokovi etnološke vede na Slovenskem, vendar z vidika sedanjega stanja, saj v njem objavljene raziskave datirajo iz zadnjih let. »In za to zadnje stanje velja,« pravi urednik publikacije dr. Angelos Baš, »da je izšlo iz določene in dokaj radikalne teoretske presnove etnologije, ki se je od v preteklosti prevladujočega raziskovanja starosvetne kmečke kulture preobrnila k proučevanju načina življenja in kulturne podobe prebivalcev industrijskih naselij in mest.«

V zajetnem poglavju o gospodarstvu na Slovenskem z etnološkega vidika je o obrti zapisano takole:

»Tkanje hodnega platna se je najdlje ohranilo v Prekmurju, na Štajerskem in v Beli krajini, ponekod še do druge svetovne vojske. Temeljne surovine za izdelavo domačih tkanin so bile lan, konoplja in domača ovčja volna,« piše Ljudmila Brasova. »Lan so godili na rosi ali v vodi, sušili v sušilnicah (pečnicah) in trli s trlicami. Konopljo so tolkli v stopah (tukačah), predivo mikali na grebenih, ga povezovali v kodelje in predli na kolovra-

Lesen sodček, kakršnih je bilo некоč veliko po Slovenskem

Slovenski kmetje lovijo jelena na Cerklješkem jezeru (18. stoletje)

tu...« In o lončarstvu: »Lončarski kraji so bili predvsem blizu najdišč primerne gline. Na Gorenjskem so npr. bogate plasti ustrezne terciarne gline; lončarske delavnice so se razvile v Ljubnem, Komendi in v okoliških vaseh. Ob prehodu 19. v 20. stoletje je bilo v komendski okolici še 74 lončarjev (danes jih v vsej Sloveniji ni 50). Svoje izdelke so prodajali ti lončarji po Kranjskem, Primorskem, Tirolskem, Koroškem, v Bosno, Italijo in na Ogrsko...«

Takole, je zapisano, pa so kovali žeblje v Kropi v letu 1891:

»Žeblje so kovali v kovačnici za žeblje, imenovani vigenjc. Na sredi je bilo ognjišče, okrog njega pa tnala ali panji, ki so na njih s kladivi oblikovali različne vrste žebeljev: dolge za mehki les, kratke in debelejšje za trdi les. Izvažali so jih v Italijo in druge sredozemske dežele za ladjedelniške potrebe. Žeblje na dve peresi, tramovce, so izdelovali za stavbne namene. Posebno številnih oblik so bili podkovski žebliji, tj. konjaki in kamelarji, ki so jih izvažali v vzhodne dežele. Zlasti velika je bila izbira pri žeblijih za čevlje, ki so jih imenovali po funkciji planinčarji, cvikovci, coklarji, jegri. Te so prodajali predvsem na sever...«

Nič manj zanimiva niso ostala poglavja v knjigi. O pripriganju npr. v Cerkvjenjaku v Slovenskih goricah:

»Pripriganje poznamo na tistih območjih, kjer se ceste, kolovozi ali poti strmo vzpenjajo. Pripriganje poznamo od 15. stoletja naprej, ko se je začelo razvijati prevoznitvo (»furmanstvo«). Posojanje konj ali govedi

za priprigo je postalo pomemben dodatni vir dohodka zlasti za tiste kmetije, ki so stale ob vznožju strmih klanec. Najbolj raznolične oblike pripriganja poznamo v okvirih vaške skupnosti. Te so prihajale v poštev pri najrazličnejših delih na polju (oranje), travniku (vožnja sena) ali v gozdu (vožnja hlobovine). Sodelovanje prebivalcev s priprigo je pomembna sestavina njihove medsebojne pomoči.«

Bralec knjige bo z veseljem listal strani namenjene – denimo – hrani Slovencev v zadnjih stoletjih. Z uvedbo koruze (od 17. stoletja naprej) in krompirja (od konca 18. stoletja dalje) je bilo na slovenskih kmečkih mizah vedno manj prosene kaše. S korožo vred so se razširile buče in sončnice, z njimi pa nova olja, ki so v veliki meri nadomestila makovo in repno olje. Seveda je prav ločiti mizo premožnega kmeta od mize manj premožnega, a številnejšega. Pri prvem je bila že v navadi jutranja kava, goveje meso je jedel tudi med tednom, ob težjem delu svinjsko suho meso, nasploh pa je bila hrana sestavljena iz moke, sočivja in zelenjave, kruh pa dostikrat tudi bel in iz pekarnice. Pri drugem – siromašnem – kmetu je bil za zajtrk na mizi močnik, potem pa za kosilo ali večerjo različne krompirjeve jedi, žganci in poleti za nameček še solata.

O noši Slovencev na kmetih v prvih sedmih desetletjih tekočega stoletja bi lahko dejali, da je ohranila malo značilnosti minulih dni, a je moški predpasnik iz modro obarvanega domačega platna ali bombaža še vedno priljubljeno dopolnilo delovnim oblačil-

lom na Gorenjskem, Štajerskem in v Prekmurju.

Pa o šegah, verovanjih in znanju gre v knjigi beseda. O ženitovanjskih šegah, h katerim štejemo že spoznavanje mladih ljudi (pred cerkvijo, na sejmih, prošenjih, na plesu itd.), pa vasovanje, snubljenje... Osemnajst priznanih etnologov nam pripoveduje tudi o korantih na Ptujskem polju, belokranjskem božičniku, štehvanju v Ziljski dolini, ljudskem pesništvu in pripovedništvu, glasbilih in godcih, polki, črnomaljskem kolu in lončarstvu pa znamenitih panjskih končnicah, čebelarstvu in kmečki stavbni arhitekturi.

»Ni narobe kdaj pa kdaj razgrniti predse bogastva naše preteklosti in se zazreti v življenje, ki je bilo in ki za nas v ohranjeni dediščini še traja,« so v knjigo zapisali njeni avtorji. Knjiga Slovensko ljudsko izročilo je za to kakor nalašč: pred nas razgrinja življenje Slovencev od nekdaj do danes in nas seznanja z našo ljudsko in drugo kulturo preteklosti. V njej so obdelana vsa področja življenja, od gospodarstva do kulture. Zanimive raziskave o načinu življenja pri vseh skupinah slovenskega prebivalstva v vseh dobah naše zgodovine, zbrane v tej knjigi, so zanesljiv kazipot po naši preteklosti in hkrati razgledišče poti od včeraj v jutri.

Dennis Eckart – član ameriškega kongresa

Na ameriških vsedržavnih volitvah 4. novembra 1980 si je priboril veliko zmago mladi ameriški Slovenec Dennis Eckart iz Euclida, dela velikega Clevelanda. Doslej je bil demokratiški poslanec zakonodajne zbornice države Ohio, na zadnjih volitvah pa je bil z veliko večino izvoljen za demokratiškega poslanca v ameriškem zveznem kongresu. Dennis Eckart, ki je tudi podpredsednik Slovenske narodne

Viktor Kobilca je bil doma v Jaršah pri Domžalah. Njegova mati je bila že takrat znana slamnikarica kakor toliko drugih okoličanov. Z bratom Frankom je Viktor leta 1921 odšel k očetu v Kanado, od tam pa sta se kmalu preselila v New York, kjer je bilo takrat veliko ožjih rojakov iz okolice Domžal, ki so bili zaposleni v slamnikarski industriji. Brat Frank je pozneje kupil farmo v Hudsonu, kjer živi še danes, Viktor pa je z ženo Francko prek 40 let živel v New Yorku. Oba z ženo sta se veliko udejstvovala v slovenskih

ZDA

Pol stoletja delovanja Glasbene matice v Clevelandu

Slovenski pevski zbor Glasbena matica iz Clevelanda je leto 1980 zaključil s proslavo petdesetletnice delovanja in izredno uspešnega nastopanja. Zbor je prvih deset let svojega obstoja deloval pod imenom Samostojna Zaranja, pred štiridesetimi leti pa je prevzel ime Glasbena matica. Z ustanovitvijo Glasbene matice v Clevelandu je slovenska pevška kultura v tem mestu dosegla visoko kvaliteto raven, to pa je bil tudi nov vzpon organiziranega kulturnega snovanja med našimi izseljenci. V času svojega obstoja je Glasbena matica priredila 50 celovečernih koncertov, uprizorila osem oper, sedem operet, poleg tega pa je v zadnjih letih zbor pripravil še več pevskih večerov v kabaretnem slogu. Celoten zbor ali zborovi solisti so pogosto nastopali tudi v številnih krajih zunaj Clevelanda. Zbor Glasbena matica je v organizaciji Slovenske izseljenske matice tudi že dvakrat gostoval v Sloveniji.

V minulih 50 letih so zboru dirigirali: John Ivanusch (1930–1939), Anton Shubel (1940–1942 in 1950–1956), Ivan Zorman (1942–1950), Valetina Fillinger (1965–1974), od leta 1974 pa vodi zbor priznani ameriško-slovenski glasbenik Vladimir Malečkar.

Glasbena matica je proslavila zlati jubilej s posebno skrbno pripravljanim koncertom, na katerem so zapeli vrsto slovenskih narodnih in umetnih pesmi ter vrsto znanih ameriških melodij. Zborovi solisti so zapeli tudi nekaj znanih opernih arij.

Danes šteje Glasbena matica 35 pevk in pevcev, ves čas obstoja pa sodeluje pri zboru edino le Frank Bradač, doma iz Ribnice na Dolenjskem, sopranistka Carolyn Budan pa je pri zboru že 49 let.

Pevski zbor Glasbena matica iz Clevelanda – posnetek z njihovega nastopa v Kostanjevici na Dolenjskem

podporne jednote, je eden izmed najmlajših, če ne sploh najmlajši član ameriškega kongresa. Za dosedanje delo v državni zakonodajni zbornici je Dennis Eckart prejel vrsto priznanj.

Ameriški Slovenci so upravičeno ponosni na mladega Dennisa, ki ob vsaki priložnosti rad poudari, da izhaja iz majhnega a ponosnega slovenskega naroda, ki je tudi Ameriki že dal vrsto svojih velikih mož. Prepričani so, da bo tudi na novem, izredno odgovornem mestu razvijal in uveljavljal svoje sposobnosti in opravičil zaupanje volivcev.

Umrli je Viktor Kobilca

Na domžalskih Žalah smo se 7. decembra poslovili od ameriškega rojaka, povratnika Viktorja Kobilca. Na zadnji poti so ga pospremili številni sorodniki in prijatelji.

društvi, pri pevskem zboru in sploh v družabnem življenju newyorških Slovencev. Odločila sta se, da bosta jesen življenja pričakala v starem kraju. Postavila sta si prijeten domek in tu je Frank preživel še petnajst srečnih let.

Viktor Kobilca je bil ves čas zaveden Slovenec in na to je bil ponosen tudi v času vojne, ko je vedel, da domovina potrebuje ogromno pomoči za obnovo. Vneto je sodeloval pri zbiranju pomoči. Po vojni je prvokrat obiskal domovino leta 1954, pozneje pa je do dokončne vrnitve prihajal skoraj vsako leto.

(J. R.)

Tudi starost je lahko prijetna

Minulo jesen, 23. novembra 1980, sta v krogu svojih sorodnikov in prijateljev Pavlina in Frank Kosem iz Midwaya v Pennsylvaniji praznovala 66-

Temeljni kamen Jadranove dvorane

Pevski zbor slovenskega primorskega društva Jadran je v novembru lani nastopil tudi na osrednji jugoslovanski proslavi Dneva republike v Melbournu, za tem na proslavi 25-letnice Slovenske zveze v Geelongu, malo za tem pa še na slovesnosti ob položitvi temeljnega kamna nove Jadranove dvorane. To je bilo 8. decembra 1980 in upamo, da bo vse končano najpozneje v letu dni. Med gosti na tej slovesnosti so bili tudi jugoslovanski konzul Mate Buneta ter avstralski predstavniki Mr. Gasby, Gary Shepard, g. Tkalčević, A. Sworay, Mr. Rattray, slovenski napovedovalci na radiu in številni drugi. Na slovesnosti se je zbralo okrog 350 ljudi, med katerimi so bili poleg omenjenih tudi nekateri predstavniki drugih slovenskih društev na tem območju.

Temeljni kamen nove dvorane je položil predsednik društva Jadran Franc Likar.
Ivanka Škof

25 let Slovenske zveze v Geelongu

Konec novembra je v Geelongu v Avstraliji praznovalo 25-letnico obstoja tamkajšnje slovensko društvo »Slovenska zveza«. Ob tej priložnosti so pripravili lep kulturni spored, v katerem so sodelovali predstavniki vrste drugih slovenskih društev v tem delu Avstralije. Največ uspeha na tej priložnosti je požel pevski zbor Jadran iz Melbourn, pod vodstvom Vladimirja Trampuža, ki je navdušil številne zbrane rojake tako zaradi svojega repertoarja kakor tudi zaradi odlične interpretacije.

grad in v Pariz, kjer se je nekaj časa učil pri Madame Curie, posebej pa je omenjeno njegovo delo iz let 1940–45, ko je bil »partizanski doktor v gozdovih«. O tej oznaki je menil slavnostni govornik, da je preskromna, nato pa je ponudil še sledečo razlago, ki jo navajam dobesedno:

»Franc Novak je bil eden prvih organizatorjev in tudi duša zdravstvene službe za enote jugoslovanskega odporniškega gibanja. Med vojno je nastalo več kot 60 bolnic, ki so bile skrite v gozdovih in gorah Slovenije, z osebjem vred. Te bolnice so omogočale partizanskim četam izjemno mobilnost in agresivnost, ki je tudi ranjenci niso ovirali. V zadnjih dveh letih vojne je bil Franc Novak zadolžen za vse partizanske sanitetne enote in bolnice v Sloveniji. Zadnjih pa ne pozna le kot splošen kirurg in organizator – njegovih devet ran priča še o njegovi sposobnosti, da je preživel vojno, v kateri je bila že v prvem letu ubita polovica vseh zdravnikov.«

Besedilo dr. Pratta o našem slavljenju govori tudi o njegovem delu na univerzitetni kliniki v Ljubljani, kjer je 1954. leta postal vodja oddelka za porodničarstvo in ginekologijo in kjer je opravil zdaj že svetovno znane operacije. Njegova poročila o teh operacijah nimajo primere v medicinski literaturi.

Najvišji forum ameriških kirurgov je dal priznanje tudi njegovim drugim častem in naslovom, ki jih je bil deležen v Sloveniji in Jugoslaviji, potem pa še njegovemu članstvu v številnih mednarodnih zdravniških društvih, in njegovemu predavateljskemu delu, tako doma kot v Ameriki. Dvakrat je bil predsednik Zveze ginekologov in porodničarjev Jugoslavije, zdaj pa je predsednik jugoslovanske veje Svetovne zveze za preprečevanje ginekološkega raka.

Ivan Dolenc

letnico zakonskega življenja. Oba sta bila rojena v Jugoslaviji – Pavlina je bila doma iz Hotedršice 15. januarja 1899 in je s svojimi starši prišla v Ameriko leta 1902, Frank pa je bil rojen v Cerkljah in je prišel v Ameriko leta 1908.

Pavlina in Frank sta se poročila 23. novembra 1914 in ves čas živita v mestu Midway, Pa. Imata tri sinove, Franka, Johna in Edwina, hčerko Wilmo, hči Julia pa jima je umrla v otroških letih. Zdaj imata tudi že šest vnukov in šest pravnukov.

Njune velike želje so se uresničile leta 1973, ko sta prvokrat po dolgih letih obiskala stari kraj, domovino Slovenijo. Po treh tednih veselih in prijetnih srečanj s sorodniki sta se polna lepih vtisov vrnila domov. Nikoli nista pričakovala, da ju bodo sorodniki tako lepo sprejeli. To so bile počitnice, ki se jih bosta z veseljem spominjala do konca življenja.

Želimo jima še veliko srečnih skupnih let!

Ameriško priznanje dr. Francu Novaku

Slovenci v Severni Ameriki smo z nemajhnim ponosom prebrali v biltenu Ameriškega koledža za kirurge (v številki za november 1980), da je bil slovenski zdravnik dr. Franc Novak na 66. letnem Kliničnem kongresu v Atlantici proglašen za častnega člana. Ta visoki naziv Ameriškega koledža kirurgov je nekaj prav posebnega, saj ga je doslej deležnih le okrog sto živečih posameznikov.

Imenovanje slovenskega zdravnika je pospremil s svojim nagovorom dr. Joseph H. Pratt iz Rochestra, ki je med drugim predstavil dr. Novaka kot »enega najvidnejših ginekoloških kirurgov na svetu«.

Uradna pohvala za našega specialista v obstetriki in ginekologiji omenja njegovo pot iz rodne Kranja v Beo-

Viktor Kobilca

Pavlina in Frank Kosem – 66 let skupnega življenja

Borčevske pokojnine v Avstraliji

V avstralskem parlamentu so po večmesečni razpravi pozitivno rešili problem pokojnine za vojaške veterane, med drugim tudi za borce narodnoosvobodilne vojske, ki zdaj živijo v Avstraliji. Po tem sklepu ima Avstralija NOVJ za eno izmed zaveznških sil z datumom ustanovitve 21. decembra 1941, kar pomeni, da imajo borci, ki so v NOV vstopili po tem datumu, pravico do pokojnine. Pogoji za pridobitev te pravice so naslednji: da zainteresirana oseba ni bila nikoli v kateri od sovražnih enot, da je živela v Avstraliji najmanj deset let, preden je predložila svojo zahtevo, da je moški starejši od 60 let, ali ženska starejša od 55 let ali da je stalno brezposelna.

Cankarjeve nagrade v Sydneyu

Slovenski klub Triglav v Sydneyu je pred nekaj leti prvič razpisal Tekmovanje za Cankarjevo nagrado, pri katerem imajo možnost sodelovanja vsi rojaki širom Avstralije, v prvi vrsti pa je to tekmovalje namenjeno učencem slovenskih dopolnilnih šol. Pravi pomen tekmovalja ni v denarnih nagradah, temveč predvsem v želji, da bi se ohranila in negovala slovenska pisana beseda tudi pri drugem rodu naših avstralskih izseljencev.

Letošnjo prvo nagrado je prejela Vivian Šedelbauer, letošnja maturantka iz slovenščine, za delo, ki je po soglasni oceni žirije vrhunski dosežek med letošnjimi prispevki. Ostale nagrade pa so prejeli: najmlajši: Emilija Mršnik in Tanja Petrevski; mlajši: Pojca Pelcar; srednji: Tanja Samsa;

starejši: Nataša Petrevski; ostali: Kristina Sedmak, Diana Petrevski, Marko Kroke, Michelle Mezgec, Adrian Mršnik, Robert Filo in Dušan Filo. V skupini mladincev so bili najuspešnejši: Jožica Modrijančič, Eddie Saulig, Edi Cetin, Judy Šajn, Julijana Vrh, Danica Šajn, Anita Erzetič, Ernest Erzetič, Karen Šajn, Mark Laharnar in Walter Srebrnik.

Slovenski radio v Brisbanu

V avstralskem mestu Brisbane živi nekaj sto slovenskih družin, ki so povezani v »slovensko radijsko skupino«, svojevrstno društvo, ki je bilo ustanovljeno zgolj z namenom, da omogoči slovenske radijske oddaje na tamkajšnjem etničnem radiu. Slovenci v tem mestu so se namreč povezali z organizacijami nekaterih drugih izseljencev v mestu, ki so se odločili, da ustanove svojo zasebno radijsko postajo ter oblikujejo oddaje zgolj po okusu in željah poslušalcev. Denar, ki je bil potreben za ta podvig, so različne skupine zbirale same zase ali pa na skupnih piknikih ter seveda s prostovoljnimi prispevki poslušalcev. Sami so si uredili studio, katerega slovesna otvoritev je bila decembra lani. Ob ustanovitvi je pri brisbanem etničnem radiu sodelovalo 17 narodnostnih skupin, danes pa jih je že 33, ki skupno pripravijo 64 ur radijskega sporeda na teden.

Ker stari studio zaradi utesnjenosti zavira razvoj etničnih oddaj, so se odločili, da zgrade novega. Poslušalci so v kratkem času zbrali denar za novega.

Slovenski radijski spored v Brisbanu vodi Alfred Milner, ki je tudi tajnik štirinajstčlanskega upravnega odbora celotne radijske postaje.

KANADA

Ottavio Brajko nas je navdušil

Pred Novim letom je v Kanadi in tudi v Edmontonu, že v zahodnem delu Kanade, nastopil priljubljeni domači zabavni ansambel Ottavio Brajka iz Izole. Kako se je priljubil tamkajšnjim slovenskim rojakom, najbolje pove pismo rojaka Franca Kreinerja, ki je med drugim zapisal:

»Predragi v ansamblu Ottavia Brajka! Vaše melodije nam še teden dni po odhodu iz našega mesta odzvanjajo v ušesih. Razigrali ste naša srca, prinesli ste nam množico prijetnih slovenskih melodij. Zlepa vas ne bomo pozabili. V prepričanju, da se bomo videli še kdaj, vam želim še mnogo uspehov tako v Kanadi kakor v domovini!«

ARGENTINA

Rojaki po svetu, Triglav iz Buenos Airesa vas kliče!

Slovensko-jugoslovansko društvo Triglav je v stalni povezavi s številnimi društvi v Argentini in nekaterih drugih deželah, svoje sodelovanje s slovenskimi društvi pa želi še razširiti. Ob tej priložnosti se tudi zahvaljujemo Slovenski izseljenski matici za stalno delo v pomoč slovenskim društvom po svetu. Prav zato, ker naša skupna revija Rodna gruda prihaja na domove številnih slovenskih rojakov po svetu in do vseh slovenskih društev po svetu, se naše društvo Triglav javlja vsem, ki se žele dopisovati z nami. Radi bi si z rojaki, še posebno z društvenimi delavci izmenjavali ideje, novice, publikacije, skratka želeli bi se čimbolj zblížiti z vsemi Slovenci po svetu! Načelo našega društva je: Vrata so odprta za vse dobro misleče ljudi!

Pišite nam na naslov:
**Asociacion Mutual Esloveno
Yugoslava »Triglav«
M. Porcel de Peralta 1458, 1408
Buenos Aires, Republica Argentina**

Likovne razstave v domu Triglav

V prostorni dvorani trinadstropne stavbe slovensko-jugoslovanskega društva Triglav v Buenos Airesu, Argentina, so 26. oktobra 1980 odprli zanimivo razstavo likovnih del, prvo

S kranjskimi klobasami do denarja za slovensko radijsko postajo. Prvi z leve voditelj slovenske radijske skupine Alfred Milner

tovrstno razstavo pri tem društvu. Razstava je vzbudila veliko zanimanje, saj pomeni začetek nove zvrsti dejavnosti v tem društvu.

Na tej prvi likovni razstavi v prostorih doma Triglav sta se predstavila dva umetnika. Z dvajsetimi oljnimi slikami se je predstavila Ana Marija Erman, ki izhaja iz hrvatske družine, rojena pa je bila v Buenos Airesu. Tu je tudi dokončala študij likovne umetnosti, zdaj pa je zaposlena kot profesorica likovne vzgoje na nekaterih šolah v Buenos Airesu. V Triglavu je predstavila svoja najnovejša dela, iz katerih je izžarevala umetniška zrelost. Večina njenih slik je abstraktnih, delno pa je razstavila tudi portrete.

Drugi umenik, ki se je predstavil na tej prvi razstavi, je bil Karlos Emilio Fabijan, slovenskega porekla. Predstavil se je z lesenimi plastikami, ki jih mojstrsko obvlada. Na razstavi je bila vrsta njegovih figur iz različnih vrst lesa, prikazujejo pa večinoma nekdanja indijanska plemena, ki so nekdanj živela na današnjem ozemlju Mehike. Fabijan želi v svojih plastikah nakazati tudi vso bogato kulturo teh nekdanjih ljudstev.

Kulturna komisija društva Triglav je k sodelovanju povabila tudi druge, argentinske umetnike jugoslovanskega porekla in tako je bila v decembru v njihovih prostorih že druga razstava, naslednja pa bo v januarju.

Ljubojević odigral simultanko v Triglavu

Jugoslovanski šahovski velemojster Ljubomir Ljubojević je v novembru 1980, v času mednarodnega šahovskega turnirja v Buenos Airesu, odigral tudi simultanko v prostorih slovensko-jugoslovanskega društva Triglav. Njegov obisk je bil veliko priznanje društveni šahovski sekciji, ki je bila ustanovljena šele pred nedavnim in seveda tudi velika spodbuda za druge ljubitelje šaha.

Šahovska sekcija Triglava trenutno šteje dvaindvajset igralcev, vendar pa vlada zanjo iz tedna v teden večje zanimanje. Šahovsko sekcijo vodi argentinski šahovski mojster Hugo Link, zbirajo pa se vsak petek ob 9. uri večer v društvenih prostorih.

Poleg šahovske je sredi minulega leta začela pri Triglavu delovati tudi sekcija za športno potapljanje, za katero je dala pobudo skupina mlajših članov, ki so se v zadnjem času vključili v društvo. Ta sekcija trenutno šteje osemindvajset članov. Potapljaški tečaj, ki so ga organizirali, se je odlikoval po visoki tehnični ravni. Del praktičnih vaj so opravili v bazenu poleg društvenih prostorov, tečajniki pa so vadili tudi v odprtih vodah v Laguna del Burro in v Mar del Plati.

ZR NEMČIJA

Iz korenin raste drevo

Poročali smo že, da se je pred nekaj tedni osamosvojila nekdanja slovenska sekcija jugoslovanskega kluba Sloge iz Grevenbroicha in prerasla v novo slovensko društvo v ZR Nemčiji. Prav pa bo, če spregovorimo še nekaj besed o poganjkih za nastanek tega novega društva na tem območju.

Pripravljalni odbor je začel z delom že nekaj mesecev pred ustanovnim občnim zborom in v tem času pripravil osnutek pravilnika, kakor tudi vso potrebno dokumentacijo, ki je potrebna za registracijo društva. Že med pripravami je iniciativni odbor organiziral zabavni večer »vinska trgatev«, ki je prerasla v pravo slovensko-nemško srečanje. Navzočih je bilo veliko številno uglednih javnih delavcev občine

Grevenbroich. K velikemu uspehu te prireditve je pripomogel tudi ansambel »Odmev z gora«, ki ga vodi rojak Božo Majer. Upamo, da nas bo ta ansambel v prihodnje pogosteje obiskal.

Ustanovni občni zbor smo imeli 7. decembra 1980. Našemu vabilu se je odzvalo veliko rojakov. Veseli smo bili tega, saj smo videli, da naše delo ni bilo zaman in da si naši rojaki žele tesnejše medsebojne povezave. Izvolili smo tudi prve organe društva, upravni odbor, nadzorni odbor idr. V upravnem odboru je 7 članov, 5 v nadzornem odboru in pet odbornikov. Do dokončne registracije društva še nismo sestavili popolnega upravnega odbora, imenovali pa smo izvršni odbor, ki ga sestavljajo. Mirko Umek, predsednik društva, Milan Novak, namestnik predsednika, Anton Vivod, tajnik, Srečko Felser, predsednik nadzornega odbora, in Drago Novak, blagajnik.

Del pročelja novega doma Triglav v Buenos Airesu

Trije bratje vneti za delavsko kulturo

Pred menoj leži mapa, v katero je pripetih petinpetdeset od časa porumenelih listov, natipkanih v kar lepi slovenščini. Na prvem listu je napisano:

Joseph Skuk:

OČE

Drama v štirih dejanjih

Cleveland, Ohio 1921.

Torej je vmes polnih šest desetletij, odkar je ameriški rojak Joseph Skuk, po rodu iz Cerknice, tam v Clevelandu to napisal. Umril je pred nekaj leti – 2. januarja 1978, dan poprej, ko bi moral praznovati svoj devetdeseti rojstni dan, tam na večno sončnih Havajih, kjer je z družino preživel zadnjih dvajset let svojega življenja.

Kdo je bil Joseph Skuk?

Če bi to vprašali clevelandske Slovence pred nekaj desetletji, bi vam povedali, da je to izredno aktiven društveni in kulturni delavec. Ko se je leta 1916 iz West Virginije, ki je bila ob prihodu v Ameriko njegova prva ameriška postaja, preselil v Cleveland, se je takoj včlanil v slovenska društva, v društvo št. 1 ADZ Slovenec in društvo št. 5 SNPJ. Ko pa je bilo leta 1919 ustanovljeno Slovensko dramsko društvo Ivan Cankar, ki je kmalu postalo vodilna slovenska dramska skupina v ZDA, se je med prvimi vpisal v članstvo, bil nekaj časa predsednik društva ter več let zelo prizadeven režiser in tudi igravec. Bil je lesni delavec in je trdo delal vse dneve, večere pa je posvečal društvom. Tako mu je narekovalo srce. In temu ukazu se je ves predal. Kot član direktorija za gradnjo Slovenskega narodnega doma si je tudi z vso zavzetostjo prizadeval, da se uresniči ta velika želja ameriških Slovencev. In res se je uresničila – leta 1924 je na St. Clair aveniji zrastle ponosna slovenska trdnjava – Slovenski narodni dom. Kasneje je bil Joseph Skuk več let tudi oskrbnik tega doma.

Nič nisem vedela o Josephu in ne o Skukovi družini in sem šele zdaj izvedela, da so bili doma iz Cerknice, da je bilo v družini dvanajst otrok, deset fantov in dve dekleti, med katerimi je bil Joseph najstarejši in je zato tudi prvi in najdelj odšel od doma za kruhom – v Ameriko.

Že veliko prej pa sem spoznala njegovega brata Ivana in Ivanovo hčerko Poldko, ki sta nastopala na delavskih prosvetnih večerih v delavski zbornici v Ljubljani. V letih med obema vojnama so ti večeri mnogim od nas, ki smo bili takrat mladi, veliko pomenili. Z odra je zvenela delavska beseda in pesem vsa prežeta s prepričanjem in vero v novi čas, v zmago pravice za vse delovne ljudi, ki so jo tako težko pričakovali.

Z odra je zvenela umetniška beseda Ivana Cankarja, Maksima Gorkega, Mileta Klopčiča, Toneta Seliškarja in še veliko, veliko drugih. Peli so pevci, igrala je delavska godba Svobode, spoznali smo in občudovali izrazni ples Katje Delakove, ki ni bil ples za zabavo, temveč ples za vest in srce, če si ujel gibe plesalke in jim s srcem prisluhnil.

Tam je med drugim nastopal Josephov brat krojač Ivan iz Ljubljane, pa njegova hčerka Poldka, ki je imela tako resne oči, da si jo bolj imel za njegovo mlajšo sestro kakor

za hčerko. Recitirala sta, nastopala v igrah. Ivan je bil že od ustanovitve v letu 1927 član Delavskega odra v Ljubljani, že prej pa je postal član Delavskega društva Svoboda. Odigral je celo vrsto pomembnih igralskih vlog. Lepi so bili ti večeri. Dvorana delavske zbornice je bila vselej polna do zadnjega kotička. Tam si videl delavce, ki so prišli na prireditev kar mimogrede ob povratku z dela in so s seboj prinesli kanglice, v katere so jim zjutraj žene ali matere dale s seboj fižol za skromno kosilo. Tam pa si tudi vedno videl policista v civilu na njegovem stalnem sedežu, ki je vneto sledil besedam na odru in vsako sproti prežvečil, koliko je v njej protidržavnega puntarstva.

Tretji od Skukovih, ki jih je prežela delavska kultura, pa je bil Jakob, po poklicu zidar, ki je živel v Zalogu pri Ljubljani. Bil je zelo aktiven član delavskega društva Svoboda v Zalogu. Tako so vsi trije bratje – Joseph, Ivan in Jakob tkali trdne vezi delavske kulture – Ivan in Jakob tukaj, Joseph pa onkraj morja.

Drama, ki jo je spisal Joseph Skuk pred šestimi desetletji, pripoveduje o bridki usodi slovenskega fanta, ki mu Amerika ni dala tistega, kar je od nje upal in pričakoval. Vzrok, da je odšel, je bilo zadolženo posestvo prodano na dražbi, kar je pognalo očeta v samomor in njega na tuje. Koliko je bilo takrat takšnih zgodb! Tudi naprej se drama odvija v zgodbo mnogih naših ljudi, ki jih je ameriško življenje povozilo. Trdo je garal mladi Vinko Stupek, a zaslužil komaj toliko, da se je prebijal iz dneva v dan. Za delom je moral iz kraja v kraj. Sam pravi: »Prehodil sem celo Ameriko in čim dalje sem šel, tem dalje so mi kazali...« V petintridesetih letih svojega delovanja je Dramsko društvo Ivan Cankar postavilo na oder številna dela domačih in tujih avtorjev. Ali je bila med njimi tudi Skukova drama? Ali pa je ostala le v rokopisu? Pa saj to ni niti tako pomembno. Pomembno je delo samo, ki ga je v dolgih večernih urah oblikoval, gradil in pisal s trudno roko delavec naše krvi v tisti daljnji tuji deželi.

Joseph je umrl leta 1978. Že prej sta umrla njegova brata Ivan in Jakob. Lani smo v Ljubljani skromno proslavili petdesetletnico Delavskega odra. Tudi naših ameriških Cankarjevcev skoraj ni več. Le redke še ni odplavil čas.

Med temi je naša znana ameriška kulturna delavka Tončka Simčičeva, ki je nekoč igrala in režirala pri Dramskem društvu Ivan Cankar. Ko je bila lani na večmesečnem obisku v Sloveniji, sva ob bežnem srečanju napletli pomek o delu pri tem društvu. Ob spominih se ji je vžgalo v očeh. O Skuku je povedala, da je bil izvrsten režiser. Znal je dobro razdeljevati vloge, graditi in oblikovati značaje. Bil je zelo natančen, nepopustljiv, strog.

V pismu nečakinji Poldki, Ivanovi hčeri, pravi Jennie, Josephova vdova: »Ko smo prišli leta 1957 na Havaje, smo mislili ostati samo čez zimo, ali kakor pravijo: ljudje obračajo, bog pa obrne, se je zgodilo tudi z nami. Kupili smo hišo in to nas je pripravilo, da smo ostali. Sin si je tukaj ustanovil družino. Mož pa si je uredil malo delavnico in kot dober gospodar začel delati in popravljati za nas, a tudi za

druge, če so ga poklicali. Včasih je rad pisal. Tudi nekaj iger je napisal, ker je bil zelo vnet za dramatiko. Ko je postajal starejši, ga roke niso več ubogale. Leta 1949 je izgubil tri prste, ko ga je zgrabila cirkularka. Za delo je bila roka še dobra, le za pisanje ne. Pri društvu Ivan Cankar je bil dober igrovodja. Ko je bila tam znana dramska igralka Avgusta Danilova iz Ljubljane, so igrali svetovno znane igre. On se je pod njenim vodstvom zelo izpopolnil. Poleg tega je delal za Slovenski narodni dom. Tudi med drugo svetovno vojno je bil povsod zraven: ko smo zbirali prispevke, obleko in drugo in delali zaboje ter jih pošiljali v Jugoslavijo. Z eno besedo: Skukovi smo bili povsod, kadar se je delalo za naš narod.

Tukaj na Havajih je krasno vreme. Vse leto nas ogreva sonce in vse tako raste, da je veselje. Jaz imam na vrtu celo slovenski rožmarin in roženkravt. Prijateljica iz Clevelanda mi je pred petnajstimi leti poslala neko seme iz Dubrovnika, ki sem ga imela vsa leta v hladilniku. Zdaj sem ga posejala in vsa zrna so vzknila. Zdaj samo čakam, kdaj bodo začela cveteti...«

Rože, ki so vzcetele iz semena iz Dubrovnika po dolgih petnajstih letih, so medtem že davno odcvetele, a prav gotovo bodo ob letu zacvetele spet tam na vrtu pridne Jennie Skukove na Havajih, v slovenskem domu pokojnega mizarja Josepha Skuka, delavca in umetnika.

Ina Slokan

Slika iz otroških dni

Živino sem pasla na grajski planjavi.
 Bile so tri ovce, junica, dve kravi.
 Ko bredla sem bosa po resasti travi,
 se večkrat zadril v noge je trn,
 živina je zbezgala v hrib mi čez strn.
 Ko spet sem prignala na pravo jo pašo,
 uživala sem, ko je mulila travo,
 a včasih bojazni so begale glavo:
 Bo našel svet pot iz krize si pravo?
 bo treba prodati za davek nam kravo?
 Še spomnim se, ko da je danes biló:
 Do doma je daleč, nevihta prihaja,
 žival mi pa čudno nemirna postaja.
 Nebo se zastrlo z zaveso je sivo
 in bliski že sikajo blizu igrivo.
 V oblakih v daljavi sumljivo šumi.
 Vsa čreda se dvigne, se v gozd mi zgubi.
 Gorje: Pridivjal je pravi vihar,
 ki drevje je ruval. Me dvignil od tal
 kot punčko iz cunj in me treščil je v grapo
 in strela je udarila v bukev košato.
 »Le kje je živina?« Strah leze v kosti...
 O, sproščajo zdaj se prasile narave.
 Naenkrat pa mukanje vse preglasi.
 Ko srečna jih najdem, še jaz se k njim stisnem.
 Tako stiska vse družji – zdaj ni več hudo.
 Neurje pojemlje. Noč lega na zemljo.

Marija Hriberšek, Halmstad, Švedska

Joseph in Jennie Skuk v Clevelandu

Vdova Jennie Skukova s sinom Stanleyem in vnukinjo Penny na Havajih

Tudi jaz sem nova

Pričujoči prozni zapis *Rose Mary PROSEN* je bil pod izvirnim naslovom *Looking Back* (Pogled v preteklost) natisnjen v *almanahu Growing Up Slavic in America* v Midletownu v Pennsylvaniji (ZDA) skupaj s tremi prispevki potomcev priseljenec drugih evropskih narodnosti.

Rose Mary Prosen, katere stari starši so se priselili iz Slovenije, predava angleščino na *Cuyahoga Community College* v Clevelandu. Svoje pesmi je objavljala v *College English*, *Spirit*, *Epos*, *Italian-American* in drugih revijah. Za ciklus pesmi, ki jih je objavila v *California Quarterly*, je bila celo nagrajena. Svoje pesmi je pod naslovom *Poems* leta 1971 izdala tudi v knjigi. Drugo knjigo pesmi pa pripravlja za tisk. Objavlja tudi strokovna dela.

V pričujočem (nekoliko skrajšanem) proznem zapisu se spominja trpljenja svojih starih staršev, ki so bili med prvimi slovenskimi naseljenci v Ameriki, in na zanimiv način razlaga svoj lastni odnos do starega kraja. Prevedel ga je Janez Kajzer.

Razen hrane in rož se najbolj spominjam glasbe. Moji starši so kupili rabljen klavir in ko sem bila stara sedem let, sem se pri dominikankah začela učiti klavir. Kako ponosni smo bili jaz in moja družina, ko sem oblekla modro satenasto bluzo in rdeče karirasto krilo, ki ga je moja mama sešila za moj prvi nastop. Pred cerkvi jo se je zbrala vsa soseska, da bi videla, kaj so se med šolskim letom naučili njihovi otroci. Seveda so nastopili tudi harmonikarji, zaplesali so narodne pleske, spominjam se pisanih barv in recitacij v slovenščini in angleščini. Pozneje so starši o nastopih svojih otrok presojali v slovenščini, otroci pa v angleščini. Slutila sem, da vidijo v vsem tem začetek konca svojega načina življenja; to je bilo neugodje, ki so ga povzročile socialne spremembe, z denarjem in vzgojo so se začeli pomikati po družbeni lestvici navzgor. Kdo bi spoštoval žensko, ki je imela svoj denar spravljen v majhni vrečki, obešeni okrog vratu; kdo je kuhal kosti za juho, da bi prehranil osem članov družine; kdo je spremljal stanovalce v

sleherno sobo v hiši vključno v kuhinjo; v kuhinji je gospodinja kuhala srajce in jih zatem mencala na perilniku, če ni ravno luščila fižol, vkuhavala, pekla ali likala; kdo ni nikoli kupil papirnatih izdelkov, razen starih časopisov, ki so bili prav tako uporabni? Kdo bi lahko imel spoštovanje do njegove prepirljivega načina govorjenja, do ostrega jezika, kadar so stali pred vrati židovski krošnjariji s kovčki, do vrha natlačeni z luksuznimi predmeti? Zdelo se ji je škoda vsakega penija! Celo cunje so imele svojo tržno vrednost.

Mršav možak, ki je zbiral cunje in papir, je vsako soboto pripeljal konja in tovorni voz. »Papir-cunje! Papir-cunje!« je kričal, ženske so pohitele ven, tresle so se jim roke, ko so dobile svoje cente. Kdo izmed otrok bi lahko razumel, kako hudo je plačati zapadlo hipoteko; njihovo divje hrepenenje po lastnem zemljišču in po hiši na njem; prizadevanje, da ne bi imeli nobenega dolga, da ne bi bili z ničemer obremenjeni? Jaz vsega tega gotovo nisem razumela.

Po drugi strani ni minila nobena nedelja, da ne bi nekaj denarja darovale za maše. Cerkev in šola, narodni dom in seveda banka, vse je zraslo iz drobiža. Kadar pa je delavcem predla trda, so si pomagale z revnim nadomestilom za nezaposlene; to je bil čas, ko še ni bil dokončan; in v takšnem času si je cela generacija mož in žena iz centralne Evrope prizadevala, da bi bilo življenje njihovih otrok boljše. Kovali so železo in tkali volno, sestavljali so svetilke in mešali barve; zavzeli so ameriške tovarne, ki so dandanes napravile iz nas najuspešnejše ljudstvo v zgodovini človeštva. Toda dandanes je naš smetnjak zvrhano poln. Naši razvajenčki jedo bolje, kot je jedel katerikoli naših prednikov. Starke v črnih rutah zmajujejo z glavami, ko vidijo zavrženih toliko stvari.

Takole se spominjam moža in žene iz naše soseske; tovarniške sirene zaznanjajo konec osemurnega delavnika; možje v podkovanih čevljih in močno zamazanih modrih oblačilih, v rokah so nosili izpraznjeno posodo za kosilo, so mi stisnili sladkorček, kadar so se mimo našega doma vračali iz tovarn. Kdo so bili to? Eden izmed njih je bil Matt; drugemu je bilo ime Cy. Moj oče se vrača domov; moja mama nataka v kopalno kad vročo vodo; istočasno posluša po radiu novice Gabriela Heaterja; prisluhne žvižgu in puhanju lokomotive; pokliče vlakovnega sprednika. Moj oče in jaz koračiva med tračnicami in pobirava kose premoga. Ženske v špeceriji si ogledujejo kose govedine ali svinine in jih izbirajo za nocojsnjo večerjo; izdelovalnica klobas; opazujem kri in mast in koščke

mesa, ki so iz orjaškega mlina padli na tla; duh po žganju, razsutem po podu trgovine, vidim mamo, kako prihaja z ulice proti našemu domu in nosi v rokah papirnato vrečko iz trgovine; ledenica v naši veži, v katero gre petdeset funtov ledu, čeprav jih kupimo samo po petindvajset, kadar jih sploh lahko; voz, do vrha natovorjen s smrdječimi ribami in zdrobljenim ledom in modra ščuka iz jezera Erie ob petkih. Naše življenje ima svoj ritem: ob petkih ribe, ob nedeljah piščanci. Sobotne noči so namenjene za kopel. Kaj pa smo počeli v počitnicah? Pleskanje hiše, urejanje pločnika ali popraviljanje stopnišča, ribanje, čiščenje, pospraviljanje. Moji starši niso nikoli imeli časa za počitnice. Toda ne spomnim se, da bi se kdaj smilili sami sebi. Zadoščevalo je, da so bili zdravi, pri močeh, da so imeli urejeno hišo in zdrave otroke. To je bilo več kot zadosti. To je bil vir njihovega ponosa. Takšno je bilo preprosto življenje v dnevih mojega otroštva, takšno se mi vsaj zdi sedaj. Medtem ko stresam svoje otroštvo na rešeto in zapisujem te besede, se mi začinja dozdevati, da je bilo v prahu skrito zlato; moja dediščina je poganski duh, ki ga ni mogoče izraziti v nobenem jeziku, kaljena je v varčnosti in delu. Seveda ni nihče popoln, toda močni naj bi skrbeli za šibkega. Prikrajšani, ubogi na duhu, skaženi, nezakonski – nikoli ni nihče nikogar poslal proč. Družine so skrbele za svoje ljudi, bremena so jemali nase kot nekaj samo po sebi umevnega, tako kot dež in vihar. Pijanci, obupanci, bebeci – tudi ti so pripadali skupnosti delavcev. Stari in mladi in tisti srednjih let so si delili gospodinjstvo, opirajoč se drug na drugega, kot so zahtevali okoliščine. V središču vsega našega življenja je bila cerkev, duhovnik je vodil mlade in tolažil ostarele, razpet med dvema svetovoma, med Slovenijo in Ameriko; nekako tako, kot bi prileteli na zemljo trije rodovi duš hkrati.

Ljudje moje generacije so postali Amerikanci. Odkar sem končala srednjo šolo, se še nikoli nisem vprašala: »Kaj je Amerikanec?« Kadar me kak tujec vpraša, katere narodnosti sem, mu vedno odgovorim: »Slovenske.« Čeprav sem bila rojena v Clevelandu, kot sta bila rojena v Clevelandu tudi moja mama in oče. Vsi moji stari starši so prišli iz Slovenije. Moj oče se je vrnil v stari kraj, ko je bil star tri leta, takrat je njegov oče sklenil, da Amerika ne more biti dom njegovi družini. Ta stari oče je umrl kot konjenik Franca Jožefa med prvo svetovno vojno, star komaj osemindeset let. Moja stara mati je leta 1922 poslala svojega sina v Ameriko, da bi se izognil vojaščini in da bi si našel delo. Da bi dobila denar za sinovo potovanje čez ocean, je prodala kravo, nato pa je

najstarejšega sina poslala v Cleveland. Nikoli več ga ni videla.

Ko je stara mama v svojem osemdesetem letu umrla, je fotograf posnel njen vaški pogreb. Možje, ženske in otroci, ki jih je poznala, so jo pospremili na pokopališče blizu njenega doma. Nobenega avtomobila. Nobenega pogrebnega voza. Samo ljudje in rože. Frances. Frančiška. Živelja je osamljeno vdovsko življenje, nikoli ni videla svojih vnukov, tudi svojega drugega sina je poslala v clevelandsko železarno. Eden je ostal pri njej. Leta 1965 sem bila na njenem grobu na Dolenjskem, na pokopališču Kozma in Damijana. Prižgala sem svečo in jo postavila na zemljo pred njen nagrobnik. Moje oči iščejo hribe tvojega življenja – tiste hribe, ki so se iz očetovega spomina zapisali vame, ko sem bila majhna deklica. Počutila sem se doma. V tvoji hiši sem ugledala pritrjeno na steno sliko svete Cecilije, kako igra na orgle – enako sliko je imela moja mama pritrjeno na steni v našem domu. Učila sem se igrati na klavir. Podedovala sem družinsko nadarjenost za glasbo.

Od zadaj se mi je približal vol in me prestrašil, vstala sem in odšla s pokopališča, stopala sem čez most in po stezi do hiše, kjer so se rodili moji predniki. Dvoje sob. Prva za ljudi; druga za živali in hrano. Zdelo se mi je, da je trdna hiša pognala korenine. Ko sem ponoči zaspala v stari hiši, se mi je sanjalo o pesmih iz mojega otroštva, naučil me jih je oče; te pesmi so peli šolarji na vsakokratnem spomladanskem koncertu, vodil pa jih je njihov veliki duh, Ivan Zorman, naš cerkveni glasbeni vodja. To so bile pesmi o gorah, konjih, rožah, fantih in dekletih, o ljubimcih, ki dživljajo uspehe in razočaranja. Ob zori sem se premaknila in zaslišala požvižgavanje delavcev. Vstala sem, pogledala skozi okno in zagledala moža in dečka, ki sta kosila visoko travo, v ritmu, njuni lasje so se svetlikali v zgodnjem jutranjem soncu. To je bil drugačen svet. Sem se zbudila? Da. To je bilo leta 1965, v to dolenjsko vasico takrat še niso prodrli motorji. Pozneje sem videla na podstrežju kolovrat, s katerim so nekoč tkali volno, in nekaj glinastih loncev. Lonce so, kakor so mi razložili, s posebnim drogom potiskali globoko v peč. Peč je rabila istočasno za ogrevanje prostora in za kuhanje jedi.

Na drugem koncu sveta je podeželski kmet postal delavec v železarni. O čem se mu je sanjalo ponoči? Kolikokrat je moral vstati navsezgodaj, še v temi, in se napotiti v tovarno, da bi zaslužil denar za kruh, za kruh, ki ga je nekoč pekel iz lastne pšenice? Kaj se je premaknilo v njem? Nekateri možje so pili. Točilnica na vogalu ulice je bila

ob petkih in sobotah polna pozno v noč – to je bil čas, ko so pretresali svoje življenje in se spominjali doma. Nekateri so se počutili zavržene vse svoje dolgo življenje, nikoli se niso naučili angleščine, nikoli niso odšli kam drugam, držali so se zase, se oklepali svojega koščka zemlje, živeli so še, kot bi bili delavci velikega zemljiškega posestnika. Poznali so svoje meje – črto, ki so jo njihovi otroci neprestano prestopali. Cena za kruh je bila visoka.

Na prihodnjo veliko noč se bom spominjala blagoslova košar; v njih je obredna hrana s pirhi, šunko, doma pečenim kruhom, svežim hrenom, klobasami in domačim vinom; okna naše

hiše se bleščijo, zavese so oprane, podi očiščeni, očiščene so stene in lesen opaž; na praznični dan pôje vse v nas; hodnik in veranda sta poribana; vrt je prekopan in pograbljen, pripravljeno za setev; močni bas gospoda Snyderja v cerkvenem zboru stresa kipe, župljane, vso zemljo, premika korenine, v slovensko-ameriškem naselju Newburgh vstaja duh naših prednikov. Spominjam se, da je njegov glas princel med nas vetrove azijskih step, zastavljal je vprašanja: Kdo sem jaz, kdo smo mi? Čas, vojna in druge prvine so razkrojili široko slovansko srce; v Clevelandu v ameriški državi Ohio se je nastanil neki rod, da bi iz njega zrasi novi možje in žene. Tudi jaz sem nova.

Fotografka (foto: Janez Zrnc)

za mlade

po sreči

Predstavljamo vam pesnika KAJETANA KOVIČA

Pesnik Kajetan Kovič se je rodil 21. 10. 1931 v Mariboru. Nekaj otroških let je preživel v Poljčanah, kjer sta bila oče in mama učitelja. Ko se je pričela vojna, se je družina preselila v vas Hrastje Mota na Murskem polju, kjer je spoznal kmečko življenje, okusil pa tudi grozote vojne. Po vojni je šolo nadaljeval v Mariboru, potem pa je v Ljubljani diplomiral iz svetovne književnosti. Nekaj časa je bil novinar, potem pa se je zaposlil pri Državni založbi Slovenije, kjer je še sedaj njen glavni urednik.

Kot pravi pesnik sam, je otroške pesmi pričel pisati kmalu po prihodu v Ljubljano. Takrat je stanoval na Prulah, v hiši blizu kopališča Na špici. Tam je bilo mnogo otrok in ko jih je opazoval pri igri na dvorišču, so se mu porodile prve otroške pesmi. Pozneje pa je dobival spodbude ob svoji hčerki Nini in sinu Juriju. Tako so nastale njegove pesniške zbirke za otroke: Franca izpod klanca, Zlata ladja in Maček Muri, napisal pa je tudi več proznih del, med katerimi so najbolj znana: Moj prijatelj Piki Jakob, Zgodnje zgodbe in Zmaj Direndaj. Otrokom se je zelo priljubil Moj prijatelj

Kajetan Kovič

MEDVEDJA ŠOLA

*V medvedji šoli sedijo medvedi
in vrtijo debele oči
in se potijo pri abecedi
in se mučijo s piko na i.*

*Sklanjajo medved, medveda, me-
dvedu
štejejo urno od ena do sto,
brundajo v zboru pesem o medu,
malo narobe, a vendar lepo.*

*Na zemljevidu medvedje dežele
iščejo lego medvedjih planin
in se učijo, kje bodo cvele*

prve trobentice, teloh in brin.

*Šola je dolga osem razredov,
ure in leta pa hitro beže
in v spričevala malih medvedov
same debele petice lete.*

Piki Jakob; po tej zgodbi je bila posneta tudi televizijska nadaljevanka.

Tisti, ki hodite v šolo, prav gotovo veste, kaj vse se morate učiti. Gotovo pa ne veste, kako je v pravi, pravcati medvedji šoli. Zanimivo, nadvse zanimivo! Ne verjamete? Pa preberite pesem, ki jo je za vas o tem napisal pesnik Kajetan Kovič.

Zvonimir Balog

Med in mleko

V davnih časih so živeli naši predniki v deželi, kjer sta se cedila med in mleko. Da pa bi se med in mleko lahko cedila, sta morala prej padati. Zato je bilo nebo pokrito z belimi mlečnimi in rumenimi medenimi oblaki.

Namesto dežja je padal zdaj med, zdaj mleko. Včasih je samo rosilo, prihajalo pa je tudi do pravih medenih oziroma mlečnih neviht in viharjev.

Pozimi so namesto snega padale mlečne karamele, namesto babjega pšena in toče pa so klestili medeni bonboni.

Ljudje so namesto dežnikov nosili mlečnike in mednike.

Najhuje je bilo od nevihti, ko so sladki vetrovi obračali mlečnike in mednike in zanašali mleko in med v oči.

Tudi ob jasnih dneh ni bilo dosti boljše, ker so povsod ostajale meduže in mlekuže.

Med in mleko sta tekla v potokih, bila pa so tudi mlečna in medena morja, v katerih so se otroci kopali. Lahko si mislite, kakšni so bili, kadar so skočili v medeno morje, zlasti še, če so se potapljali! Vedno so imeli zlepljene lase, iz oči in nosu pa sta jim neprestano tekla med in mleko. Zaman so se tuširali v mleku oziroma mlekirali.

V morjih in jezerih so živele ribe in školjke, ene so bile iz medu, druge iz sira. Medeno morje je imelo dno iz samega sladkorja, mlečno morje pa gladino iz same smetane. Kadar je po mlečnem morju plula ladja, je še dolgo ostala za njo sled iz tolčene smetane.

Tudi drevesa so bila iz rumenih medenih kristalov in planine iz sira. Sir so uporabljali kot gradbeni material namesto cementa.

Ljudje so bili nesrečni, ker so v čevljih neprestano imeli med in imeli zaradi tega večne probleme s slačenjem nogavic. Dosti se jih je sprijelo na postelje in se niso mogli več odlepiti. Tudi seganje v roko ni bilo brez nevarnosti, kajti dogajalo se je, da tisti, ki so si segli v medene roke, niso mogli več narazen in so poslej živeli skupaj kot dvojčki. Zgodilo se je, da so otroci, ki so se igrali ringaraja, ostali kar v krogu in tako živeli naprej.

Ljudje so bili izgubljeni. Ne ve se, kdo jih je izgubil. Na svet so imeli bolj slab pogled, ker so bile njihove oči neprestano zalepljene.

Otroci niso imeli teka, ker so neprestano jedli samo sladko: medeno juho, medeno pečenko, medeno solato, sirov kruh.

Ljudje so imeli v krvi toliko sladkorja, da je večina pomrla od sladkorne bolezni.

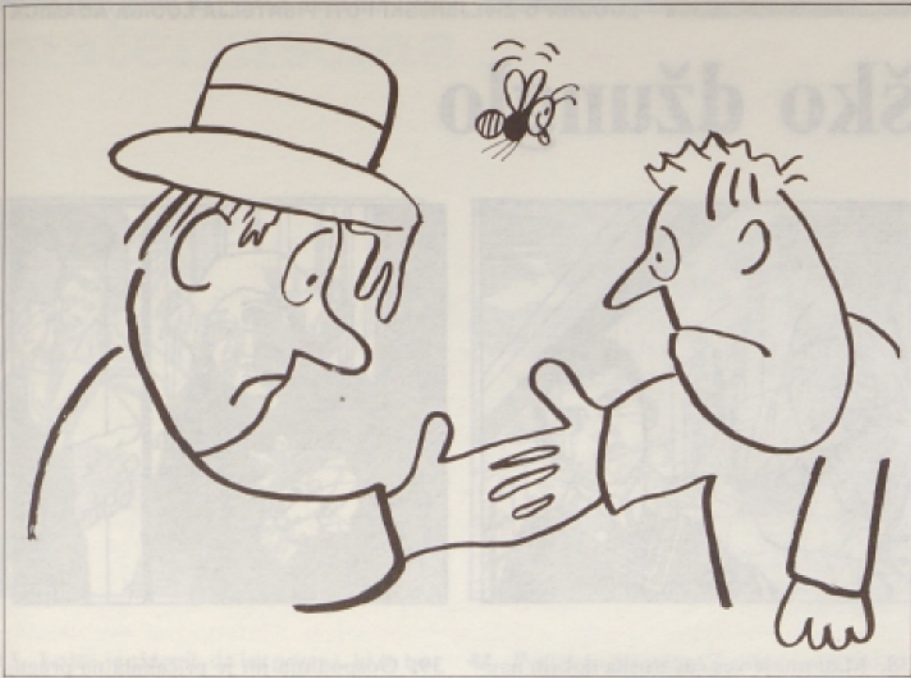
Tisti redki, ki so preživeli, še danes nosijo v kotičkih oči sledove medene dobe. To so tisti, ki zjutraj le s težavo odpro oči, imenujejo jih – zaspaneti.

Najbolj jih skrbi, da se kaj tekega ne bi primerilo prihodnjim rodovom. Z rokami in nogami se bojujejo, da se ne bi vrnila mlečna in medena doba.

Da se ne bi po zemlji spet cedila med in mleko.

Prevedel Ivan Minatti

Meta Rainer

Mamica

Mamica je neugnana: vsako jutro že zarana in do poznega večera dela, nič ne da si mira.

Kuha, šiva, čisti pere, z nami poje, knjige bere, z nami joče in se smeje, v svojem nas naročju greje.

Mamico imamo radi!
Za svoj praznik zdaj, spomladi, šopek lep od nas dobi, zraven pa poljubčke tri!

KOS

Basen

Muha in vol

Pribrenčala je muha in sedla volu na rog. Potem pa se je nagnila in zašepetala volu na uho:

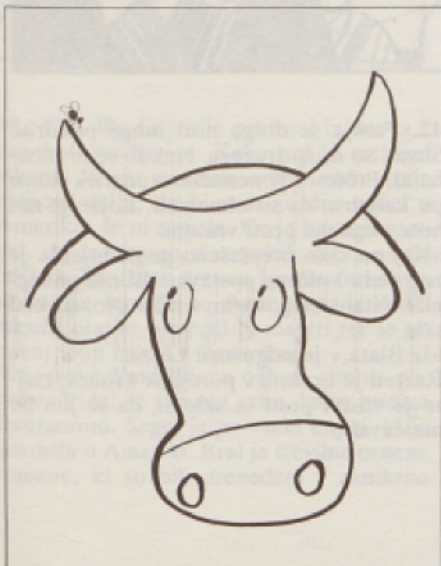
»Ljubi volek, če sem ti pretežka, kar povej in bom takoj odletela.«

»Delaj, kar in kolikor te je volja,« ji je odvrnil vol, »jaz tebe sploh ne čutim in ne vem zate.«

Vol je ves dan pridno oral, muha pa je sedela na njegovem rogu in ga od časa do časa celo priganjala k delu. Zvečer se je vol vrnil domov, seveda z muho na rogu. Ko je muha prišla med svoje tovarišice, so jo vprašale, kje je bila ves dan in kaj je počela. Muha pa jim je odgovorila:

»Danes je bilo zelo težko. Veliko njivo smo zorali.«

Zapisal Alojzij Bolhar

Ljudske uganke

Sonce ga kuha, roka trga, noga tlači, usta užijejo.

grzdje

V hribu posekano, v dolini obdelano, pa ne stoji ne v zraku ne na zemlji.

volj

En teden je sit, dva je zvit, potem se gre skrit.

mesc

Veliko imam oči, pa sem vendarle slep; pri vsakem očesu mi zraste rep.

krompir

Sprva belo ko sneg, potem zeleno ko trava, nazadnje rdeče ko kri. Kaj je to?

česnja

Beri besedo nazaj ali naprej, vode veliko pomeni vselej.

dotod

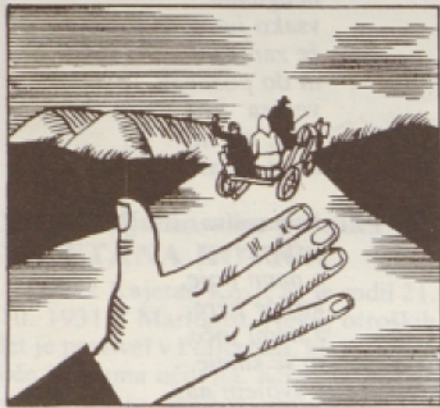
Ta čudežni svet narave

Ko se v začetku marca pri nas pojavijo škorci, vemo, da je pomlad pred vrati. Nenadoma in v skupinah se ti kovinsko modri lesketajoči se dobrovoljneži vrnejo in že je vsepovsod dovolj njihovega živahnega in glasnega petja. Odšli so zadnji, šele oktobra in novembra, vrnejo pa se med prvimi. To pomeni, da njihova zimovališča niso preveč daleč: v južni in zahodni Evropi ali severozahodni Afriki. Takoj po prihodu začnejo pripravljati gnezda in valiti. Neredko se jim zgodi, da jih preseneti pozni pomladni sneg. Preseneti? Ne, saj čutijo, da sme trajati le nekaj dni, zato jim ta nadloga ne vzame poguma in ne dobre volje.

Stane Peterlin

skozi ameriško džunglo

37. Zadnje dneve tistega dolgega poletja je Lojze živel v napetem pričakovanju velike spremembe. Še s Petrom Molkom se mu ni ljubilo več pogovarjati. Najraje je zahajal v gozd, kjer je brez misli posedal ure in ure.

Lepega dne pa je oče napregel konja in odpeljali so se v Ljubljano. Tokrat je šla tudi mati z njima. Želela je videti, kje bo stanoval njen prvorojenec in kakšna je gospodinja, ki bo odslej skrbela zanj. Lojze je sedel vzravnan na vozu in umirjeno mahal vaškim paglavcem, ki so del poti tekli za vozom.

38. Mati mu je ves čas trosila dobrih naukov, ki jih je poslušal samo s pol ušesa:

»Glej, da boš za vsako stvar prosil,« ga je svarila, »zdaj ne boš doma, da bi lahko kar vzel. In zahvaliti se tudi moraš. V šoli moraš ubogati učitelje. Meni in očetu ne smeš delati sramote. Stric Martin te je priporočil. Obljubil je, da bo večkrat vprašal, kako ti gre. Le glej, da bodo lepo govorili o tebi.«

Lojze se je medtem presedel na stolu in si radovedno ogledoval visoke mestne hiše. Ljubljana se mu je zdela na moč velika.

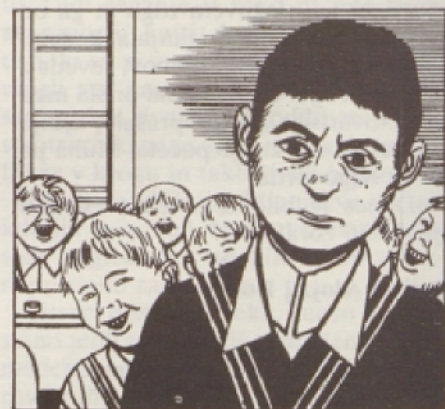
39. Gospodinja jih je pričakala na pragu. Kar cedila se je od prijaznosti.

»A ti boš pri meni na stanovanju? Za gospoda boš študiral? Lepo, lepo. Veliko jih je pri meni stanovalo, eden, pravijo, bo škof. Pa se znaš lepo obnašati? Z nekaterimi so velike težave...« Še dolgo bi na pragu vzdihovala, če ne bi oče rekel:

»Pojdimo noter, da se zmenimo za plačilo.«

»Saj, saj,« je mencala gospodinja, »danes je vse tako drago...«

»Pokažite, kje bo spal,« je rekel oče.

40. »Tri imam, ampak eden bo šel,« je hitela razlagati in odpirala vrata, »takega ne bom trpela v svoji hiši. Z ničimer ni zadovoljen.«

Pokazala je majhno sobo, v kateri so stale tri postelje. Na tisti pri zidu je sedel fant, ki je preplašeno vstal, ko so stopili na prag. »Tamle je tvoja postelja,« je priliznjeno rekla gospodinja. »Kar odloži svoje stvari. Vidva pa pojdita z mano v kuhinjo, da se pomenimo.« Lojzek je obstal sredi sobe, gospodinja pa je hitro zaprla vrata in potisnila mater in očeta v kuhinjo. Lojze je dvignil kovček in ga položil na posteljo. Tu bom živel, je pomislil in ugotovil, da mu je vseeno.

41. Naslednjega dne je šel prvič v šolo. Skozi temno vežo in po tesnem stopnišču so dijaki rinili v razrede, samo gruča učencev pripravniškega razreda ni vedela ne kod ne kam. Že je zazvonilo začetek pouka, ko je prikoračil po hodniku visok, koščen bradat profesor.

»Kaj pa vi tukaj postopate?« jim je zažugal, potem pa jim, kot da se je nečesa spomnil, pomigal, naj gredo za njim. Sledili so mu v visoko učilnico, kjer se je po klopek razvrstilo šestdeset fantov. Lojze je sedel v prvo klop k vratom.

42. Fantje se dolgo niso mogli pomiriti. Suvali so drug drugega. Nekdo se je zahehetal. Profesor je nenadoma udaril s palico po katedru, da so obnemeli. Lojze je nehote pogledal proti vratom.

»Kaj pa tako preplašeno pogleduješ?« je zagrmela koščena postava. »Bi rad pobegnil? Vstani, če govorim s tabo! No, od kod si?«

»Iz Blata,« je odgovoril Lojze.

Razred je bruhnil v porogljiv kroh. Lojze je stisnil pesti in sklenil, da se jim bo maščeval.

43. Lojze je sklenil, da bo prvega, ki se bo še norčeval iz njega, krepko mahnil po nosu. Ni čakal dolgo. Čez nekaj dni, ko je hotel iti v razred, ga je na vratih pričakal mestni fantalin:

»Poglejte,« je vpil, »blatne škornje ima, ker je doma iz Blata. Tam si nikoli čevljev ne čedijo, ker bi drugače pozabili na svoj rodni kraj. Ha, ha, ha!«

Lojze mu ni odgovoril ničesar, samo pest je iztegnil, da je fant zatulil in izginil v stranišče. Od takrat je imel Lojze mir.

44. Postal je samotar. Z nikomer ni našel pravega stika. Učenje mu ni delalo težav. Nalogo za naslednji dan je največkrat napisal že med šolskimi odmori. Tudi učil se je med odmori. Po šoli pa je večinoma sam postopal po mestu. Prvo leto se mu je zdela Ljubljana s svojimi štiridesetimi tisoči prebivalcev zelo zanimivo mesto. Večkrat jo je mahnil na ljubljanski grad, od koder se mu je odpiral pogled na vse strani. Veliko dni, posebno spomladi, je preživljal ob Ljubljani ali stikal po razvalinah rimskega zidu.

45. Mati ga je obiskovala vsak drug mesec. Navadno je prinesla cel kup dobrot, ki jih je počasi nalagala na mizo.

»Češenj sem ti prinesla,« je govorila, »letos so še posebno sladke. In potico sem ti spekla. Za priboljšek. Gospodinja je dobra ženska, ampak kuhati ne zna. Pa nikar vse drugim ne razdajaj. Stric Martin me je vprašal, kako ti gre. Pohvalila sem te. Saj se nisi poslabšal? Le pridno se uči. Za gospoda ne more biti vsakdo.«

Tako mu je mati večkrat razkrila svojo veliko željo, da bi ga čez nekaj let videla pred oltarjem.

46., 47., 48. Lojze je postajal iz dneva v dan bolj razdvojen. Kako rad bi ustregel materi, ki ga je imela srčno rada, toda njegova želja, da bi nekega dne odšel v Ameriko, še ni zamrla. Ko je kasneje zvedel, da je mnogo slovenskih duhovnikov odšlo v Združene države, kjer so skrbeli za slovenske vernike, je pomislil, da bi lahko združil oboje: ustregel bi materi ter se po nekaj letih izselil v Ameriko.

V njegovi domišljiji so oživele pisane podobe. Videl je samega sebe, kako pridiga Indijancem. Segel je po vsaki knjigi, ki je govorila o Ameriki. Bral je številne cenene romane, ki so bili prevedeni v zanikrno

slovenščino. Vendar Lojzeta to ni motilo, Amerika je postala njegov sen.

Med počitnicami se je še vedno rad pogovarjal s Petrom Molkom. Napeto je prisluhnil njegovemu pripovedovanju. Zdravje se mu je obračalo na bolje in nič več ni tako kašljal. Mati je zaskrbljeno opazovala njuno prijateljstvo.

»Še vedno me je strah zanj,« je nekega dne priznala očetu. »Pri Amerikancu tiči. Pravijo, da je krivoverec, nikoli ne stopi v cerkev.«

»Kaj te bo strah!« je odgovoril oče. »Fant pač rad posluša tiste zgodbe o Ameriki.«

»Saj prav zato. Gor v turncu ima same

čudne knjige. Kako rada bi videla, da bi bil že v semenišču.«

»Zaspi,« je rekel oče, »jutri bomo kosili in fant naj kar pomaga. Čeprav bo gospod, mu delo ne bo škodilo.«

Lojzeta pa se je zdel Peter Molek najzanimivejši človek, kar jih je do takrat poznal. Nagonsko je čutil, da ne bi odobral njegove odločitve, da bo postal duhovnik. Zato mu tega nikoli ni povedal.

skozi ameriško džunglo

49., 50., 51. Tisto jesen je Lojze komaj čakal, da se vrne v šolo. Prejšnja leta se je še podil z vaškimi paglavci, letos pa se ni več znašel med njimi. Še brat Ante, s katerim sta marsikatero uganila, je postal zadržan. Lojze je vedel, da govorijo o njem doma kot o bodočem gospodu, bratje in sestre so nehote čutili, da je nekaj več. Zato je bil Lojze zelo vesel, ko je na začetku četrtega leta dobil novega sostanovca. Bil je visokorasel, mlad in krepak fant, doma iz majhnega istrskega mesteca. Kmalu sta postala nerazdružna prijatelja. Nekega dne je Janko, tako mu je bilo ime,

dobil po pošti časopis »Glas naroda«. Lojze ga je vzel v roke:

»New York,« je prebral v glavi časopisa in vzkljnil: »V Ameriki ga tiskajo! Kdo ti ga pošilja?«

»Brat Štefan, pravzaprav Steve. Že nekaj let je v Ameriki. Pobegnil je iz šole v Trstu in se vtihotapil na dalmatinsko ladjo, ki je bila zasidrana v pristanišču. Tako je prišel v New York. Ampak po mojem bi moral počakati, da bi dokončal gimnazijo. Potem bi imel več možnosti. Mislim, da bom nekoč tudi sam šel v Ameriko.«

»Sosed, ki se je vrnil iz Amerike, mi je

pravil, kako težko morajo delati izseljenci v ameriških rudnikih in tovarnah. Veliko jih umre.«

»O tem piše tudi v Narodnem glasu. Bral sem tudi o velikih delavskih stávkah in o spopadih s policijo, toda to me ne plaši. Mislim, da lahko v Ameriki dobro živiš, če imaš pamet na pravem koncu.«

»Nekega dne bom tudi jaz šel v Ameriko,« je rekel Lojze.

»Lahko bi šla skupaj,« je vneto dodal Janko. In odslej skoraj ni bilo pogovora, v katerem ne bi omenila Amerike.

52. Skupaj sta se potepala po ljubljanskih ulicah ter se pogovarjala o svojih načrtih za prihodnost. Nekega dne sta na neki stavbi zagledala napis: DOL Z AVSTRIJO! Na sosednji hiši je bilo še nekaj protiaustrijskih napisov.

»Kdo to piše?« je vprašal Lojze.

»Naši! Zvedel sem, da imajo tajna zborovanja. Pravijo, da bo šla Avstrija k vrugu in da moramo Slovenci živeti v svobodni jugoslovanski državi. Policija jih zasleduje in gorje tistemu, ki ga osumi protidržavnega delovanja. Lahko ga obtožijo veleizdaje.«

53. Jankovo pripovedovanje je bilo skrivnostno in zato toliko bolj zanimivo. Oba je mikalo, da bi se udeležila tajnih sestankov. Po ovinkih sta izvedela, kdo je vodja tajnega krožka na šoli. Dovolil jima je, da postaneta člana krožka, še prej pa sta mu morala slovesno obljubiti, da ne bosta izdala ničesar. Prišel je dan, ko sta smela s skupino dijakov poslušati tajno predavanje.

»Slovenska mladina,« je ognjevito pripovedoval govornik, »ne bo dovolila, da bo slovenski narod še naprej hlapčeval.«

54. Janko in Lojze sta poslušala govore in ognjevita gesla in všeč jima je bilo, da se lahko udeležujeta tako razburljivih sestankov. Bila sta sinova bogatih kmetov in vse to, o čemer so govorili govorniki, ju je zadevalo le od daleč. Doma so ju učili, da morata biti pokorna oblasti in cerkvi. Zdaj sta začela gledati na dogajanje okrog sebe z drugačnimi očmi. Na vsakem koraku sta lahko videla poniževanje in preziranje Slovencev. Povsod so imeli prednost Nemci in njihovi hlapci. Njun upor se je kazal v tem, da sta skrivaj napisala sovražno geslo na zid in zbežala.

Jezikovno razsodišče

Ker je ta stran *Rodne grude* namenjena tesnejši povezavi med Slovenci in slovensko čutečimi rojaki po vsem svetu in matično domovino, vas na nji sproti povežem s stvarmi, ki so za ta namen zanimive ali značilne.

Tudi danes imam tako novico za vas.

V Ljubljani je bilo ustanovljeno jezikovno razsodišče pri Sekciji za slovenščino v javnosti, o kateri sem vam lani že pisal.

V sodobnem svetovnem babilonu so namreč vsi jeziki tako blizu drug drugega, da je njihov medsebojni vpliv veliko večji kakor prej, ko ni bilo tako močnega prometa in hitrih prometnih zvez, ki ves svet spreminjajo v eno samo malo večje mesto. Vi sami to dvakratno občutite na svoji koži. Okoli vas je strnjena skupnost ljudi, ki govorijo drug jezik in se jim morate prilagajati, da se lahko pogovarjate z njimi, s tem pa toliko in toliko časa in priložnosti, sicer namenjenih in potrebnih materinemu jeziku, porabljate za pogovor v tujem jeziku. To se nujno mora poznati na vašem jeziku, saj se vam nevede in nehote, pa tudi vede in hote pritihotaplja vse polno tujih izrazov v materin jezik.

Pa tudi v domovini smo v marsičem v podobnem položaju, čeprav nam je ena od vaših težav prihranjena – ne živimo namreč sredi jezikovno tuje skupnosti kakor večinoma vi, temveč sredi svojih ljudi z istim materinim jezikom, tako da se lahko pogovarjamo po slovensko ne le v svojih družinah in ožjih skupnostih kakor vi, temveč v vsem vsakdanjem življenju.

Pa kljub temu sosedi in zunanji svet dan na dan pljuska s svojimi jezikovnimi valovi tudi ob naš matični otok, ker je tudi ta otrok sodobnega stehnizirane sveta, da mora v spoprijemu za biti in ne biti sproti ustvarjati vse svetovne dosežke, če hoče gospodarsko, tehnično in industrijsko zdržati ne le vstric z njimi, temveč se tudi dejavno uveljavljati na tujem trgu.

Kakor vsemu je bila tudi jeziku dana vsa svoboda, odpravljeni so bili vsi načini morebitnega vplivanja na jezik od strani ali od zgoraj, tako da so bili razglašeni za purizem in čistunstvo vsi poskusi opozarjanja na nekakšne normative, ki jih je v jeziku kljub vsej svobodi le treba upoštevati.

Posledica take svobodoljubnosti je bila, da se je tudi pri učnih knjigah za mladino od prvega leta naprej kazala manjša izbirčnost, pri knjigah za višje šolske razrede pa so se uveljavile težnje po hladnem, tehnicističnem, računalniškem izražanju, kakor da gre za pouk tehnike, fizike, kemije... ne pa za pouk jezika, ki mora biti kot materinščina nosilec vsega našega izražanja, znanstvenega, umetniškega in vsakdanje sporazumevalnega. In posledica takih teženj je vidna tudi v največjem dosežku naše jezikovne kulture – v Slovarju slovenskega knjižnega jezika – saj je tudi v njem prevladalo načelo, da ne kaže šibkosti, pomot in zablod sodobne slovenske jezikovne rabe predstavljati v tej obliki, v pomoč ljudem, ki si želijo v tej smeri pouka, opore in usmeritve.

Ker torej ni bilo usmerjevalnih priročnikov s potrebnim ugledom in tudi ne več tistega čudežnega zdravega jedra, ki se je prej skrivalo na slovenskem podeželju, kjer je bilo še najmanj izpostavljeno vplivom tujščine, saj je danes slovensko podeželje ravno tako v celoti sredi sveta, se je slovenščina razvijala preveč brez ljubeče in skrbne ustanove, ki bi spodbujala in usmerjala njen pouk v šoli in bedela nad njeno rastjo v življenju, zato je bila res že nujno potrebna odločnejša akcija v tej smeri, da je tudi v jeziku treba spoštovati in varovati nekatere njegove značilnosti in nanje tudi opozarjati.

Široko zasnovana akcija Slovenščina v javnosti je razgibala javnost, tako da bo tudi jezikovno razsodišče lahko z večjim moralnim ugledom in odmevom posegalo v jezikovna vprašanja.

O njegovem delu vam bom sproti poročal.

Janko Moder

V redni letni zbirki **PREŠERNOVE DRUŽBE** v Ljubljani za leto 1981 je ob Novem letu izšlo šest knjig. Prvo delo je **PREŠERNOV KOLEDAR** 1981, drag sopotnik vseh zvestih bralcev teh publikacij. Uredil ga je Tone Fajfar, v njem pa najdemo poleg običajnih rubrik vrsto re-produkcij priznane slovenske slikarke Ivane Kobilice. Janez Menart je uredil zbirko slovenskih otroških pesmi z naslovom **NAJ MI SIJE SONČECE, NAJ MI POJE SRČECE**, v kateri je zastopana večina slovenskih avtorjev, ki so se uveljavili na področju otroškega pesništva. Anton Ingolič je pri Prešernovi družbi tokrat izdal povest z naslovom **DELOVNI DAN SESTRE MARJE**, Stanko Janež je za zbirko prevedel roman srbskega pisatelja Stevana Jakovljevića **VELIKA ZMEDA**, ki podrobno slika agonijo stare kraljevske Jugoslavije, Miha Likar pa je za praktično rabo izdal poljudno znanstveno knjigo **ZDRAVJE V DRUŽINI**. Zbirko zaokrožuje šesta knjiga, prevod **BLODNEGA OGNJA IN PLAMENA** pisatelja Maxa von der Grūna iz Zvezne republike Nemčije.

Vse našete knjige Prešernove družbe so izšle v nakladi 23.000 izvodov vsaka, velja pa celotna zbirka – broširana – 190 dinarjev, vezana v platno pa 240 dinarjev.

Pri založbi **Borec** so že drugič izdali komplet zgodovinskih slikanic, namenjenih najmlajšim bralcem: tri od petih knjig segajo v čas narodnoosvobodilne borbe, dve pa zajemata starejše obdobje. **VELIKO STAVKO**, ki sega v leto 1936 in govori o zgodovini slovenskega delavskega gibanja, je spisal **ANTON INGOLIČ**, izredno učinkovito pa ilustriral **ACO MAVEC**. Akademski slikar **IVE ŠUBIC** je spisal in opremil **TISKARNO URŠKO 14** in tako dokumentarno in hkrati dvojno umetniško predstavil partizansko tiskarno, v kateri je tudi sam deloval. **FRANCE FILIPIČ** je portretiral mlado narodno junakinjo **SLAVO KLAVORO**, ki je padla pod nemškimi streli avgusta 1941 in bila leta 1953 odlikovana z redom narodnega heroja, najvišjim jugoslovanskim vojaškim priznanjem. **MIHA MATE** je naslovil svojo pripoved o znanem desantu na Drvar **PADALA SO ZATEMNILA SONCE**, Marjan Amalietti pa je opremil to delo, v katerem nastopa kot glavni junak 11-letni Mirko, zelo doživeto. Šesto slikanico je spisal **JANEZ KAJZER**, ki je tudi urednik celotne zbirke. Pod naslovom **ŠTIRJE SRČNI MOŽJE** pripoveduje mlademu bralcu o zgodovini Triglava in o štirih pogumnih možeh, ki so se 26. avgusta 1778 prvi povzpeli na njegov vrh.

Tisti, ki kupi celotno zbirko Borčevih zgodovinskih slikanic, prejme lepo darilo – veliko barvno umetniško reprodukcijo Triglava v velikosti 68 cm krat 48 cm, ki je izredno primerna za okras slehernega slovenskega doma.

Ali dovolj poznamo drug drugega?

To je vprašanje, na katerega ni lahko odgovoriti. So ljudje, ki morda že dolga leta žive skupaj in vendar si na znotraj ostanejo več ali manj tuji, kar včasih ob kakšnem dogodku čisto nepričakovano odkrijejo. Nekateri so nam tako simpatični, da o njih mislimo samo najboljše. Česa slabega o njih sploh ne bi mogli verjeti. So pa spet drugi, ki bi jim prisodili vse grdo, vse slabo, dobrega pa niti za las.

Takšna je bila tudi »frava« Herta tam v Nemčiji, sitna hišnica velike, stare stanovanjske hiše, kjer so stanovali Tonetova in Ivanova družina in podnajemnik Francelj. Skupaj so prišli na delo v Nemčijo in družno so si delili stanovanje v četrtem nadstropju. Za silo je kar šlo, ker Ivan še ni imel otrok, le Tone je imel petletnega sinka. Toda hišnica je bila poglavje zase. Že ob prvem srečanju so si bili nesimpatični in vsak zase so čutili, da se bo ta antipatija še stopnjevala. Majhna, zavaljena, nedoločene starosti, z bradavico na bradi, ki ji je ob govorjenju kar poskakovala, jih je merila s srepim pogledom, iz ust pa ji je vrela bavarsščina, v katero je pritaknila tu pa tam kakšno srbohrvaško besedo. Čisto nič je niso razumeli in so jo gledali kakor tele v nova vrata, dokler se Ivan ni naveličal.

»Pojdi se solit, babnica,« je zamahnil z roko in odločno krenil proti stopnišču, ostali pa za njim.

Stanovanje je bilo opremljeno. Le nekaj reči so dokupili. Vselej, kadar so kaj nesli po stopnicah v stanovanje, je bila tam hišnica s kunjjo ali metlo v roki, mahala z rokami in se jezila. Res prava zgaga, ta frava Herta. Potem so ji začeli odgovarjati. Posebno žen-

ske so se razvnele. Tako se je bila prava mala vojna med hišnico Herto in Slovenci iz četrtega nadstropja.

Kar nekaj mesecev se je vlekla ta vojna, ki se je posebej razvnela, če je kateri od moških odvrnel cigaretni ogorek na stopnice, če se je mali Lojzek drsal po ograji,

ali pa kadar je katera od žensk na dvorišču obešala perilo. Potem pa se je nekaj zgodilo. Praznovali so materinski dan. Ženski sta ostali na proslavi, Ivan, Tone in Francelj so pa šli kupit šopke in potem so seveda zavili v gostilno. Vesela družina jih je zadržala in bilo je že kar pozno, ko so slabe vesti kolovratili proti domu. Ko so pred hišo razvili šopke, so se zgrozili. Cvetje je bilo ovenelo in polomljeno. Le nekaj nageljnov je bilo še toliko pri sebi, da so bili za en sam skromen šopek. Kateri naj ga dajo – Tinki ali Miciki? Spogledali so se, saj je bila

to kočljiva stvar; tedaj pa se je Ivan domislil: »Nobeni. Frava Herta ga naj dobi.«

Zakrohotali so se v en glas. To je vic!

Poravnali so zmečkan papir in zavili šopek. Ivan je stopil naprej in potrkal pri hišnici. Sele čez čas se je oglasila in odprla.

Ivan ji je ponudil šopek in se priklonil: »Glückliches Feiertag!« Tone in Francelj sta se tudi priklonila.

Nezaupno jih je pogledala. Bili so resni. Potem je iztegnila roko in vzela šopek. »O danke, danke!« In čudno, njen glas je bil zdaj čisto drugačen od tistega rezkega, zadirčnega, ki so

filatelija

Skupnost jugoslovanskih PTT je 16. decembra lani izdala tradicionalno serijo »Umetnost v Jugoslaviji«. Na petih znamkah je reproducirala likovna dela dobitnikov nagrade AVNOJ in sicer: 250 din – Stojan Aralica »Ženska s slamnikom« (Spominska zbirka Pavla Beljanskega v Novem Sadu), 340 din – Gabrijel Stupica »Atelje št. 1« (Muzej sodobne umetnosti v Beogradu), 490 din – Ismet Mujezinović »V slavo borcev Sutjeske« (Dom JLA v Beogradu), 800 din – Marino Tartaglia »Vedra« (lastnik avtor) in 1300 din – Miloš Vušković »Žalostinka« (Muzeji Cetinje v Cetinju).

Nagrada AVNOJ (Antifašističnega sveta narodne osvoboditve Jugoslavije) je bila ustanovljena z zakonom leta 1964 in jo dodeljujejo za najpomembnejše dosežke splošnega pomena na vseh področjih življenja in dela družbene skupnosti. Prve nagrade AVNOJ so bile podeljene leta 1966.

Grafično obdelavo znamk je oskrbel Andrija Milenković, akad. slikar iz Beograda. Znamke je natisnil v večbarvnem ofsetnem tisku Zavod za izdelavo bankovcev v Beogradu v prodajnih polah po 9 kosov. Kot običajno je Jugomarka izdala dva ovitka prvega dne, ki sta stala po 250 din.

Za delno kritje stroškov 36. svetovnega prvenstva v namiz-

nem tenisu v Novem Sadu (od 14. do 26. aprila letos) je bila od 20. decembra do 20. januarja v rabi v domačem poštnem prometu večbarvna obvezna doplačilna znamka za en dinar. Osnutek akad. slikarja Dušana Lučića kaže športno halo v Novem Sadu.

Zaradi pomanjkanja prostora doslej še nismo objavili letošnji emisijski načrt priložnostnih izdaj, zato posredujemo to pot naslednje podatke:

1. Stoletnica rojstva politika dr. Ivana Ribarja, 1 znamka,

naklada 750.000; 2. Muzejski eksponati, 4 znamke s prikazi partizanskega orožja, naklada 250.000 serij; 3. 900-letnica samostana »Milostna mati božja« v Veljusi pri Strumici v Makedoniji, 1 znamka, naklada 750.000; 4. 36. svetovno prvenstvo v namiznem tenisu v Novem Sadu, 1 znamka, naklada 300.000; 5. 800-letnica mesta Varaždina, 1 znamka, naklada 750.000; 6. Stoletnica rojstva socialističnega publicista in politika Dimitrija Tucovića, 1 znamka, naklada

slovenski lonec

ga poznali. Bil je globok, poltih, ganjen. Pa tudi z njimi se je nekaj zgodilo. Vsak zase so to občutili. Niso se mogli smejeti. Tudi pijače niso več toliko čutili. Končno je Ivan spregovoril: »No ja, morda smo pa naredili dobro delo.

S tistim dnem se je vojna med hišnico Herto in Slovenci iz četrtega nadstropja končala. Nič več ne ugaša luči na stopnišču. Nič več se ne krega, če se mali Lojzek drsa po ograji in kadar Mičika in Tinka na dvorišču obešata perilo. Moške pa včasih celo pozdravi: »Dober dan!«

Ina

750.000; 7. Flora, 4 znamke s prikazi užitnih gob naklada 250.000 serij; 8. Varstvo človekovega okolja, 2 znamki z motivoma s Kosova, naklada 300.000 serij; 9. 60-letnica smrti ideologa in organizatorja makedonskega nacionalno-revolucionarnega gibanja Djorča Petrova, 1 znamka, naklada 750.000; 10. Evropa-CEPT, 2 znamki s prikazoma folklorne iz Bosne in Hercegovine, naklada 800.000 serij; 11. 40-letnica vstaje v Jugoslaviji, 2 znamki, naklada 250.000 serij; 12. 20-

Ajdova potica z ocvirki

V skledi poparimo pol litra ajdove moke s pol litra osoljene vrele vode, premešamo s kuhalnico in pustimo, da se malo ohladi. Nato dodamo 2 dkg v toplem mleku vzhajane kvasa, vse dobro premešamo, dodamo nekaj prgišč pšenične moke in pognetemo v testo. Testo povrhu potresemo z moko, pokrijemo skledo s prtčcem in damo na toplo, da vzhaja. Naraslo testo razvaljamo, poškopimo z nekaj žlicami tople masti in potresemo z razgretimi ocvirki in ščepom cimeta. Po želji lahko tudi malo sladkamo. Potico zvijemo in damo v dobro namazan model na toplo, da vzhaja. Preden jo damo v pečico, jo povrhu namažemo z raztopljeno mastjo. Pečeno potico ponudimo še toplo.

Gorenjska mešta

Tri srednje debele krompirje olupimo, operemo in zrežemo

na kose, damo v lonec in zalijemo z litrom in pol vode. Ko je krompir napol kuhan, ga solimo in primešamo liter ajdove moke. Vse skupaj naj prevre, nato naredimo s kuhalnico v sredi luknjo in kuhamo še 10 do 15 minut. Zatem mešto dobro zmešamo in zabelimo z razgretimi ocvirki. Zraven ponudimo kislo zelje.

Pljučna pečenka z gorčico

Kos pljučne pečenke očistimo, odstranimo kožice in maščobo, solimo in namažemo z gorčico. Zatem jo damo v kozico, dodamo žlico masla in žlico vode, pokrijemo in pečemo na štedilniku ali v pečici. Med pečenjem meso enkrat obrnemo. Pečenko zrežemo na porcije, polijemo z ostalim sokom in ponudimo s sezonsko solato.

Meso sveže – brez hladilnika

Ni še tako daleč odmaknjen čas, ko marsikatero gospo-

dinstvo, posebej na podeželju, ni imelo hladilnika ali hladilne skrinje. Zato so meso največ prekajevali, sušili na zraku ali hranili v masti (meso v tunki – na Štajerskem). V stari kuharski knjigi so tile nasveti gospodinjam, kako naj ohranijo meso sveže brez hladilnika: »V glinast lonec položi na dno koprive, nanje naloži meso in na meso spet koprive, pokrij lonec in ga hrani na hladnem. Ali deni meso na krožnik v mrzlo klet, pokrij krožnik z velikim cvetličnim loncem, ki si ga dobro zmočila z mrzlo vodo. Ali: tanko plateno krpo pomoči v kis, rahlo, ožmi in zavij vanjo meso. Meso ohraniš sveže, če ga vložiš v kislo, posneto mleko.

vaš kotiček

Steblovnik Edo, Trubarjeva ulica 43, 63000 Celje.

jih sestrične in bratrance iz Ljubljane in Maribora – Ježevi in Cerkovi.

Prodajam petnajst let staro, visoko pritlično enodružinsko hišo z dvema garažama, sadnim in zelenjavnim vrtom. Do železniške postaje je 20 minut hoda in petdeset metrov oddaljena od avtobusne postaje. Resni interesi naj pošljejo ponudbe na naslov: **Benjamin Cene, 63000 Celje, Kraigerjeva 5, Slovenija, Jugoslavija**

Sestrični Mary Okoren in njenemu možu Jerryju iskreno čestitamo k 64-letnici poroke in visokemu življenjskemu jubileju. Iskrene pozdrave hčerki in sinu ter njihovima družinama, enako tudi bratrancu Franku Grmeku. **Pozdravljajo**

Prodajam večjo kmečko hišo ob glavni cesti med Petrovčami in Žalcem. Stanovanjska hiša ima devet sob, veliko garažo v izmeri 8 x 4 m ter zidano gospodarsko poslopje, ki je primerno za preureditev v delavnice. Stanovanjsko, podkleteno hišo je možno preurediti v gostišče. Poleg hiše je zemlja, ki jo sestavlja zelenjavni vrt v izmeri 300 m², ter sadovnjak in ostalo zemljišče v izmeri 4000 m². **Informacije o prodaji se dobe na naslovu:**

Prodajam novo dvostanovanjsko hišo v bližini Kranja; od Kranja oddaljeno približno tri kilometre. Ponudbe pošljite na naslov: **Alojz Levičar, Julius-Leberstr. 27, 7212 Deisslingen, BR Deutschland**

letnica Beograjske konference neuvrščenih držav, 1 znamka, naklada 300.000; 13. 150-letnica »Knjaževsko serbske pečatnje«, prve tiskarne v Srbiji, 1 znamka, naklada 750.000; 14. 150-letnica rojstva pisatelja in filologa Frana Levstika, 1 znamka, naklada 750.000; 15. Otroški festival »Radost Evrope« v Beogradu, 2 znamki z reprodukcijama otroških risb, naklada 300.000 serij; 16. 10-letnica ustanovitve Akademije znanosti in umetnosti Črne gore, 1 znamka, 750.000 kosov; 17. Umetnost v Jugoslaviji, 5 znamk, naklada 250.000 serij in 18. Stoletnica smrti pisatelja Avgusta Šenoe, 1 znamka, naklada 750.000 kosov. Razumljivo je, da se bodo tem 18 izdajam z 32 znamkami tekom leta pridružile še nove izdaje, saj je to že vsakoletni običaj!

boju in nastanku nove Jugoslavije ter o Titu. Zapeli smo tudi nekaj narodnih in partizanskih pesmi ter pesem Jugoslavija. Ljudje so bili navdušeni nad našim nastopom.

Bila sem vesela, ko sem okrog sebe videla same vesele in razigrane ljudi.

Lidija Sajovec, 14 let, Freyming-Merlebach, Francija

Proslava dneva republike v Aumetzu

Za proslavo smo se pripravljali samo tri tedne. Učili smo se partizanske pesmi in recitacije. 8. novembra smo imeli zadnjo vajo pred nastopom. Naslednji dan nas je čakala velika preizkušnja. V dvorani je bil tudi televizijski reporter, ki nas je posnel. Najprej je nastopil moški zbor Slovenskega delavskega društva iz Aumetza. Zapel je jugoslovansko in francosko himno in še tri druge pesmi. Nato je imel govor predsednik Slovenskega delavskega društva. Z enominutnim molkom smo počastili spomin na tovariša Tita. Potem sta govorila župan iz Aumetza in predsednik Slovenske izseljenske matice. Za njima smo prišli na vrsto mi z recitacijami. Zelo smo se bali. Peli smo ob spremljavi harmonike. Nato smo še zapeli pod vodstvom Andreja Kogovška, dirigenta otroškega pevskega zbora. Za nami so prišli na oder Štirje kovači, ki so lepo igrali in peli. Plesali smo do treh zjutraj. Glasba in program sta nam zelo ugajala. Želimo si še več takih proslav.

Skupinsko delo Isabelle Jamnik (11 let), Cathy Jamnik (12 let), Nathalie Pišlar (11 let), Aumetz, Francija

Praznovali smo dan republike

Dan republike smo v Merlebachu praznovali 9. novembra. Tri tedne smo se pri-

pravljali za nastop. Ker imamo pouk samo enkrat na teden, nismo imeli veliko časa, naučiti pa smo se morali veliko recitacij in pesmic.

Jaz hodim k slovenskemu pouku z odraslimi, vendar vedno nastopam z ostalimi otroki na proslavah. Zame je to vedno prijetno doživetje. Proslavo smo imeli v dvorani, ki je last rudnika. Povabili smo tudi tovariša Vena Trenevskega, generalnega konzula Jugoslavije v Strassbourgu. Prisotni so bili predsednik Slovenske izseljenske matice Stane Kolman, novinar in urednik oddaje za izseljence Ernest Petrin, urednik Rodne grude Jože Prešeren, humorist Marjan Roblek in ansambel Štirje kovači, ki nas je zvečer zabaval pozno v noč.

Dan republike smo počastili že ob 4. uri popoldne s kulturnim programom. Po govoru predsednika slovenskega rudarskega društva Jožeta Zdraviča in predsednika Slovenske izseljenske matice ter generalnega konzula iz Strassbourga je nastopil mešani pevski zbor slovenskega rudarskega društva Jadran. Najprej je zapel francosko in jugoslovansko himno, nato pa še tri slovenske narodne pesmi. Za pevskim zborom smo nastopili mi, učenci slovenskega dopolnilnega pouka. Veseli smo bili, da bomo ljudem lahko pokazali, da še vedno znamo slovensko. Recitacije so govorile predvsem o narodnoosvobodilnem

Ples je bil zabaven

Tri tedne pred proslavo nas je učiteljica začela učiti pesmice. Vsak je dobil pet ali šest pesmic. Doma smo jih morali brati. Toda teden dni pred proslavo še nismo znali gladko recitirati, zato se je bilo treba resnično potruditi. Prišel je dan proslave. Ob osmih zvečer smo morali biti v dvorani. Ob sedmih smo imeli še zadnjo vajo. Zvečer se je proslava začela, ko je spregovoril župan iz Aumetza, potem predsednik Slovenske izseljenske matice in za konec še predsednik Slovenskega delavskega društva iz Aumetza. Nato je moški zbor zapel nekaj pesmi. Ko je odpel, smo nastopili mi. Malo nas je bilo strah. Lepo smo recitali, čeprav smo se včasih zmotili. Za nami je prišel na oder ansambel Štirje kovači, ki je pel in igral slovenske viže. Ples je bil zelo zabaven in bili smo zelo veseli.

Vinko in Cathy Pišlar, 12 let, Aumetz

Slovenski dopolnilni pouk v Freyming-Merlebachu

Vsak teden imamo slovenski dopolnilni pouk: ob sredah zjutraj otroci, ob večerih pa odrasli. Otroci so razdeljeni v dve skupini: od 9. do 11. ure imajo pouk večji, od 11. do 12. ure pa najmlajši. Rišejo, pejejo in včasih se naučijo tudi kako pesem na pamet.

Zvečer, pri odraslih, največkrat obravnavamo kakšno berilo tako, da ga razlagamo, prevajamo, delamo primere z novimi besedami ter napišemo ali ustno povemo vsebino. Včasih se pogovarjamo tudi o zgodovini jugoslovanskih narodov in o današnji Jugoslaviji.

Zdaj se v okviru slovenskega dopolnilnega pouka pripravljamo na 29. november, ki ga bomo počastili s proslavo. Tokrat bo prišel ansambel Štirje kovači.

Jaz še s posebnim zanimanjem obiskujem pouk slovenščine, saj bi se rada naučila kar največ. Naslednje šolsko leto bi šla namreč rada študirat v Ljubljano slovenščino in francoščino, ker bi rada postala prevajalka.

Jacqueline Kotar, 18 let, Freyming-Merlebach

Jesen

Jesen je letni čas, ko obiramo sadje: grozdje, jabolka, hruške, lešnike, orehe... Pobiramo tudi zelenjavo na vrtu: korenje, fižol, krompir in še mnogo drugih stvari.

Ptice se selijo in gredo v južne kraje. Listje pada z dreves in je rdeče. Zdaj je jesen. Veliko dežuje. Jaz imam jesen zelo rada.

Isabelle Jamnik, 11 let, Aumetz

Na paši – narisala Natali Pišlar, 10 let, Aumetz, Francija

Časopisno in grafično podjetje Delo

TOZD Tisk časopisov in revij
TOZD Grafična priprava
TOZD Knjižni in komercialni tisk
TOZD Grafična dodelava

Dejavnost TOZD:

- stavljenje (foto, lino, mono), izdelava enobarvnih in večbarvnih filmov in klišejev
- roto-ofset časopisni in revijalni tisk
- ofset in knjigotisk (eno in večbarvni)
- grafična dodelava (knjigoveznica)

61000 LJUBLJANA, Titova cesta 35
p. p. 29

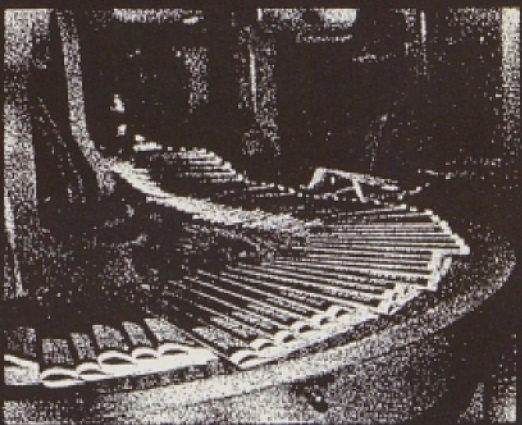
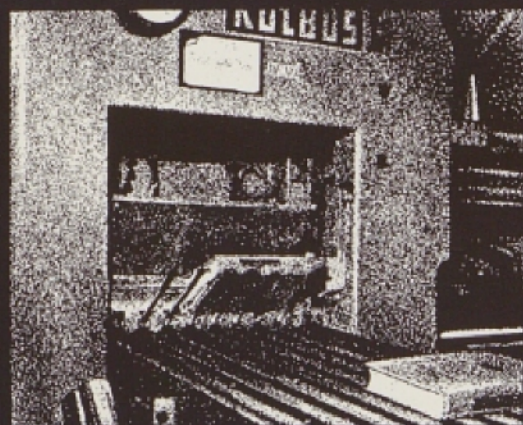
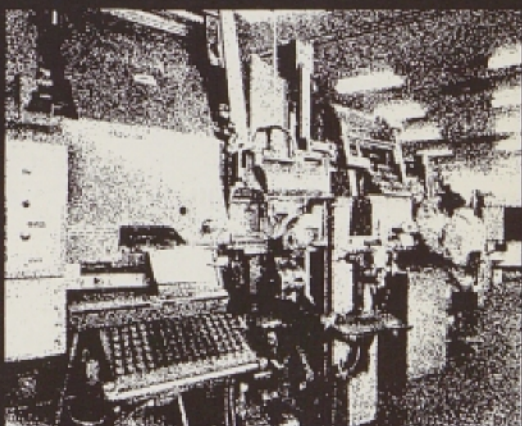
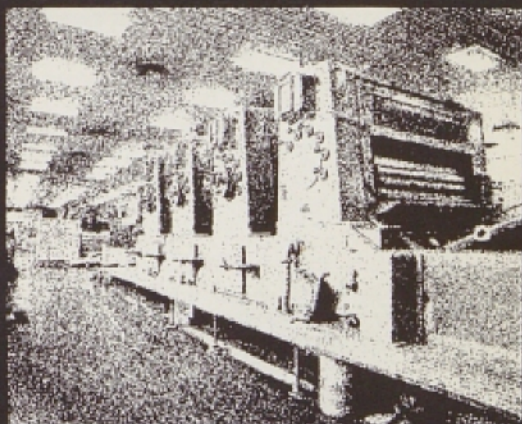
Telefon (061) 315-366

Telex: 31291 yu dtlj

Predstavništvo Beograd:

Moše Pijade 12

Telefon (11) 336-094 in 335-089

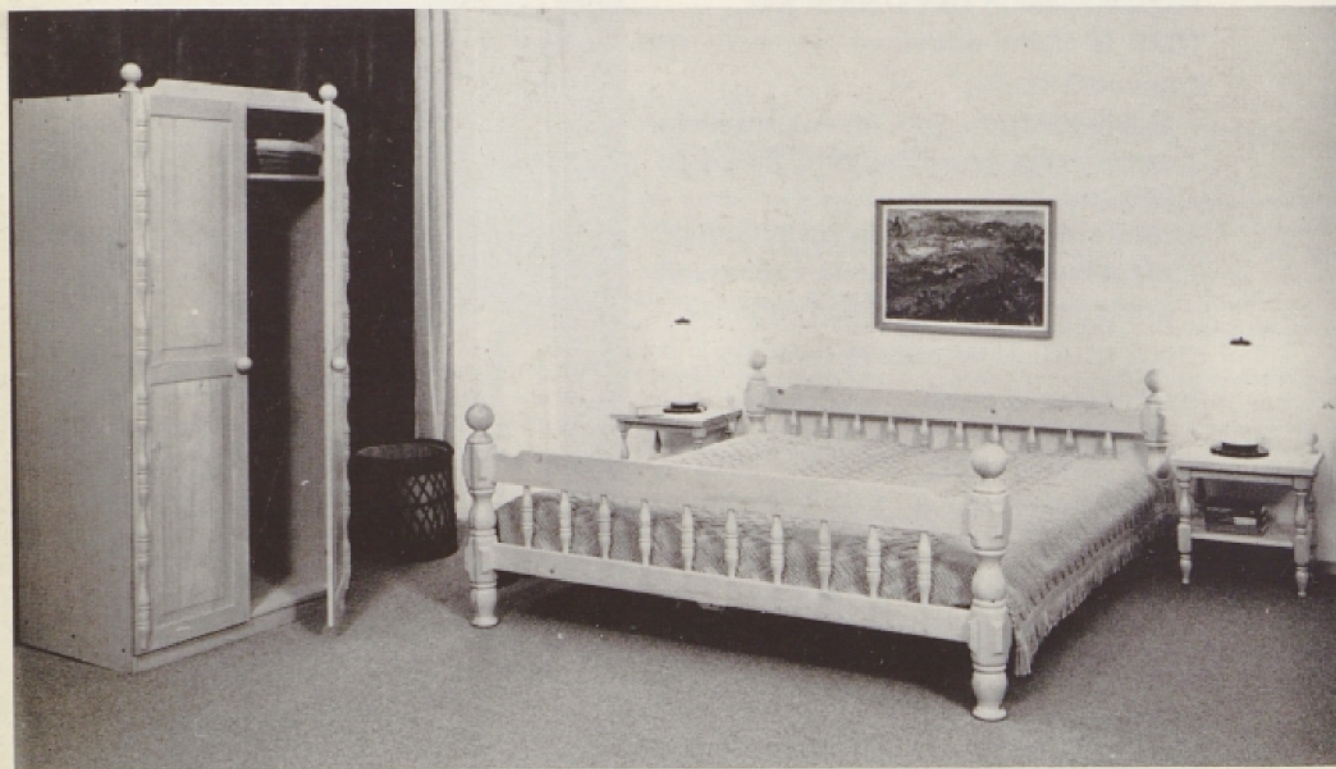

STRUŽENO POHIŠTVO

Naraven les s svojo strukturo in barvo daje toplino in svojstveno prijetnost struženemu pohištvu, ki s svojo bogato obliko sprošča in osvobaja človeka v domačem ambientu. Struženo pohištvo s svojimi razkošnimi oblikami in dimenzijami poudarja trdnost in trpežnost, z barvami pa nam pomaga pri usklajevanju in požitvi prostora.

Struženo pohištvo, ki zajema postelje z nočnimi omaricami s svojo uporabno funkcijo omogoča prilagajanje prostoru po širini in višini ter namenu. Služi nam lahko za vsakdanji počitek, prijeten oddih na dopustu, vikendu ali hotelu.

Struženo pohištvo je izdelano iz prvovrstnega masivnega smrekovega lesa, površinsko obdelano v naravni barvi lesa ali z lužili in lakirano s prozornim nitro lakom v pol mat izvedbi.

lip
bled

lesna industrija

64260 bled ljubljanska c. 32

telefon: 064-77661

telegram: lip bled

telex: 34 525 yu lipex

rodna
gruda
slovenija

english section

RODNA GRUDA, Magazine
for Slovenes Abroad, Cankarjeva
1/II, 61001 Ljubljana, Slovenija-
Yugoslavia Tel. 061/23 102

Published by Slovenska
izseljenska matica, Ljubljana
Editors: Jože Prešeren
(Editor-in-Chief)
and Jagoda Vigele.

English translations: Milena
Milojević-Sheppard, M. A.

RODNA GRUDA is published
monthly. Numbers 8 and 9 are
published together as a
double issue.

Yearly subscription for overseas
countries is 8.— U. S., 10.—
Canadian or 7.— Australian
dollars. Payment can be made
direct to our Account. No.
50100-620-010-32002-2818/5 at
Ljubljanska banka, or by
international money order, or
by check — payable to
»Slovenska izseljenska matica«
— in a registered letter.

Yugoslavia Provides Support for the Oppressed Peoples of the World

A red carnation and an old-fashioned bee-hive front panel depicting a bear which has carried away a honeycomb from a farmer were not the only things which will remind UNESCO's Director — General Amadou-Mahtar M'Bow of his stay in Slovenia. When visiting the Slovene Museum of Ethnography he showed great interest in all the articles made by our ancestors, ranging from a carved table and wooden dishes to the traditional honeybread-pastry and Halloween masks, which proved to him our ties with traditions which are usually attributed to Africa alone.

During his talks with the highest of Slovenia's representatives — particularly with the representatives of the two recently-founded international centres, the Centre for the Management of the Socially-Owned Enterprises in Developing Countries and the UNESCO Chemistry Centre — Director M'Bow spoke favourably of Slovenia's contribution to the co-operation between UNESCO and Yugoslavia.

"Slovenes have always played an important part in UNESCO's activities", Mr. M'Bow pointed out and at the same time he mentioned some of the current questions concerning modern civilization. "The problems UNESCO is dealing with do not involve only the problems of science and culture but also problems concerning the organization of production. Full scientific and technological progress cannot be reached without appropriate organization of the people. In the developing countries serious problems arise due to low economic efficiency. Therefore Yugoslavia's experience obtained in the management of socially-owned enterprises and in self-manage-

ment in of extraordinarily great significance for these countries".

After having had a look around the modest yet most rationally utilized building of the International Centre for Chemistry in Ljubljana, Mr. M'Bow told Dr. Aleksandra Kornhauser the following: "I can only congratulate you. The idea for this centre was actually conceived, so to speak, by the way, at an airport, but today I can see that the centre has surpassed all my expectations. At the same time I dream of a world-wide network of similar centres where, among others, experts trained in Ljubljana will be working at secondary school level as well as at graduate and post-graduate level".

Mr. M'Bow also said a few extremely nice words about Yugoslavia: "I've gained a lot of experience, I've been to all continents but I have not found equal interest in the UNESCO cause nor equal solidarity with the whole of mankind. However, as far as Yugoslavia is concerned, I can say that this country has, in spite of her hard struggle in the past and her problems at present, always fully supported UNESCO's efforts, and has always offered strong support to all those peoples of the world who are the most oppressed".

A band over 300 years old

It was in 1686 that Janez Vajkard Valvasor, while travelling around the then Duchy of Carniola, arrived at Idrija — which in those times was a very interesting little town — and

found there, probably to his great surprise, not only the miners, but musicians as well.

In his work "The Glory of the Duchy of Carniola" ("Slava Vojvodine Kranjske") Valvasor mentions that on September 15th, 1686 the musicians gave a performance. And if the musicians had a concert in 1686, then the band must have come into existence a few years before. Thus the people of Idrija are not far from the truth when they say that their band is 315 years old.

The Idrija brass band is of such a great age that it is worth looking through the archives which hide a lot of interesting information about this

"pleh banda" ("bass band"), as the local people still call it today.

At the very beginning the musicians were real folk artists, for they used to play at garden parties, parades, weddings, funerals, just as was the custom in those days. The authorities of the mercury ore mine were not in favour of the band all the time and by 1903 relations worsened to the point that the authorities dismissed the band and simply sold the instruments and the music books. The musicians, however, did not give in. In the same year they founded the Music Society, so that music and entertainment continued to be present in Idrija. Then the First World War broke out and men left for

the front. After the war was over Idrija came under Italian rule. The Italians were at first in favour of the general progress of social activities. In the early 1920's there were even two bands in Idrija, but in 1927 these bands were, like all other Slovene societies, banned by the Fascist authorities.

The Second World War was soon raging in Europe and the musicians too, were mobilized and allocated to special detachments. Those who, by chance, had managed to stay at home, picked up their trumpets, clarinets and violins and joined the partizans. Their musical itch gave them no peace there either. Thus five musicians from Idrija were members of the 31st Division's band, and they played at various partizan meetings all over Primorsko until the Liberation.

After the war the musicians from Idrija got together again and they began practicing seriously. They appeared at various places in Primorsko which, at that time, had not yet been annexed to Yugoslavia. A music school, opened in 1946, began to provide systematic training of the young members of the Idrija band.

The Idrija musicians remember with special pride their concerts in Postojna and Pulj in 1950, where they played in front of President Tito.

The year 1954 is an important milestone in the history of the band. Then the trade union of the mercury ore mine resumed sponsorship over the band and took care of it all the time up until 1976 when the mine was shut down.

Although it is no longer financially sponsored by the mine the band has kept its name — The Miner's Brass Band, thus showing due respect to the miners of Idrija. Last year, on October 1st, the band, conducted by Drago Kanduš, held a grand concert celebrating the 315 years of its existence. All 40 members of the band gave an exceptionally warm welcome to the ten Slovene brass orchestras from Slovenia, and from Italy and Austria, which had come to Idrija to mark the occasion with their presence.

Attractive Dolenjsko

Pleasant relaxation among green vine-covered hills, under the rich foliage of beech and pine woods, in valleys with rivers and streams abounding with fauna and flora or recreation at the several hot-water health-spas — this is what the lovely countryside of Dolenjsko has to offer to the visitor.

Novo mesto — the old part of the town

Dolenjsko is situated in the south-east part of Slovenia. It is a picturesque area of countryside strewn with charming hamlets, vineyards and little churches.

The much frequented tourist routes from Northern and Central Europe to the Adriatic and from the West to the Balkans and further on to the Near East run through this area.

The centre of Dolenjska is Novo mesto, an old, once well-fortified town inside a bend of the green Krka River. Over the past ten years Novo mesto has made great strides in economic and cultural progress. There are a lot of cultural and historical monuments in this town. Among them is the famous bronze armour of an Illyrian count, a picture by Tintoretto showing St. Nicholas which is set in the altar of the chapter church, the 230-year-old building of the high school.

In the vicinity of Novo mesto there are several nice spots, such as Ragov log, Portoval and Marof, which are all within walking distance. Only 20 kilometres away there are the beautiful green Gorjanci hills with Trdinov vrh and Gosposdična, the Pleterje Carthusian Monastery with a long tradition and special way of life, the village of Kostanjevica with an old monastery where a gallery with a rich collection of paintings has been arranged and nearby there is a permanent open-air exhibition of sculptures carved in wood, called Forma Viva.

The rivers Krka and Kolpa are certainly two of the most beautiful and rich rivers in Dolenjsko. They are suitable for swimming, rowing and fishing. You can catch all sorts of fish in them: grayling, salmon, pike, trout, etc. There are favourable hunting-areas in Dolenjsko for big and small game as well, especially on the slopes of the Gorjanci Hills and in the Kočevski Rog forests, where game including deer, wild boars and even bears abounds.

Dolenjsko attracts also those tourists who want to relax in the tranquillity of Nature and fresh air. For those who like hiking there is the specially arranged and well marked Trdina's hiking-track, which takes the visitor wanting to get away from it all to the most hidden corners of yet unspoiled Nature.

Mention must be also made of health-spa tourism in Dolenjsko. There are the famous DOLENJSKE TOPLICE (Dolenjsko Health-Spa), one of the most attractive natural health-spas in Slovenia. Visitors are sure to get a kind welcome, and to enjoy a pleasant stay and the correct specialist care.

If you suffer from rheumatism, post-operational complaints, gynecological diseases or hormone disorders, then Dolenjske toplice can help you to regain your good health. You can trust the therapeutical methods employed there, such as thermal baths, massage, radiation treatment, physiotherapy, and exercises. For the team of specialists who look after the health of the patients have based their work on experience obtained in this field over a long period of time, as well as on co-operation with the specialized departments of the Clinical Centre in Ljubljana and of the hospital in Novo mesto.

The ŠMARJEŠKE TOPLICE health-spa, situated in a valley 12 kilometres distant from Novo mesto and 5 kilometres from Otočec, is well-known for its thermal springs, which have been used for health purposes for about 180 years. The water has a temperature of up to 32° Centigrade and has been used with particularly great success in the rehabilitation of

The Topographical Lexicon of Slovenia

— *An interview with the author, Dr. Roman Savnik*

A short time ago the fourth volume of the Topographical Lexicon of Slovenia was published. It covers the Podravje and Pomurje regions and represents the final section of this comprehensive work, including statistical, topographical, geographical, historical, cultural, economic and touristic data on all parts of Slovenia.

The compilation of this useful and also exceptional reference book if we compare it with similar works concerning other nations, took twelve years. It was compiled and edited by Professor dr. Roman Savnik, who first answered our question about the predecessors of this lexicon.

"This comprehensive work in four large-format volumes with 2,409 pages has two predecessors", Prof. Savnik explained, "Valvasor's 'Slava Vojvodine Kranjske' ('The Glory of The Duchy of Carniola') written in German in 1689, first reprinted in 1877, and the Topographical Lexicon of the Drava Province from 1937. Both of them are still valuable reference books today. Of course, the former covers only the province of Carniola and the latter only that part of Carniola which had been included in the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes according to the Treaty of Rapalle, but it does

patients with heart and circulation trouble, as well as for the treatment of nervous diseases.

Finally, the extremely successful hotel and catering activities within the Novo mesto Commune should be mentioned. Novo mesto itself has two high-quality hotels, "Kandija" and "Metropol", and there are two popular restaurants "Pri vodnjaku" and "Breg", which are visited by a number of guests from all Slovenia and from Zagreb every day. A visit to Otočec is, of course, something special. There are two hotels: hotel Grad Otočec, which is famous for its old-style interior and excellent food, and Hotel Garni Otočec, with an indoor swimming-pool, a restaurant for 240 guests, a large terrace with a view of the Gorjanci Hills and with frequently organized dancing and other entertainment events. In the vicinity of the hotels there is a camping-site which has room for 40 tents and is situated on the idyllic bank of the always green Krka River.

deal with Southern Styria, Prekmurje (the area along the Mura River) and a small part of Slovene Carinthia, including Jezersko and the Mežica valley.

"Our new topographical lexicon differs, of course, from the two just mentioned lexicons. Valvasor's work is a unique source of various information on the life of our ancestors, on the Slovene castles and towns as well as on the countryside which has changed a lot since then. Thus, for instance, Valvasor writes about St. George's church in Stari Apen near Turjak, with a stream springing out of the ground nearby, and then disappearing after a few metres into the Karst underground. The short stream was used for running a mill. Today the stream is no longer visible but the gurgling of water can still be heard and the stream, called the Kozlovska by the local people, breaks out on the surface only during heavy rains to disappear shortly into the inaccessible underground. Similarly there was, at the time when the Lexicon of the Drava Province was being prepared, a clear streamlet, called the Šumnik, springing out of a small hollow at Male Lašče in Dolenjska and then after a few metres disappearing underground. This stream had meant a lot to the local people until the waterworks at Velike Lašče was built. The Šumnik stream still flows

here today but the hollow is literally inaccessible, and covered with a pile of rubbish.

How many communes and settlements have been dealt with within the fourth volume of the Lexicon, covering the regions of Podravje and Pomurje?

"Volume IV. includes thirteen communes and 1164 towns and villages within them. These are the so-called Carinthian communes of Dravograd, Radlje, Ravne and Slovenj Gradec, the Pomurje communes of Gornja Radgona, Lendava and Murska Sobota and the communes in the central region between Carinthia and Pomurje, i. e. those of Slovenska Bistrica, Lenart, Ptuj, Ormož and Maribor".

Prof. Savnik told us that it had been hard to find local associates for his project. Yet he had managed to cooperate with 60 local associates. In addition to these he had 140 other associates, university and high-school professors, members of various scientific institutions and museums, teachers, socio-political workers, economic experts, retired workers and farmers. Several other experts helped with the final edition of the Lexicon, among them being several members of the Slovene Academy of Arts and Sciences, the linguist Dr. Anton Bajec, the geographer Dr. Svetozar Ilešič and the expert on Slav languages Dr. Janko Jurančič.

What is the significance of the Topographical Lexicon as a whole?

"First of all it must be pointed out that the Lexicon deals with the characteristics of communes and settlements at the time when the Lexicon was compiled. It is based on the statistical data collected during the 1961 census and, in the case of the last two volumes also on those of the latest, 1971 census. It involves information on the activities of citizens in the fields of agriculture and industry, within the transport network, exploitation of water sources, on daily migrations to nearer and farther away factories, and on cultural activities, public institutions, and administrative units. Of course, several changes have taken place since the individual volumes of the Lexicon were published. These involve primarily the changes along the Slovene Adriatic Coast, those caused by the earthquake in the Tolminsko and Kozjansko regions and the changes in the immediate vicinity of the larger Slovene towns. Thus, for instance, the local administrative unit of Ziri, which formerly belonged to the commune of Logatec, and which includes twenty-one settlements, has recently joined the commune of Škofja Loka. Or, to take another example: today the settle-

ments of Dolenji and Gorenji Logatec, Blekova vas, Brod, Čevce, Gorenja vas pod Ržišami and Martinj Hrib officially no longer exist; instead, they all form, from the administrative point of view, the single settlement of Logatec.

The settlements in Slovenia vary in size. Small settlements with less than one hundred inhabitants prevail. The settlement of Zala in the Škofja Loka commune, for instance, includes only one farming household and is situated on the steep slopes of a trough like valley with the stream Zala running along it, and with only a narrow path leading up to the farm. Partizans found safe shelter here and the enemy never discovered them. Until the end of 1944 there used to be a partizan first-aid post in the farm-house and not far away there was a partizan printing-centre for the whole of Gorenjsko, as well as a small hydro-electric power-station built upon the Zala waterfalls.

The lasting significance of the Lexicon, which, including preliminary work, took over seventeen years to accomplish, can, no doubt, be found in the almost countless number of popular names for individual settlements, rivers, streams, etc., which, due to rapid urbanization and the moving away of people from their native villages, are gradually sinking into oblivion. This information can certainly be used as a valuable basis for the future topographical dictionary of Slovenia. In the Topographical Lexicon of Slovenia the official name for each settlement is followed by the local, that is popular name, if, of course, the latter differs from the former. In the cases where the official name was changed after the war, the former official name is given as well. For instance, Brestanica — formerly Rajhenburg, Branik — formerly Rihemberk, Pivka — formerly Šempeter na Krasu.

Next to the name(s) of each settlement there is the information about its altitude. If the settlement is situated on a plain then its exact altitude, usually measured from the point where the church stands is given, and if the settlement is located on a slope then its average altitude or its highest and lowest altitude is given. Prof. Savnik made special mention of the tables indicating the number of settlements and inhabitants within each 100 metres of altitude, according to the 1961 Census. To take a few examples: within the lowest, first 100 metre zone, that is along the Slovene Adriatic Coast and including most of the Goriško Plain, there were 62 settlements and about 60,000 inhabitants. In the next zone (up to 200 metres of altitude),

covering mainly the flat areas of Eastern Slovenia, the number of settlements was 629 (included in this zone are, for instance, the towns of Ajdovščina, Tolmin, Lendava, Murska Sobota, Ljutomer, Ormož, Brežice, Krško, Črnomelj) and the number of inhabitants 150,000. Among the settlements with a population of over 1,000, Kranjska gora has the highest altitude (810 metres). In the highest zones (1020 — 1327 metres) there is the mountain village of Podolševa spreading out on the slopes of the Olševa mountain above Logarska Dolina, the highest-situated farm being that of Bukovnik (1327 metres). The next highest (1322 metres) is the Jekl farm in the hamlet of Koprivna in the commune of Ravne na Koroškem.

Since the data obtained by the 1971 Census have been included in Volume III and Volume IV of the Lexicon one can easily see that in all higher 100 metre zones the population has been on the decrease, since people are leaving their homes because of better living conditions and work elsewhere. On the basis of the data about the number of inhabitants in individual communes as provided by the censuses taken since 1869 it is possible to determine the decrease or increase in the population over any particular period of time. One can see, for instance, when the decrease in the population was the greatest since the people were forced to leave over-populated areas and emigrate to foreign countries, mostly to America and to Westphalia in Germany, in order to make their living.

The information on the Slovene rivers and streams and their names is another topic of great interest. "There are altogether 4,200 streams in Slovenia", explains Prof. Savnik. "Their number is the lowest in the urbanized communes where there are water mains and the local people are not economically dependent on them in any other way either. The situation is quite different in the rural communes, especially in the mountainous ones. There the people still depend to a great extent on the local streams for their drinking water, the water needed for their cattle and to run water-powered mills and saws. Not long ago the streams were used for the transport of timber and fire-wood in particular. Where the bonds with the streams were broken vivid memories of past times have been preserved and the old names have survived. Water is of vital importance in the Karst area where every pond and every little stream is precious, even though it dries out in the dry periods. For this reason there are, for instance, very few names for streams in the communes of Jesenice,

Kranj or Celje, whereas in the Karst communes, of Tolmin, Sežana and Skofja Loka they are much more numerous“.

There exist a great number of various interesting Slovene names for streams, such as, for instance, "grapa", "graba", "jarek", "breg", "mrzlica", "bela", "bistrica", "izvir", "zvirek", "studenec", "zdenec", "štembuh", "močilo", etc. Similarly there are a variety of names for mountain and hill tops, including, for example "vrh", "kopa", "kucelj", "kogel", "gorca" and "vrej" (in Prekmurje).

Considering all the above-mentioned characteristics of the Lexicon, what is its main purpose, and for what kind of readers is it mainly intended?

»It is intended to be used by everybody, although it contains no attractive coloured photographs or illustrations. Teachers, ethnologists, the Institute for Geology of Slovenia and certain newspapers kept asking when the last volume would be published and now they've got it. I'm particularly pleased when I talk with people in the country about their own village or hamlet and then am able to read out to them the description of that settlement as given in the Lexicon. Not only do they listen with great interest, they are also proud of the fact that so much has been written about their place in the Lexicon.

Finally, what are the plans for future work in this field?

"In the "Nedeljski" newspaper, the translator Janko Moder has written the following about the Lexicon: "The Topographical Lexicon of Slovenia is a valuable yet expensive treasure book of information. For everyday use we would need a cheaper and shorter reference book available at every kiosk, post-office, tourist and travel agency. The Državna založba Slovenije publishing house, which published the Lexicon, has, together with its editor and his associates, accomplished a pioneer work. Therefore it is almost the publishers duty to take a second step, once they have taken the first one“.

I would like to add even a further step. What I have in mind are the Slovene-populated areas beyond the state-borders. How very little we know about the Slovene communities in Italy and in Austria! We go shopping to Trbiž but we don't make the effort to visit Ukve where at the local cemetery we could find several tombstones with the Slovene surname Prešeren written on them and where there is, thanks to an exceptionally enthusiastic Venetian Slovene, a private music school for the Slovene young people. We visit Gosposvetsko polje but we don't know that the most glorious days of Slovene

history are connected with the castle of Krn. We drive through Sentilj without knowing that nearby there is the formerly Slovene, but now germanized village of Črete (Schrötten), where the Kamnik organist and teacher Jakob Zupan, composer of the first Slovene opera, "Belin", was born“.

Slovenia's exports in 1980

The results of Slovenia's exports in 1980 are favourable. Only in October 1980 Slovenia's exports were 20 % higher than in October 1979. The other republics and autonomous provinces were slightly less successful, although they, too, had increased their exports relative to the same month of 1979. In October 1980 Yugoslavia's total exports were 17 % higher than those in October 1979.

The favourable results of Slovenia's exports have been achieved due to greater efforts made in order to increase exports. So far 13 Slovene organizations of associated labour have promised to export more goods than they had planned, thus contributing an additional 92 million dollars to the total exports expected.

The statistics on Slovenia's imports are encouraging, too. Last October's imports of equipment were 24 % lower as compared with those of October 1979, whereas the imports of goods for mass consumption decreased by as much as 34 %. We may be proud of the latter figure but, at the same time, we can notice, in our shops, a shortage of some important

items which are not made in our country.

Due to the increased exports in October 1980, Slovenia's foreign trade balance of payments has considerably improved. In October the exports covered as much as 91 % of imports, the negative difference being 70 % smaller than in October 1979. Special efforts to increase exports are now being continued and at present talks are being held with the representatives of 31 Slovene enterprises to see if an increase in their exports is possible. It is estimated that these organizations could export an additional 32 million dollars' worth of goods.

More fields of sugar beet

In 1980 the sugar factory at Ormož started with the processing of sugar beet later than usual due to the rainy weather. Yet the processing will be finished as planned since there was not enough sugar beet. Since 1979 the area of fields sown with sugar beet has been increased only by 1, 100 hectares. At a meeting recently held in Ormož it was pointed out that one of the reasons why farmers are not interested in growing sugar-beet has to do with the low prices offered for sugar-beet. At present the price of 1 kilogram of wheat is equal to the price of 7 kilograms of sugar-beet, whereas in the past this ratio was 1:4. The Commune will have to make even greater efforts in encouraging the farmers to grow sugar-beet, if the Ormož sugar factory is to carry on its production work without difficulties.

Ljubljana — the square in the old town

Through the American jungle

25. One day Peter Molek was the first to start the conversation: »You're the neighbour's boy, aren't you?« he asked Lojzek, and smiled weakly at him.

»Yes, I am,« said Lojzek. »My father remembers you when you were leaving for America.«

»Ah, that was a long time ago.«

»Why are you always coughing?« Lojzek asked, unable to control his curiosity any longer.

Peter Molek stared for some time at the boy, so that Lojzek got quite scared. Then he waved his hand. »America, America...«, he murmured in a low voice.

26. Lojzek didn't understand him.

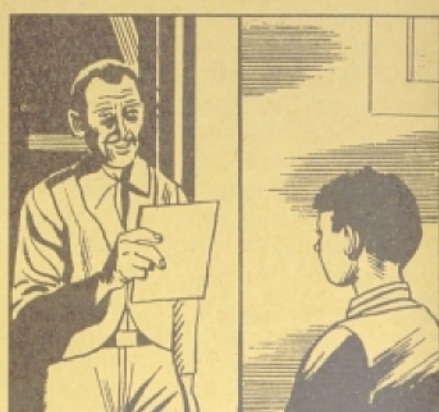
»How old are you?« Peter Molek asked him.

»I'll soon be eleven. Then I'll be going to the town, to school,« said Lojzek proudly.

Peter Molek smiled once again and said: »All right.«

»I know what'all right'means,« Lojzek interrupted him. »It means O.K. in America. And I know some more. «Sure Mike!«

Peter looked at Lojzek for a long time. Lojzek thought that he might be going to give him a tap, but he was afraid, as Peter Molek was ill. So he repeated the words: »All right.«

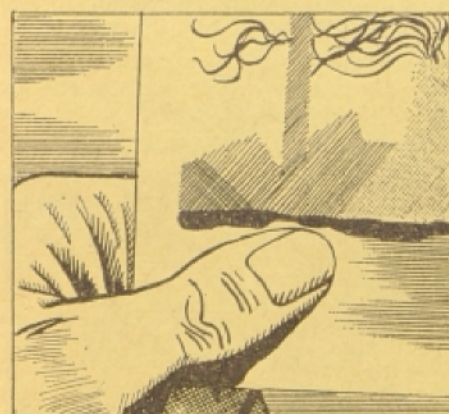

27. Peter Molek's praise seemed good to Lojzek, so he took a step closer and started to turn the pages of the books and newspapers on the bench. Peter told him that he had brought the books with him, but that the newspapers were sent to him by post.

»Are there any pictures in them,« enquired Lojzek.

»No,« said Peter. »Wait here, I'll bring them.« He went into the house and came back with a handful of photographs. Lojzek sat down on the bench next to him.

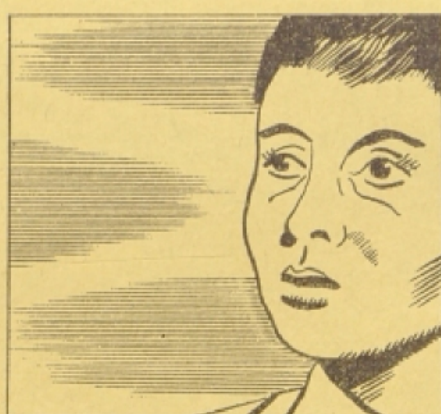
»This, see, is a coal-mining town in Pennsylvania, called Forest City,« Peter explained. »I worked in the mine there for seven years.«

28. Then he showed him another picture. »A steelworks in Pennsylvania. I worked there for some time, too. I worked mostly in the mines. I worked from one end of the country to the other, not just in Pennsylvania, but also in Ohio, West Virginia, Illinois, Montana and Nevada. Those are places you're never even heard of.«

»Oh, I've heard of Pennsylvania, and Ohio, too, and...« Lojzek hurried to answer. Peter smiled weakly. He liked the little boy. Lojzek felt that and it made him happy.

Peter took a picture of a big city out of his pile of photographs.

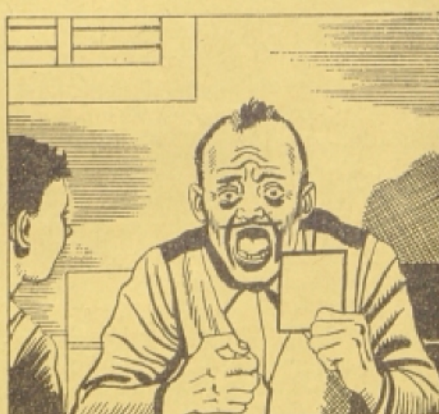
29. That's New York. Do you see those buildings? Some of them are higher than the tallest church tower in Kranjsko.«

»I've heard about the buildings in New York.«

»Every year they build higher buildings. They call them 'skyscrapers'. Do you know what that means?«

»No, I don't know.«

»In Slovene we'd call them 'nebotičnik'. When you look at such a building it seems to be so high that it touches the sky.«

30. Lojzek listened to him enthusiastically. He'd never heard of anything so interesting, not even in school. He'd never heard anything like it from other Americans. They boasted of their dollars, tinkled their gold chains and told listeners how many times a week they ate meat. Peter Molek was different. Even Lojzek himself didn't know what made him say: »I'm going to America, too, one day.«

Peter Molek looked at him and gave a start. He had wanted to say something but before he could do so he had a bad attack. He started coughing and gasping. When his coughing had eased he said quietly: »That's what America gave me.«

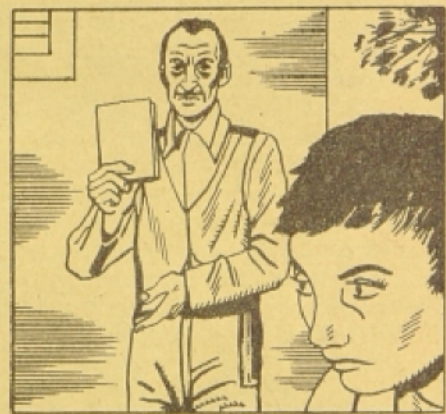
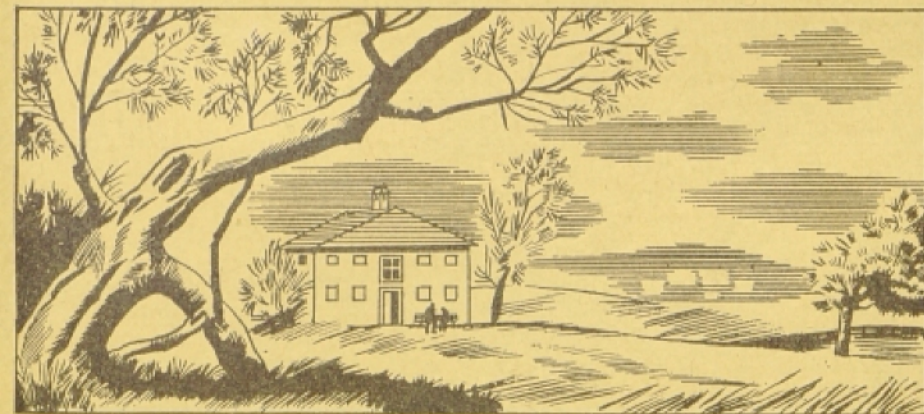
31. Ever since Lojzek had explained his big wish, he had become more attached to Peter. He felt that Peter Molek could show him more than others that secret country that was attracting him so much. One day, when Peter was sitting on the bench and reading a book, Lojzek asked him what the book's title meant.

»The Jungle,« answered Peter. »In Slovene we could say ‚džungla‘.« Lojzek didn't know what »džungla« meant. He looked at Peter in bewilderment, but his eyes showed admiration and expectation.

32., 33.»The jungle,« Peter started to explain, »is a wild place, a huge forest in which all trees and plants are twisted up together and shooting up all over the place. If you want to get into such a forest you have to cut your own path. It's full of wild beasts, huge snakes and terrible spiders. . . . That's a real jungle. But this book isn't concerned with a real jungle but with America, which is compared to a jungle. It's a story about people who like me and thousands of others have come to America and got lost in it, as though they have disappeared in a jungle. Do you understand what I'm saying?«

»America swallowed me up whole,« continued Peter, »but she couldn't digest me.« He laughed, as though laughing within himself, but his laughter was cold and without merriment, »America has swallowed up a lot of people. It squeezes out their strength and health, to the last drop. I was there too long. I worked too hard. Do you see those buildings in New York. They were built by our people. And that smoke rising from those factory chimneys . . . we dug the coal, we from Galicia, the Balkans and Czechoslovakia.«

Lojzek absorbed every word Peter said and tried to record it firmly in his memory.

34., 35., 36. That Spring, and throughout the long Summer, Lojzek used to sit on the little bench in front of the neighbour's house with Peter Molek. Inbetween his attacks he told Lojzek about America, about accidents in the mines and the steel works. He talked about strikes and the capitalists who were exploiting the workers.

»I once read in a newspaper about a magnate who used to roll cigarettes out of 100 dollar banknotes, and I saw a photograph of a rich man who had diamonds fixed into his teeth. In America you can see fantastic riches and immeasurable poverty. In the suburban

areas people live in shacks made out of metal sheeting and cardboard, they dress themselves in rags and eat leftovers.«

»For some people America's not such a bad place,« Peter went on to explain. »Some foreigners have become rich but many more have fallen into poverty.«

»Why do people keep wanting to get to America, if it's as you say it is,« asked Lojzek. »I read in a newspaper that there were 4,000 more emigrants to the United States this year than last year.«

»Of course, everybody's convinced that they can handle America, and not vice versa. Everyone sees only the people who

rattle coins in their pockets, and don't want to see those who come back to die, empty-handed, like me. They don't want to understand that America needs their working hands more than they need America's dollars. You know what the Americans call immigrants? Dung! All these immigrants are by providing the sweat of their brows and their blood the manure which feeds the roots of American riches and greatness. Life in America is an exhausting rat-race, and there's no help for anyone who falls by the way-side.«

Exposición internacional "Ex-libris infantil"

Ex-libris tiene en el mundo del arte gráfico un puesto específico. Une las artes gráficas con el amor hacia el libro. Pro ello es interesante en particular entre los jóvenes. En Eslovenia (Yugoslavia) ya hemos tenidos dos concursos para la elaboración de ex-libris infantiles. En ambas oportunidades los niños participantes enviaron gran cantidad de trabajos. Entre todos fueron elegidos los mejores y luego han sido presentados a su vez en las respectivas exposiciones. Ambas tuvieron lugar en los años 1974 y 1978.

A causa del éxito de ambas exposiciones infantiles de Ex-libris enviamos un llamado a concurso (inscripción) para la nueva exposición a realizarse el año entrante. La misma será por primera vez de alcance internacional. Además del Club Ex-Libris de Eslovenia, que entre paréntesis es el único club de este tipo en Yugoslavia y de la revista científico-popular juvenil eslovena »PIONIR«, colaborará también la escuela primaria Komenda-Moste, ésta se encuentra no lejos de la ciudad Kamnik, situada a su vez al pie de los elevados alpes del mismo nombre y que es a su vez el centro yugoslavo del ex-libris infantil.

Que es el Ex-Libris?

Ex-libris es una etiqueta la cual pegamos sobre la parte interna de la tapa de los libros para así indicar a quién pertenece el libro. Es por esto que en el ex-libris deben estar escritos el nombre y apellido del propietario del libro. Si el ex-libris está pegado en el libro, el nombre y el apellido nos dicen quién es el propietario del citado libro. En el ex-libris también figura la inscripción latina »Ex-libris« la cual significa »de los libros«, es decir uno de los libros pertenecientes al nombre y apellido que figuran en el ex-libris.

En especial son atractivos los ex-libris que tienen además del nombre y apellido del propietario y de la inscripción »ex-libris« también una hermosa ilustración. Esta ilustración en el ex-libris nos dice, en la medida posible, algo del autor del ex-libris. Por ejemplo, si el autor des mismo es un apasionado coleccionista de sellos postales, entonces un artista le puede dibujar y grabar un sello en el ex-libris. Si le interesan las flores le hace en cambio una hermosa flor. Si el propietario es un minero, le puede hacer un minero que está cavando una mina. Los motivos, claro está, pueden ser diversos. Per ejemplo el cuadro del lugar en el cual vive el propietario del ex-libris y parecidos. Los artistas que confeccionan o elaboran los ex-libris prefieren por excelencia las técnicas gráficas. Hoy día son las más empleadas en especial el grabado en madera, linóleo o aguafuerte. Los ex-libris son preferidos y queridos ante todo por los apasionados a la lectura y a los libros, en especial por los amantes de los libros. Estos a su vez con un lindo ex-libris indican y señalan al mismo tiempo la propiedad del libro y a su vez ayudan a la ilustración del mismo.

Concurso

El Club Ex-libris de Eslovenia, la Escuela Primaria de Komenda-Moste y la revista PIONIR abren la inscripción para participar en el Concurso de trabajos infantiles sobre el ex-libris. Pueden participar todos los alumnos hasta los 16 años de edad. Cualquiera de los participantes puede hacer varios ex-libris. Los mismos pueden ser hechos en madera, linóleo (grabados) u otra técnica gráfica.

Las dimensiones de los ex-libris no deben ser superiores de 10 por 15 cm. El motivo lo elige el autor mismo.

Debe enviarse además tres ejemplares o impresos de cada ex-libris a más tardar hasta el 15. 7. 1981 a la siguiente dirección:

Osnovna šola Komenda-Moste. Moste 40

61218 KOMENDA, Slovenia. Yugoslavia.

Los Exlibris enviados no los devolvemos. Enviad los mismos en sobres o envueltos en papel fuerte para que no se deterioren. Las escuelas pueden enviar todos los ex-libris a la vez. Es decir los ex-libris de todos los alumnos en un envío único y adjunto también la lista con los datos completos de los participantes. Sobre la parte posterior de cada ex-libris deben inscribirse los siguientes datos a saber:

— nombre y apellido del autor del ex-libris.

— dirección exacta de quién a confeccionado el ex-libris.

— nombre exacto del colegio, escuela, grado, lugar y eventualmente los datos del mentor (prof. de artes gráficas)

— técnica gráfica empleada.

Los ex-libris los examinará una comisión a su efecto la cual a su vez preparará la selección correspondiente para la exposición que tendrá lugar en el edificio de la Escuela Primaria Moste en Komenda (Eslovenia).

Sobre los resultados del concurso, selección e inauguración de la exposición, la cual se realizará aproximadamente en el mes de diciembre del año 1981, como así también todo lo concerniente sobre la fiesta de clausura los concursantes serán debidamente notificados. Para los mejores ex-libris se entregarán a sus respectivos autores interesantes reconocimientos.

Más tarde trataremos montar la exposición en distintos lugares.